Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

Historiske Beretninger Nr. 2

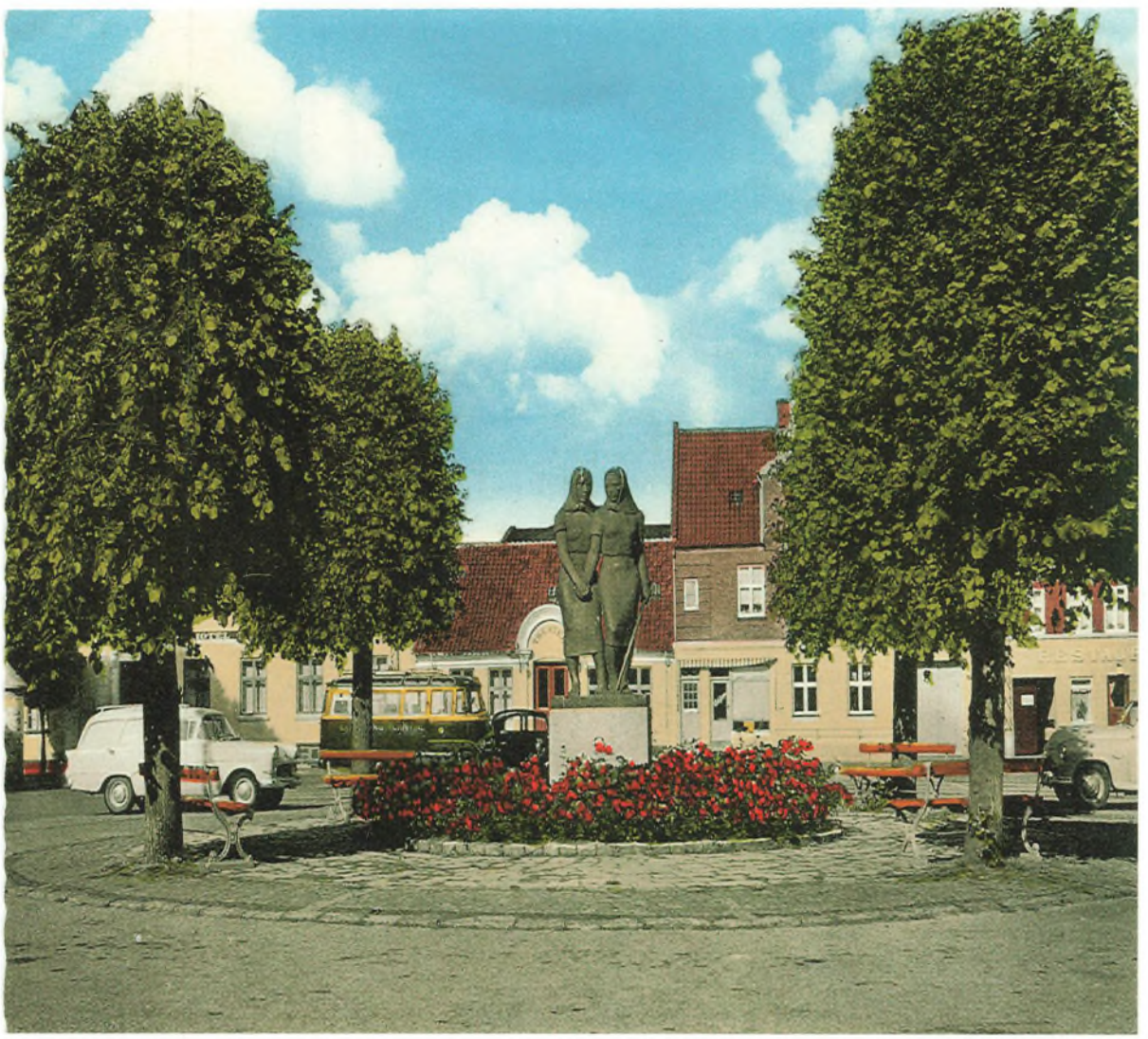

Foreningen Forskergruppen Støvmiderne
Sakskøbing 2008

Historiske Beretninger Nr. 2

Foreningen Forskergruppen Støvmiderne
2008

HISTORISKE BERETNINGER Nr. 2

Udgiver: Foreningen Forskergruppen Støvmiderne

Oplag: Første udgave

Redaktion: Bent Jensen, Lise Autzen og Erik Petersen

Salg: Bøger og Papir Sakskøbing
Telefon: 54704010
7475@bogpost.dk

Tryk: Forlaget Uhrskov
Særmarksvej 46a
6670 Holsted
Telefon: 75393095
frede@uhrskov.com
www.uhrskov.com

ISBN: 978-87-991503-9-7

Omslag: Motiv fra Torvet med Roepigerne ca. 1962.

INDHOLDFORTEGNELSE.

INDHOLDSFORTEGNELSE----------SIDE 1

FORORD---------- SIDE 2

KRYBSKYTTER OG VOLDSMÆND----------SIDE 3

HOTELLER OG VÆRTSHUSE I SAKSKØBING----------SIDE 24

DRENGEN MED DE TO GRAVSTEN----------SIDE 62

RUDOLF CHRISTIANI----------SIDE 68

ZONE REDNINGSKORPSET----------SIDE 83

EN LIVSSKÆBNE---------- SIDE 96

FORORD

Kære læsere, for et år siden udgav vi bogen "Historiske Beretninger", som var en fornyelse i forhold til de tidligere udgivelser, og den faldt tilsyneladende i læsernes smag, for den er nu stort set udsolgt.
Derfor udsender vi nu "Historiske Beretninger 2", som er opbygget efter de samme principper med vægten lagt på det lokale stof fra fortiden og op til nutiden, men også med stof fra nabo kommuner og linjer ud til den store verden. Vi har denne gang 7 forskellige fortællere blandt dem to nye, og som det vigtigste er bogen fremkommet som et teamwork mellem Støvmidernes medlemmer og med brug af Lokalhistorisk Arkivs righoldige samling af arkivalier og ikke mindst arkivets samling af billeder. Desuden har vi en formand, der kan sætte gang i tingene.

En særlig tak skal lyde til Lise Autzen for den store indsats ved korrekturlæsning af bogen.

Der skal også lyde en tak til Lokalhistorisk Forening, som har bidraget til udgivelse med et pengebeløb, og hvis formand også bidrager med en beretning.

Med dette ønsker vi læserne god fornøjelse med læsningen af vores bog.

Oktober 2008.

Støvmiderne.

Krybskytter og Voldsmænd

af

Rene Larsen og Erik Petersen

Dette er en fortælling om hvordan det gik nogle lokale krybskytter og voldsmænd. Historien omhandler for det meste familierne Been og Bjørn, men også andre personer er nævnt og omtalt.

Hovedpersonerne er Rasmus Pedersen Bjørn, født 07-10-1877 i Slemminge og en broder Carl Gregers Martin Pedersen Bjørn, født i Slemminge 02-02-1881 og Laurits Vilhelm Larsen Been, født 13-10-1867 i Kistofte, Slemminge, Samt Rasmus og Carl Bjørns moder Bodil Jørgensen Bjørn, født 20-01-1840 i Øster Ulslev.
De vil alle i hele historien blive benævnt med fornavn og med deres kaldenavn Been og Bjørn.

MUSSE HERREDS POLITIRET
TINGSTEDET I SAKSKØBING
DEN 27. juni 1897

Retten i Sakskøbing sat med den ordinære dommer og skriver, for retten fremstod tiltalte Kirstine Frederiksen og Bodil Jørgensen Bjørn.

Dommeren afsagde følgende.

Dom

Under nærværende sag tiltales anholdte Bodil Bjørn, født Jørgensen og tiltalte Kirstine Frederiksen for betleri, og er ved deres tilståelser i forbindelse med, hvad der i øvrigt er fremkommen under sagen, godt gjort at de den 22. maj dette år i forening havde indfundet sig hos gårdejer Lars Hansen og parcellist Jørgen Holse i Sorteby, Slemminge og bedt begge steder om, at få et stykke mad eller middagsmad samt indfundet sig flere steder for at betle både uld og mad.

For disse forhold vil anholdte Bodil Bjørn, født Jørgensen, der er født 20. januar 1840, og gentagne gange tidligere straffet for bedrageri, tyveri, erhverv ved utugt og betleri og løsgængeri, sidste gang den 8. april 1895 for løsgængeri og betleri med 48 dages tvangsarbejde og tiltalte Kirstine Frederiksen der er født 31. juli 1827 og en gang tidligere straffet for tyveri med 6 dages vand og brød samt 4 gange for erhverv ved utugt, bør straffes med følgende.

Thi kendes for ret

Anholdte Bodil Bjørn, født Jørgensen og tiltalte Kirstine Frederiksen, bør straffes med henholdsvis 54 dages og 12 dages tvangsarbejde i Maribo Amts Tvangsarbejdsanstalt, hvortil de begge en solidum ville have at udrede samtlige af denne sag lovlig flydende omkostninger.
At efterkomme under adfærd efter loven, anholdte og tiltalte påhørte dommens afsigelse, hvorpå afhørtes og tiltalte aftrådte.

Politiretten hævet.
R. Sørensen.

MUSSE HERREDS POLITIRET
TINGSTEDET I SAKSKØBING
DEN 5. JANUAR 1898

Retten blev sat den 5. januar 1898 kl. 2 eftermiddag på Tingstedet i Sakskøbing af den ordinære dommer og skriver.

Anholdte Bodil Bjørn fremstilles fri for bånd og tvang, sagen optoges derpå, og afsagdes straks sålydende.

Dom

Under nærværende sag tiltaltes anholdte fattiglem Bodil Bjørn af Fjelde for betleri, og er det ved hendes egen tilståelse i forbindelse med, hvad der i øvrigt er fremkommen under sagen, oplyst, at hun under følgende omstændigheder.
Den 22. december sidste år indfandt Bodil Bjørn sig hos jæger Hansen på Hardenberg og bad dennes hustru først om lidt til julen og derpå om lidt kaffe, hvorpå hun fik 2 stk. mad og 10 øre.
Samme dag henvender hun sig til justitsråd Classen på Hardenberg, hos hvem hun ligeledes tiggede, og af hvem hun fik 25 øre. Endelig indfandt hun sig en dag i køkkenet hos gartner Jørgensen på Hardenberg og tiggede hos pigen Frederikke Kruse, som gav hende 3 halve stk. mad og noget affald.

For dette forhold vil anholdte Bodil Bjørn der er født den 20. januar 1840 og gentagne gange tidligere straffet for bedrageri, tyveri, erhverv ved utugt, betleri og løsgængeri, sidste gang den 27. juni 1897 for betleri med 54 dages tvangsarbejde, nu være at anse efter lov af 3 marts 1860 § 3 med 60 dages tvangsarbejde i Maribo Amts Tvangsarbejdsanstalt, hvorved hun vil være at udrede samtlige af denne sag lovligt flydende omkostninger.

Politiretten hævet.
R. Sørensen.

Jægerbolig ved Hardenberg/Krenkerup ca. 1910

NYKØBING F. KØBSTADS DOMPROTOKOL
DEN 13. FEBRUAR 1903

Det offentlige mod arrestanten Rasmus Pedersen Bjørn for overtrædelse af straffeloven § 200 af 11. maj 1897.
Afsagt sålydende.

Dom

Under nærværende sag tiltales arrestanten slagtersvend Rasmus Pedersen Bjørn for overtrædelse af straffeloven.
Det er således tiltaltes egen forklaring og tilståelse, samt det i øvrigt fremkomne oplyst og godtgjort, at Rasmus Bjørn om aftenen den 4. januar dette år, havde været til stede på det herværende hotel "Valdemar", hvor han havde deltaget i forskellige spektakler og slagsmål.
Da Bjørn i forening med en tysk slagtersvend Moll, der har afgjort sagen i mindelighed og en 3die person om natten passerede gaden i nærheden af den herværende

jernbanestation, var der nogen der sagde, der går to af dem, hvorfor Bjørn og den anden slagtersvend angreb maskinarbejder Lars Peter Hansen, der var ifølge med en anden person, slog ham til jorden og pryglede ham, uden Bjørn havde anden anledning dertil, end han havde set Hansen i beværtningen.
Ved denne lejlighed blev den overfaldnes frakke fuldstændig sønderflænget, men Bjørn der har erkendt at have deltaget heri, har erkendt ikke at kunne betale nogen erstatning, medens det fordrede beløb af 30 kr., er betalt af den i den udøvede vold meddelagtige Moll.
Den overfaldne fik nogle mindre skrammer i hovedet og ansigtet formentlig ved spark uden at dette dog er nærmer oplyst. Arrestanten Bjørn har mange gange været straffet for vold og dels i henhold til vedtagelse af bøder i politiretten. Senest ved retten i Sakskøbing, men også dømt i Odense, Korsør og Nysted.

Thi kendes for ret

Arrestanten Rasmus Pedersen Bjørn, født den 7. oktober 1877 bør straffes med tvangsarbejde i 30 dage samt udrede alle af nærværende sag lovlig flydende omkostninger

Nykøbing F. Byfogedkontor
21. februar 1903.

Holck.

BALLADE I SAKSKØBING OG OMEGN

ØSTLOLLANDS FOLKEBLAD
13. JUNI 1903.

Rasmus Bjørn og Vilhelm Been havde i går fundet hinanden i deres barndomsby Sakskøbing, og i glæde over at mødes, turede de rundt i den ganske dag fra beværtning til beværtning.
Og fik efterhånden humøret sådan op, at man kunne sige sig selv, at de ikke ville skilles, før de havde indskrevet dagen, som en af deres mange store mærkedage, desværre ikke af de gode.
Efter hvad vi i dag erfarer, har de da også i nat gjort de hæderligste anstrengelser for at sætte byen på den anden ende.

Ved ellevetiden gik de ned til en i havnen liggende svensk damper og ville låne en båd. Men styrmanden, som stod på landgangsbroen nægtede dem det, hvorfor Rasmus Bjørn tilføjede han et så kraftigt slag over ansigtet med en stok, så den knækkede.

En matros sprang da ind på Rasmus Bjørn og kastede ham om, men Vilhelm Been kom til, og nu gik det løs med slagsmålet, under hvilket en anden matros blev smidt i vandet, han syntes at have været ganske fortumlet og hverken vidste ud eller ind, idet han svømmede udefter og kom først op helt nede på Anstalt engen.

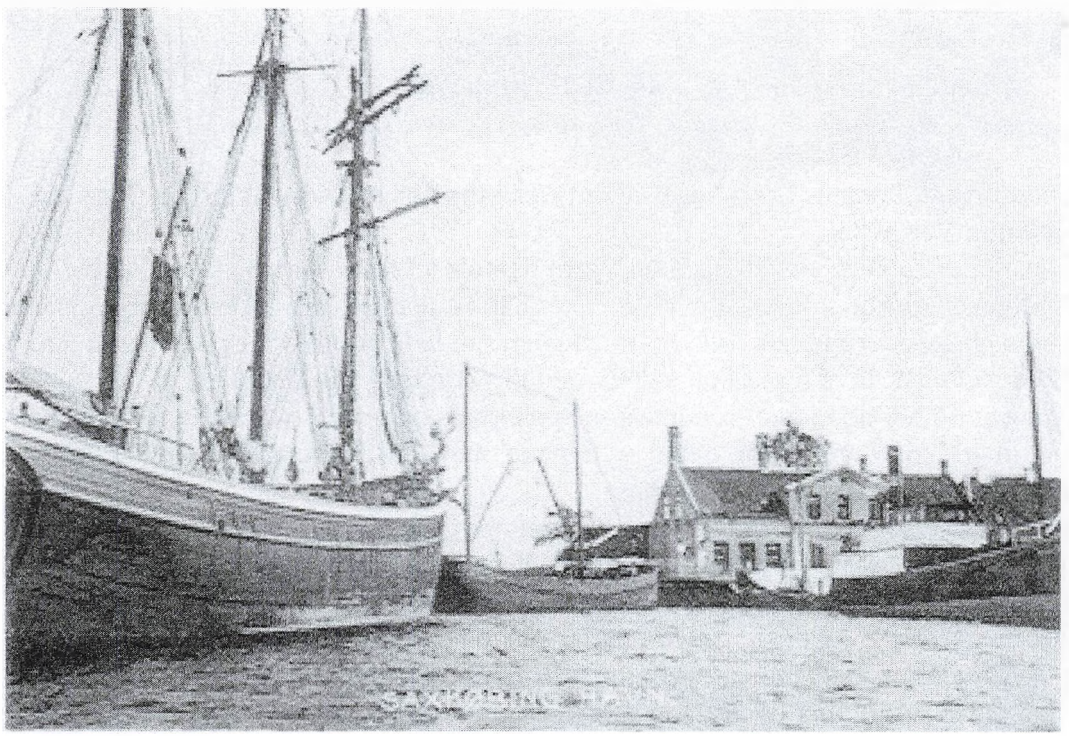

Sakskøbing havn ca. 1910

Nu drog Been og Bjørn mod Brogade, der sprængte Rasmus døren ind til Hotel du Nord og sparkede ruder ind, hvorved hr. Hoffmanns tilhørende hund fik det ene øje skåret ud af glasskår.
Hen på morgenstunden forsøgte de forgæves at trænge ind til hestehandler Reimer.

Da de dog omsider har følt at trænge til et lille hvil, inden de atter lagde ud til en ny dåd, søgte de ind i Meyers lade ved Kalkbrænderivej. Der kom da imidlertid politiet, som man tidligere på natten forgæves havde søgt efter, og ville anholde dem, men da Been og Bjørn ikke ville lade sig tage med det gode, og politiet som antageligt ikke har anset sig for mandsstærkt til at få bugt med dem, og som i hvert fald ikke har følt trang til at udsætte sig for at blive slået til lirekassemænd, lod dem løbe.

Blandt beboerne i Brogade, stedet for tumulterne, hersker stor forbitrelse over, at der ved en sådan lejlighed haves så ringe støtte fra politiets side navnlig set i belysning af, at politiet på alle tider af dagen, hvor man inderlig godt kunne undvære det, er så flittigt på benene.
Beboerne udtaler at de villigt indrømmer, at Bjørn og Been ikke er de hyggeligste elementer at give sig i lag med, når de har fået lidt over tørsten, men politiet skal jo

kunne holde orden, og formår de det ikke på anden måde, så kan de jo under kritiske forhold anmode om assistance hos ordenspolitiet, som dog tæller adskillige håndfaste mænd, der nok skal kunne "ordne paragrafferne", når det endelig kniber.

Menneskejagt
24. til 27. juni 1903

Menneskejagt, Rasmus Bjørn og Vilhelm Been forfølges. Natlig kamp og flugt ved Nielstrup i Våbensted.
Det er fjorten dage siden, af Been og Bjørn mødtes i Sakskøbing og lavede et halløj uden lige, de gjorde således som beskrevet de kraftigste anstrengelser for at drukne en sømand, slog ruder ind hos folk, og truede den samlede politistyrke på livet, da den rykkede ud med stave for at fange dem, og løb så endelig fra hele styrken.
Siden den tid har de to turet rundt sammen på kryds og tværs, overalt jagtet af politiet, der er efter dem til vogns, pr. cykel og lignede, men alle anstrengelser for at indfange dem har hidtil vist sig ganske nytteløse.
Det hele er ved at antage karakteren af en munter farce.
De to eventyrere ses på landevejene snart hist snart her ved højlys dag. Vilhelm har lagt sig en lang overfrakke til og Rasmus bærer gerne bøssen over nakken. "Vi fornærmer ingen mennesker", sagde den ene af dem forleden dag til en bekendt, de mødte på vejen, det er bare dette gamle mellemværende med politiet, men det er jo også slemt nok.
De har deres smuthuller overalt, og de synes nærmest at opfatte affæren mellem sig og politiet som en munter spøg, et lystigt sommereventyr.

I mandags sent på aftenen kom der melding til Sakskøbing politi, at de efterstræbte var på vej fra Maribo ad Sakskøbing til, en betjent var sendt ud fra Maribo for at vanskeliggøre dem retræten.
Politiet i Sakskøbing udsendte da øjeblikkelig en cyklende stafet til den Maribo betjent der var sendt af sted, for at underrette ham om, at en større styrke rykkede ud fra Sakskøbing.
Denne styrke bestod af betjente og vægtere og de spurtede da også hurtigst muligt pr. cykel ud af landevejen, medens politifuldmægtigen overtog vægtertjenesten inde i byen.
Da den enlige stafet fra Sakskøbing næsten havde nået betjenten fra Maribo, ser denne to personer komme henne på landevejen, den ene antager han imidlertid straks for et fruentimmer, men det er Vilhelm med den lange frakke.

Betjenten springer da ind på Vilhelm, da han genkender ham, og slår en kraftig klo i ham, og der udspænder sig en hidsig kamp mellem dem, men Rasmus kommer sin kammerat til undsætning og tvinger betjenten ved slag med bøssen til at slippe sit tag, hvorefter de undslipper. Den cyklende stafet sætter efter dem, men idet han er lige i hælene på dem, springer de ind over et gærde og forsvinder i det høje korn, efter dog først Rasmus har vendt bøsseløbet imod ham for at betage ham lysten til at fortsætte forfølgelsen.

Nu kommer hele styrken fra Sakskøbing til og terrænet helt ned til Nielstrup gennemsøges i den lyse sommernat, nu og da hører de pift og fløjt.
Rasmus og Vilhelm synes stadig at tage det hele fra den humoristiske side, og først ud på morgenstunden opgiver politiet forfølgelsen.

Landevejen mellem Sakskøbing og Maribo ved Våbensted ca. 1908

Næste aften cyklede politistyrken fra Sakskøbing atter ud, men vendte igen hjem med uforrettet sag.
Det synes at skulle blive en ret vanskelig historie at få fat i dem, og der er ingen tvivl om, at det i sidste omgang først bliver efter en hård kamp, for Vilhelm er en forvoven karl, og Bjørn, hvis liv har været en uafbrudt kamp med politiet og ordenshåndhævere lige fra drengeårene, vil bide rasende fra sig, når det endelig kniber for alvor, og trods sin lidenhed bærer han ikke navnet "Bjørn" med urette.

Østlollands Folkeblad skriver samme dag i avisen. Det klogeste de imidlertid kunne gøre, ville være selv at indstille "Morskaben" nu, for det gamle ord om krukken, der går til vands, vil jo utvivlsomt i særlig grad finde anvendelse på dem. Og en blodig sidste akt vil dog kun forværre deres fremtidsudsigter i en grad, som de ikke rigtig er tjent med.

Næste dag var Rasmus og Vilhelm nået til Grænge, hvor de lidt op af dagen sad i marketenderiet og indtog sig en bedre frokost.
Da de pludselig fik en underlig anelse om, at deres opholdsted var røbet, og at den samlede politistyrke fra Sakskøbing var rykket i marken imod dem. Og det forholdt sig

alt sammen fuldstændig rigtigt. I en fart gjorde de sig derfor færdige, kvittede kaffen og cigaren og ilede ned til udskibningsbroen ved Guldborgsund, hvor de gik om bord i en pram og roede med raske og kraftige åretag over til Falster siden.
Ankommen hertil klædte Vilhelm sig af, lagde klæderne på strandbredden og roede nu ganske nøgen tilbage til udskibningsbroen på Lolland, afleverede med tak for lån prammen til ejermanden, og stak derpå hovedet ud i sundets bølger og svømmede til Falster til sin kammerat Rasmus og sine klæder.
Så satte de kursen ind ad Falster til, alt imens Sakskøbing politi atter måtte vende hjem med uforrettet sag.

Friheden slut for Bjørn og Been

Af de to fæle vagabonder, Vilhelm Been og Rasmus Bjørn, der i det sidste stykke tid har lavet en del spektakler flere stede på Lolland og forøget deres i forvejen store synderegister med nogle flere anmærkninger og æselører, er Rasmus Bjørn bleven hugget af politibetjenten i Nr. Alslev og en kollega fra Orehoved og ført til arresten i Stubbekøbing.
Som beskrevet har de følt jorden brænde under sig på Lolland, der var ved at blive lidt for varm, og var derfor flygtet over sundet til Falster, for måske at kunne undslippe til Sjælland eller en anden landsdel, det skulle de ikke have gjort, dette skridt har jo nu ført til at den ene sidder i arresten i Stubbekøbing og venter på overførsel til Sakskøbing arrest, og den anden vil sandsynligvis ret snart gøre det samme. Lad Vilhelm Been kun være let til bens og morderlig durkdreven, men Falsters politi skal nok stikke den kegle i begge dele.

Østlollands Folkeblad den 27. juni 1903. Rasmus Bjørn og Vilhelm Beens saga ude, vi skrev forleden dag, at det klogeste Bjørn og Been nu kunne gøre for deres egen skyld var at indstille morskaben og mindede om, hvad en "sidste blodig akt" kun ville have til følge.
Vi forbandt noget ganske bestemt med denne bemærkning, vi vidste nemlig, at nærværende blad studeredes dagligt af Been og Bjørn med stor interesse. Det hørte til deres hyggeligste og bedste timer på dagen, når de på en eller anden skikkelig måde havde fået "hugget" det sidste udkomne nummer og placeret sig mageligt i landevejsgrøften. Rasmus med bøssen ved siden, gjorde sig bekendt med, hvad der passerede rundt i verden, og navnlig interesserede det dem naturligvis højligt at se på "tryk", hvad der omhandlede deres flugt og forfølgelse.

I går formiddag, da Rasmus til sit morgenmåltid just lige havde læst om "Bjørn og Beens natlige kamp og flugt" og den af os fremsatte henstilling om at "overgive sig godvillig", gav han sig stille og roligt i politiets vold uden sværdslag, han som ellers altid kun har holdt sin entre rundt om i landes arrester, bunden og bastet, mørbanket og udmattet efter en sidste fortvivlet kamp mod overmagten i skikkelse af fire-fem politibetjente.

Men i sagen er endvidere passeret følgende.
I morges, da arrestforvareren i Sakskøbing drejede nøglen om i rådhusets dør, stod Vilhelm Been alene udenfor på trappen og overgav sig ligeledes, altså ganske frivilligt, på nåde og unåde.

Når man ser hen til det humør og den, om vi så må sige, vilde energi, der prægede deres eventyrlige flugt indtil i forgårs, synes dette pludselige omslag at skyldes mere end et tilfælde.
Man kunne næsten fristes til at tro, at vor henstilling var læst og taget under velvillig overvejelse.

Rasmus Bjørn holdt sit indtog i Sakskøbing med nattoget den 27. juni under bevogtning af betjente. Det yngre Sakskøbing var på benene i store baner for at modtage ham, og under hurraråben og hylen ledsagede hele sværmen ham til rådhuset, indenfor hvis mure altså både han og Vilhelm nu sidder velforvarede.

RETTEN I SAKSKØBING
DEN 15. SEPTEMBER 1903.

Ved Sakskøbing Købstads ekstraret er Rasmus Bjørn og Vilhelm Been idømt henholdsvis 6 gange og 3 gange 5 dages vand og brød for deres i Juni måned begåede meritter.
Endvidere er Bjørn, der er straffet 12 gange tidligere, dømt til at betale 10 kr. i bøde samt 8 kr. i erstatning til hotelejer Hoffmann for ituslåede ruder.

Rasmus Pedersen Bjørn havde en broder Carl Gregers Martin Pedersen Bjørn som vi også kan fortælle et par historier om.
Følgende har været omtalt i Østlollands Folkeblad

RETTEN I MARIBO
DEN 28. NOVEMBER 1903

Overretten har pådømt en fra Maribo Købstads ekstraret indanket sag, hvorunder Carl Gregers Martin Pedersen Bjørn, der er født 2. februar 1881 og mange gange tidligere straffet for vold og forbrydelse mod den offentlige myndighed og orden, var sigtet for røveri.

Ved tiltaltes egen med den i øvrigt stemmende tilståelse var det godtgjort, at han den 17. juni dette år, da han på gaden i Maribo mødte arbejdsmand og danselærer Jens Hansen, og denne nægtede at efterkomme tiltaltes opfordring til at give øl, havde truet ham med

prygl og med, hvis Hansen ikke gav ham penge, at slå ham ned, idet tiltalte knyttede hånden og løftede den til slag, hvorefter Hansen, der kendte tiltalte som en voldsom person og var bange for, at han skulle gøre alvor af sin trussel, gav tiltalte 2 kr. og løb bort fra ham.

Tiltalte havde forklaret, at han var en del irriteret på grund af beruselse, men at han ikke mente det så slemt, samt at det ikke var hans hensigt af bringe truslerne til anvendelse, idet de var brugte for spøg og kun skyldes den oprømte tilstand, hvori han befandt sig på grund af de nydte drikkevarer.

Da retten skønnede efter tiltaltes fortid og de oplyste omstændigheder ved nærværende begivenhed, måtte antage af truslerne var fremsatte i den hensigt at skræmme Hansen til at efterkomme hans opfordring, blev tiltalte efter straffeloven § 243 anset med forbedringshusarbejde i 1 år.
Underretten havde frikendt tiltalte.

RETTEN I NYKØBING F.
DEN 10. OKTOBER 1904

Retten i Nykøbing F. imod arrestanten Carl Gregers Martin Pedersen Bjørn
Ifølge forhøret sad arrestanten den 20. september dette år i beværtningen "Guldborgsund" her i byen sammen med sin broder Rasmus og et par rejsende svende, hvis navne han ikke kender.
Bagersvend Carl Johan Ryberg kom imidlertid til og sluttede sig til selskabet, som roligt sad og drak.
Arrestanten Carl Bjørn trakterede Ryberg med et glas øl, da de havde siddet sammen et stykke tid, skubbede Bjørn, der ikke var beruset, pludselig til denne, så han faldt på gulvet, uden at dertil er oplyst nogen grund, idet ingen af de afhørte vidner har set eller hørt Ryberg fornærme Carl Bjørn. Nu begyndte Bjørn at slå, ifølge egen tilståelse med knyttet hånd i hovedet på Ryberg, men senere da Bjørn opdagede et bordben var gået løst efter at Ryberg havde væltet et bord ved overfaldet, greb han benet der var af fyrretræ og foroven forsynet med en klods, og tilføjede hermed Ryberg flere slag i hovedet, således at der fremkom et blodigt sår.
De i lokalet tilstedeværende personer skilte herefter parterne ad. Ifølge den under sagen fremlagte lægeattest er der tilføjet den overfaldne et stort sår mellem tindingen og nakkebenet.

AVISEN SKRIVER
NYKØBING F.
1. NOVEMBER 1903

Rasmus Bjørn atter på krigsstien, den så sørgelig berømte landstryger Bjørn, der for nylig har afsonet en længere vand og brød straf, var som sædvanlig i aftes fuld og lavede halløj med vægteren og en politibetjent, hvorfor han ved forenede anstrengelser blev puttet ind på "Flintenborg".

RASMUS BJØRN PÅ
KRIGSSTIEN IGEN

En dag i slutningen af januar måned 1906 kom slagter Rasmus Bjørn til Sakskøbing, hvor han skulle møde i retten.
Da han har pålæg om ikke opholde sig i denne by mere end absolut nødvendigt, skulle han være taget af sted med eftermiddagstoget, men han kom for sent, fordi han havde fået en lille navnebroder til selskab.
Efter at betjenten havde opfordret ham til at følge med og Bjørn også gjorde dette et stykke, måtte betjenten til sidst rekvirere assistance af arrestforvareren og vægteren, da Bjørn nægtede at følge med længere.
Efter at være indsat i arresten, lavede han her et syndigt spektakel ved at slå alt itu, hvad der kunne ødelægges, og truede betjentene med at slå den første den bedste ned der kom ind til ham.
Han blev derpå belagt med håndjern. Bjørn var ikke mere beruset, end han vidste hvad han foretog sig.
For dette forhold blev han, der gentagne gange er straffet for lignende forbrydelser, idømt fængsel på vand og brød 3 x 5 dage, samt at skulle betale det ødelagte med 24 kr., samt sagens omkostninger, desuden fik han en bøde på 10 kr. til politikassen for gadeuorden.

AVISEN SKRIVER
EN KRYBSKYTTE DRÆBT
14. NOVEMBER 1906.

En natlig jagtulykke i skovene mellem Sørup og Stokkemarke, hvor arbejdsmand Ejby Johansen af Sørup mistede livet.
Det blev anmeldt tidlig morgen den 15. november, for sognefoged Christensen i Sørup, at husmand Ejby Johansen om natten var bleven bragt hjem som lig, efter at han havde været på krybskytteri sammen med, de som krybskytter bekendte, Vilhelm Been og Peter Okse fra Nakskov.

Sognefogeden anmeldte sagen videre til politikontoret i Maribo, som satte sig i forbindelse med politiet i Nakskov samt sognefoged Sunke i Stokkemarke, de to sognefogeder cyklede nu efter de to krybskytter, der efter at have afleveret deres døde kammerat, var tagne ad Nakskov til.

Vilhelm Been blev anholdt ved Ryde, han forklarede sognefoged Christensen og en politibetjent fra Nakskov, at selskabet efter endt jagt gik hen ad landevejen ved Ludvigshave ved Skeltofte. Vilhelm Been foran bærende en bøsse i hånden og Ejby Johansen bagefter ham, bærende noget vildt, samt at han, træt af at bære bøssen i hånden, ville kaste denne op på skulderen.
I det samme gik skuddet af og ramte Johansen, der i dette øjeblik kun var ca. 1 alen bagved ham, umiddelbart ovenfor hjertekuglen, så han styrtede om og var død med det samme.
Efter at have skaffet en vogn hos slagter Jensen i Stokkemarke til at køre deres døde kammerat hjem til Sørup på, aftalte de at Vilhelm Been skulle følge med til Sørup, medens Peter Okse begav sig til Nakskov for at anmelde sagen til politiet.
Vilhelm Been ville aflevere den døde hos vejmand Madsen, hvis kone han fik til at forberede Johansens kone på ulykken.
Liget blev så ført til den dræbtes hjem, hvor det blev lagt på en seng i et op til dagligstuens tilstødende værelse.
Konens klager var hjerteskærende, og hun erklærede, at hun ikke ville forlade huset, skønt vejmandens kone ville have hende med hjem, hun så meget trist på fremtiden, hun havde været syg siden nytår, og der er ingen penge i det fattige hjem til begravelsen, og manden var ikke i nogen begravelseskasse.

Ejby Johansen var kun 28 år, han havde tidligere boet i Kældernæs, hvorfra han for et halvt års tid siden var flyttet til Sørup Mose.
Han havde i nogen tid arbejdet på Stokkemarke Saftstation, men han havde i fredags taget fri for at gå på krybskytteri sammen med Peter Okse fra Nakskov og Vilhelm Been, der for tiden bor ved Stibanken ved Ryde.

Vilhelm Been blev ført til Skelstrup, hvor Nørreherreds politi ville optage det første forhør i sagen på gerningsstedet.
Efter udtalelser fra sognefoged Sunke er han af den formening at Beens forklaring er overensstemmende med sandheden.
Ejby Johansen der kom af dage ved et vådeskud i Ludvigshave, blev begravet den 20. november 1906 på Østofte kirkegård, en snes mennesker fulgte kisten.
Pastor Petersen, Østofte, forrettede jordpåkastelsen.

OVERFALDET AF KRYBSKYTTER DEN 2. DECEMBER 1907

Skovløber Christen Jensen blev i nat overfaldet i Kogangen ved Berritzgård af fire krybskytter, der slog ham alvorligt med bøssekolberne, de stak derefter ind i skoven.
De fire krybskytter er nu bleven anholdt i Nykøbing F.
De to af dem, hvoraf den ene var en gammel kendt krybskytte, har tilstået sig skyldig i overfaldet, de vil i løbet af dagen blive overført til politiet i Sakskøbing.

Den 9. december 1907. Efter at forhørene nu er afsluttede over de tre krybskytter, der overfaldt skovløber Christen Jensen, har Stiftamtet beordret aktion mod de tiltalte og beskikket sagfører Larsen til aktor og overretssagfører Holst til defensor, en fjerde person, der samme nat havde været i skoven og der skudt 2 fasaner, men ikke deltaget i overfaldet, vil blive sat under tiltale for ulovlig jagt.

Musse Herreds Ret i Sakskøbing den 29. januar 1908. De pågældende krybskytter, H. J. Jørgensen Alm, S. Chr. Olsen og Rasmus Andersen dømtes til hver 3 mdr. fængsel på sædvanlig fangekost, samt desuden henholdsvis bøder på 145 kr., 195 kr. og 295 kr., samt erstatning til baron Rosenørn Lehn.
De pågældende var i december 1907 grebne i ulovlig jagt i skovene, der hører under baroniet Guldborgland. De havde sat sig alvorligt til modværge og tildelt skovbetjenten flere slag.
Overretten og Højesteret stadfæstede Underretsdommen.

Billede af en jæger fra denne tid

EN ALVORLIG KRYBSKYTTE HISTORIE
11. MARTS 1911

I går aftes ville jæger Harteholt og forstassistent Holger Hansen, anholde en krybskytte, der jagede på grevskabet Hardensbergs terræn ved Reersø.
Krybskytten satte sig til modværge og råbte: " Hvis i kommer nærmere, skal en af jer blive på pladsen, om så det skal koste mit liv".
Da de ikke desto mindre sprang ind på ham, brændte han et skud af mod Harteholts hoved, så haglene fusede dem om ørene, inden han fik det andet skud affyret, havde de dog fået ham afvæbnet.
Det andet bøsseløb var ladet med en røgsvag patron med store hagl nr. 0, og hanen var spændt, så meningen var tydelig nok.
Nu blev krybskytten kørt til Sakskøbing arrest, det var en ung mand, ca. 20 år hjemmehørende i Hedehusene ved Roskilde.
Han har i nogen tid vagabonderet på Sakskøbing egnen. Det er ikke første gang grevskabets skytter og jagtbetjente er bleven truede på livet, tilfældet her der jo bliver meget skæbnesvangert for den unge mand, bør være i varsko til ligestillede, mens legen er god.

ET DRAB I SØHOLT STORSKOV
7. JUNI 1916

Et uhyggeligt drab har onsdag aften den 7. juni fundet sted ved Søholt Storskov, hvor den over hele Stiftet kendte krybskytte Vilhelm Been har skudt skytte Hansen fra Engestofte, så han straks efter afgik ved døden.
Vilhelm Been er onsdag aften sammen med handelsmand Grønborg fra Hillested, i en jumbe kørt ned gennem Søholt Storskov for at drive krybskytteri.

Her er skytte Hansen truffet på Vilhelm Been, enten det så er sket i skoven eller ude på den offentlige vej, hvor man har set dem stående i krattet, og hvor drabet fandt sted.
Handelsmand Grønborg har i forvejen været sendt et stykke forud i retning mod Godsted med vognen.

Et øjnevidne fortæller, juni 1916

Hvorledes drabet er foregået ligger klart oplyst, idet smedesvend Ejnar Christensen, på kort afstand var vidne til af skytte Hansen blev skudt.
Smedesvenden fortæller:
Jeg kom cyklende fra Engestofte mod Godsted, et kort stykke før det sted, hvor der drejer en sidevej til Søholt, stod skytte Hansen i heftigt skænderi med en person, som jeg ikke kendte.

Jeg kørte forbi og lod som ingen ting, men stod af cyklen, da jeg var kommen hundrede alen forbi. Da jeg passerede de to mænd, hørte jeg skytte Hansen gentagende sige: "De lad være", da jeg var stået af cyklen gentog skytten de samme ord, men i det samme lagde den anden person bøssen til kinden og affyrede på et par skridts afstand et skud mod Hansen. Denne slap sin cykel og sank sammen uden en lyd.
Den anden slængte rolig bøssen på skulderen med følgende bemærkning, der dog ikke var henvendt direkte til mig.

"Hvis der kommer flere af den slags, får de samme omgang."

Derpå forlod drabsmanden stedet, medens jeg gik hen for at se, hvorledes det stod til med skytte Hansen.
Han var fra bevidstheden, og hans øjne var allerede brustne, skuddet havde ramt ham i hagen og halsen, og blodet styrtede ud af såret.
Jeg cyklede øjeblikkelig op til skovrider Kann på Engestofte, og i hans automobil kørte så foruden skovrideren, smed Sørensen, dennes svend og jeg ned til gerningsstedet.
Skytte Hansen blev kørt i bilen til Maribo, men han var allerede død, inden bilen kørte af sted med ham.

Drabet har altså fundet sted på den offentlige vej, der fører fra Godsted til Engestofte, et kort stykke nord for det sted, hvor vejen deler sig i to, hvoraf den ene går til Søholt, og nogle få minutters gang fra skoven.
På dette sted havde skytte Hansen jo ingen ret til at antaste Vilhelm Been, men måske er de truffet sammen inde i skoven og er under deres skænderi kommet ud på vejen.

Politi på jagt efter drabsmanden juni 1916

Maribo politiet blev straks sat i virksomhed, og arrestforvarer Elmdahl og natbetjent Christensen tilbragte en stor del af natten ude omkring gerningsstedet for at få opklaret, hvem gerningsmanden var.
Det blev snart oplyst, at handelsmand Grønborg og Vilhelm Been var blevet set passerende egnen i jumben og dermed var mistanken straks rettet mod disse.
Tidligt morgen den 8. juni tog man så ud til Hillested, hvor man traf Grønborg i hans hjem. Han blev anholdt og ført til Maribo arrest.
Han indrømmede at have kørt for Been og oplyste, at Been da han kom for atter at køre videre, havde sagt: "Nu har jeg skudt skytten" Grønborg svarede hertil: "Det har du dog vel ikke, han er da ikke død" – "Jo, det er han", svarede Been.
Dette fandt Grønborg dog for betænkeligt og han foreslog Been, at de skulle skilles.
Dette havde Been ikke noget imod, og nede ved Fuglse stod han af vognen, han begav sig over markerne, medens Grønborg kørte hjem.

Det blev nu politiets opgave at finde Vilhelm Been, og af tidligere erfaring, vidste man, at dette kunne blive et vanskeligt arbejde.

Alle sognefogeder i vid omkreds blev alarmerede, og endvidere havde det stedlige politi en god hjælp i statspolitibetjent overbetjent Petersen fra Nykøbing F.
Ved 11-tiden i formiddags modtog politiet i Maribo meddelelse om, at man havde set Vilhelm Been gå ind i gårdejer Hans Povlsens lade i Hillested.
Arrestforvarer Elmdahl og landpolitibetjent Andersen fra Bandholm, tog straks i bil derud. Da de kom til laden, var overbetjent Petersen netop ankommet dertil. Han havde fulgt Beens vej fra om natten og var nu nået til laden.
Da han kom ind, fandt han Been liggende i dyb søvn med bøssen ved sin side. Han blev straks belagt med håndjern og fik ikke tid til at gøre nogen modstand, hvorefter han i bil blev kørt til arresten i Maribo.

Den dræbte, juni 1916

Den dræbte skytte Hans Ludvig Hansen, var født 15. november 1883 i Hammelstrup i Everdrup sogn, som søn af husmand Hans Hansen og hustru Johanne Kirstine Nielsen.
Han har været ansat på Engestofte i 7 år og kom hertil fra Bregentved på Sjælland.
Af sine overordnede får Hansen det skudsmål, at han var pligtopfyldende og en meget påpasselig skytte.
Han var yderst interesseret i sit arbejde. Krybskytternes syn er naturligvis et noget andet. Han har vistnok været lidt hidsig overfor dem, han kom i berøring med, og de fleste krybskytter havde et særlig godt øje til ham.
Vilhelm Been har dog aldrig tidligere haft noget sammenstød med ham.

Mindesten for skytte Hansen, stenen står på landevejen mellem Godsted og Engestofte

Grundlovsforhør i Nysted
Den 8. juni 1916

Gerningsstedet for drabet ligger i Nysted Birk. De to anholdte blev derfor i eftermiddag afhentet i bil og kørt til Nysted.
Retten blev sat på Nysted Rådhus, torsdag den 8. juni kl. 17.15 og grundlovsforhøret blev indledt i anledning af mordet på skytte Hansen fra Engestofte.

Først kom Johannes Marius Grønborg for, og han godkendte sin til Statspolitiet afgivne forklaring.
Han forklarede nærmere, af Vilhelm Been gentagne gange stod af vognen for at skyde vildt, men han hørte ham dog ikke afgive noget skud, ligesom han heller ikke kom med noget vildt.
Da Vilhelm Been lejede ham, vidste Grønborg godt, at det var for at gå på krybskytteri.
Hver gang Been stod af, kørte Grønborg langsomt videre, og sidste gang Been sprang på vognen sagde han: "Der fik jeg lavet det værste, jeg endnu har gjort, jeg har nemlig skudt et dyr og en mandsperson."
Grønborg ville først ikke tro det, men da den anden stadig påstod, at det var sandt, erklærede han, at han blev nødt til at melde det til politiet.
De kørte så videre sammen til Fuglse, hvor Been sprang af vognen, idet han sagde: "Nu kan du køre, hvilken vej du vil, og jeg går, hvorhen jeg vil."
Derefter havde Grønborg ikke senere set ham. Der blev ikke afsagt arrestdekret over Grønborg.
Derefter kom Laurits Vilhelm Larsen Been i forhør.
Han forklarede, at han straks kendte skytten, og at denne, så snart han så ham, straks forlangte hans bøsse.
Da Been ikke ville aflevere den, slog skytten tre gange efter ham med en stok eller en afbrækket trægren, men han ramte ikke, idet Been afparerede slagene.
Vilhelm Been stod hele tiden med bøssen i skudstilling rettet imod skytten, og da denne 4. gang hævede stokken for at slå, affyrede han skuddet med den virkning, at skytten straks faldt om uden at give livstegn fra sig.
Been undersøgte ikke liget, fordi en anden person (smedesvend Christensen) viste sig i nærheden. Vilhelm Been gentog i forhøret, at han skød med velberådet hu og med vilje rettede skuddet mod skyttens hoved, fordi han gik ud fra, at hvis han ikke skød skytten, ville denne sandsynligvis slå han ihjel med stokken.
Dommeren foreholdt ham, at han jo blot havde behøvet at aflevere bøssen, for at få skytten til at lade være med at slå, og dette måtte han da også indrømme.
Optrinet med skytten varede et par minutter, og beslutningen om at skyde denne, opstod først hos ham, efter af skytten havde opfordret ham til at aflevere bøssen og var begyndt at slå efter ham. Hvorover Been var blevet gal i hovedet.
Forhøret sluttedes, og der blev afsagt arrestdekret over Vilhelm Been.

Da Vilhelm Been anholdtes, var han i besiddelse af 5 med hagl og røgsvagt krudt ladede patroner, og den, hvormed han skød skytten, var en nummer 0 patron indeholdende ca. 65 store dyrehagl.

Da statspolitiet fandt ham i Hillested, lå hans bøsse ved siden af ham med to skarpe skud i, hvilke han efter sin egen forklaring ville have brugt til at berøve sig selv livet med.
Han gør dog langtfra noget nedslået indtryk, men viser sig tværtimod meget rolig og snarest lidt ligeglad.

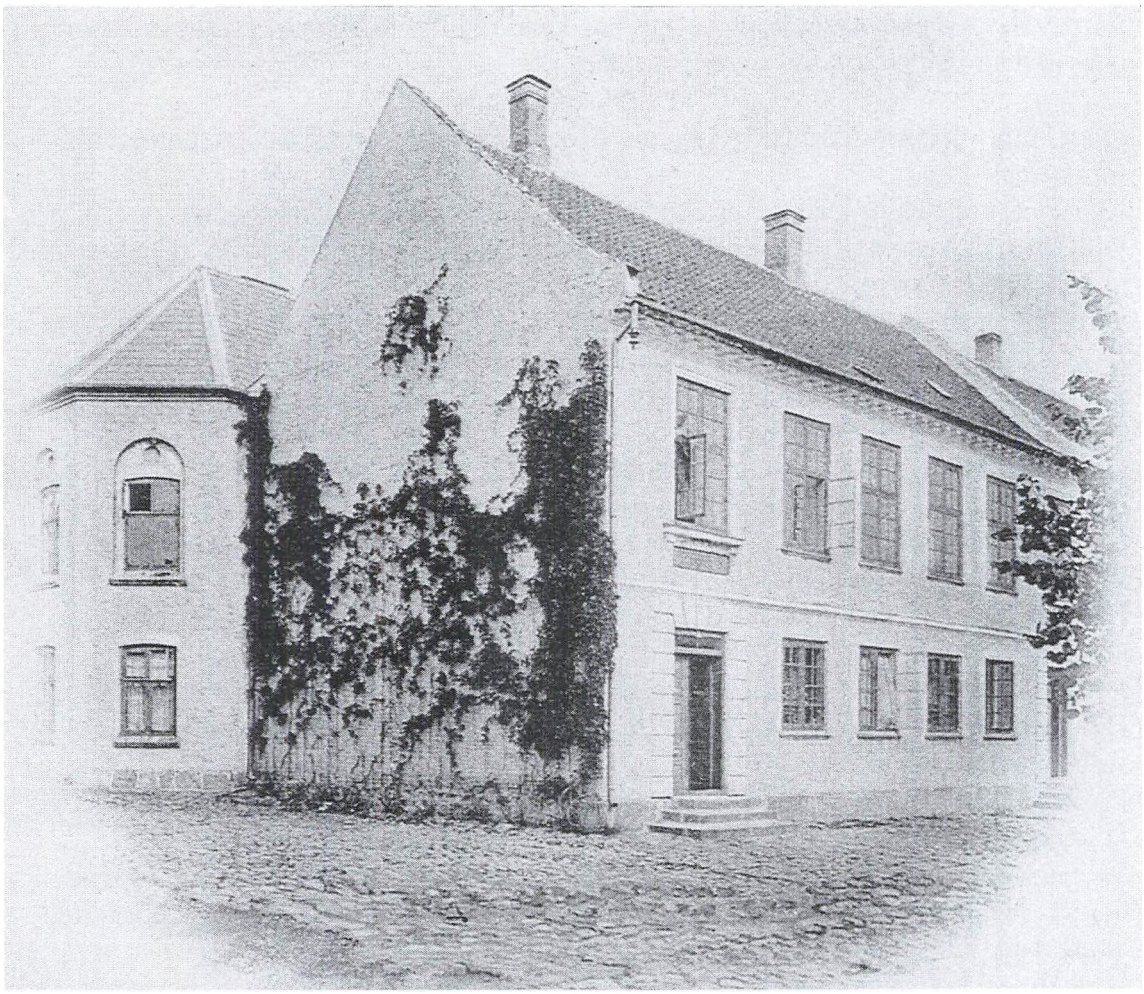

Retten i Nysted ca. 1910

Et liv i lovløshed, juni 1916

Af alle de tilskikkelser, som i tidens løb har ramt Vilhelm Been, kan sikkert ingen måle sig med denne sidste, thi aldrig har der været så lange udsigter for ham til at komme ud igen, og alene af den grund sidder han måske nu i Nysted arrest og fortryder drabet på skytten fra Engestofte.
For at forstå, hvorledes Been er kommet så langt ind på forbryderbanen, skal man kende hans fortid.

Han er født i Slemminge i 1867, og hans forældre var respektable arbejderfolk, der vist aldrig har gjort et menneske fortræd.
Men Vilhelm havde fribytterblodet i sine årer, og som barn drev han om i sin hjemegns skove, hvor drømmen vågnede hos ham om at blive herre over skoven og dens dyr.
Men ak, hvor himmelråbende er ikke forandringen mellem drøm og virkelighed, og efterhånden som Vilhelm blev større, holdt han jo nok fast ved sit mål, men de frie og ubudne omgivelser havde taget magten fra ham. Han blev en vild ustyrlig krabat, hvis ærgerrighed nu gik ud på at gøre sig fri af sine forældre og andre myndigheder.
Med bøssen i hånd trodsede han dem og gik på jagt, - hans eneste lyst.
Hvert menneske har sin higen, og jagten blev Beens ulykke.

Efter konfirmationen var han forskellige steder, men overalt fik han det skudsmål, at han helst flakkede omkring og passede sit eget.
Omkring år 1900 gjorde han soldatertjeneste, men en regelret og bunden livsførelse stred imod hans natur, og flere gange deserterede han.
Efter soldatertiden begyndte han for alvor at vagabondere, og han samlede et langt synderegister.
Han stjal, øvede vold og begik bedrageri – uden dog at glemme sit hovederhverv, krybskytteri.
Et stykke tid opholdt han sig i Nykøbing F., hvor han nærmest havde lystarbejde ved havnen, men en lang tid var han i kompagni med en anden kendt krybskytte Rasmus Bjørn, som han lærte at kende på sine togter. Hans snuhed og forslagenhed tiltog, og sammen med Bjørn lavede han da så mange gale streger, at der for flere år siden blev foretaget en omfattende razzia efter dem på Lolland, denne historie er beskrevet i foregående artikel.

Siden lagde Vilhelm Been sit revir til Midtlolland, hvor de store herregårdsskove med deres Carit Etlarske romantik netop rummede chancer for krybskytteri.
Her gjorde han alt for at tage arven op efter forrige lovbrydere, og i Stibanken ved Ryde, hvor han følte sig på traditionens hjemlige grund boede han et par år, men flyttede bort igen, for at øvrigheden ikke skulle have så let ved at holde øje med ham.
Han boede rundt omkring, sidst i Hillested, han skiftede nu bopæl for et par døgn eller flere ad gangen, medens han stadig hjemsøgte skovene og nedlagde vildt.
Mere af lyst end nødvendighed førte den forhærdede Been krig med alle skytterne og skovløberne i omegnen, og netop nu, da det halve Europa forbløder, valgte han tidspunktet til at vende tilbage til en længst forsvunden middelalder, hvor man afgjorde stridigheder med våbenmagt.
Been sejrede i sin lille krig, men det 20. århundredes øvrighed bærer alligevel ikke sværdet forgæves, og nemesis ramte vagabonden, der måske ellers uhindret kunne have forsat sit lovløse liv til dets naturlige afslutning.

Vilhelm Beens gamle fader lever endnu, og bor på Orebyvej i Rørbæk, men han har for længst opgivet håbet om at se sin forvildede søn på rette og ærlige veje.
Under andre forhold var Beens energi og handlekraft måske blevet til nytte for samfundet, men skæbnen førte ham ind på et skråplan, som han kun kunne komme længere nedad.

Vilhelm Been godkender staffen

Torsdag den 7. september 1916, blev Vilhelm Been ført fra arresten over på politikontoret, hvor dommeren meddelte ham, at det blev akkurat 8 års tugthusarbejde samt aktionens omkostninger.
Fredag den 8. september har Been, sikkert efter grundig overvejelse, erklæret, at han var tilfreds med dommen.
Det er næppe sandsynligt, at stiftamtet har samme opfattelse.

Den 13. september 1916 er drabsmanden Beens dom af stiftamtet appelleret til overretten.

Been får staffen forhøjet ved overretten

Overretten har torsdag den 26. oktober pådømt Vilhelm Been, som den 7. juni dræbte skytte Hansen, Engestofte.
Overretten, der anså arrestanten skyldig i forsætligt drab forhøjede underretsdommen, der lød på 8 års tugthusarbejde, til tugthusarbejde i 10 år.

Beens straf skærpes

Torsdag den 18. januar 1917 ved Nysted Birks ekstraret idømtes Vilhelm Been for manddrabet i Søholt skoven tugthusarbejde i 8 år. Overretten forlængede straffetiden til 10 år, og ved Højesterets dom i dag forlængedes straffetiden yderligere til 12 år.

Beens afrejse

Vilhelm Larsen Been afrejser den 23. januar 1917 under ledsagelse af to betjente til Horsens Tugthus.

Dødsfald

Den 81-årige aldersrentemodtager Vilhelm Larsen Been i Maribo, er afgået ved døden efter nogen tids sygdom og vil blive begravet fra Maribo Domkirke, fredag den 6. maj 1949 kl. 12.30.

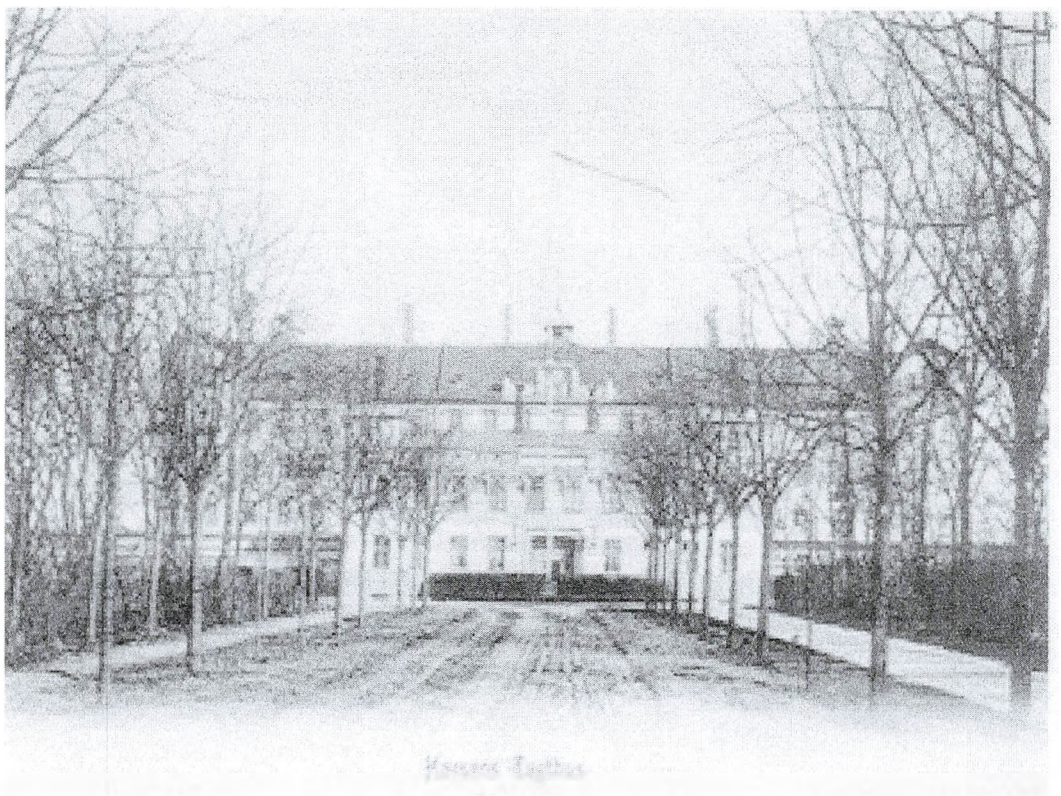

Horsens Tugthus

Kilder:

Folketælling Sakskøbing købstad 1890
Folketælling Slemminge 1890
Slemminge kirkebog
Østlollands Folkeblad
Lolland-Falsters Social – Demokrat
Nykøbing F. Købstads Politiprotokol
Musse Herreds Politiprotokol
Arkivet på Saxenhøj

Hoteller og Værtshuse I Sakskøbing 1870-1970.

af
Johan Jørgensen og Erik Petersen.

Gennem årene har der været skrevet og talt meget om det store antal værtshuse og gæstgiverier der har været i vores lille by, det har nærmest været sådan, at man skulle tro at byen var spækket med disse.
Dette var dog langt fra tilfældet.

Vel var der en overgang en hel del, men mange var små og absolut ikke af en størrelse, som en familie kunne leve af. Her var det normalt konen der passede udskænkningen og manden havde sit erhverv, for eksempel som hestehandler, vognmand eller lignende.

Den 18. maj 1876 vedtog byrådet, at der måtte være 3 værtshuse i byen, derudover var der 5 gæstgiverier. Disse havde værelser og rejsestalde, herudover havde købmændene ret til udskænkning til kunderne. På den tid har der således været omkring 13 udskænkningssteder i alt, derudover havde øldepoterne ret til en vis form for udskænkning på deres bopæl.

Udover Oreby kro var der ingen andre beværtninger i oplandet. I 1901 var indbyggertallet i selve byen på 1560 personer.
Udover byens borgere havde hele omegnens befolkning således mulighed for at benytte byens værtshuse, det var dog oftest købmændenes skænkestuer, som landboerne benyttede under deres indkøb.
Her var tobak og brændevin gratis.

I 1879 vedtager byrådet at strædet fra Vestergade til Torvet fremover hedder Kirkestrædet. Juniorsgade får samtidig navneændring fra hidtil Sdr. Vestergade (i folkemunde kaldet Sladdergade). Strækningen fra Vestergade til Juniorsgade omtales her som "Dadanellerne", den var svær af komme igennem, da der omkring år 1900 var 5 udskænkningsstedet på denne strækning.

Sakskøbing beværterforening stiftes 1. oktober 1906, og i 1909 indledes forhandling med købmændene og øldepoterne i byen.
Man enes med dem om, at de fremover tager samme pris for drikkevarerne som hotellerne og beværtningerne.

Omkring 1911 ophører formentlig udskænkningsretten hos købmændene, til sorg for nogle, til glæde for andre. På dette tidspunkt er der omkring 14 udskænkningssteder tilbage.
I 1916 får byen en ny restauration på Torvet 5, den får navnet "Palmehaven".
Får at få sin bevilling måtte indehaveren erhverve 3 igangværende bevillinger, blandt andet konditor Otto Hansen på Torvet (nu Anne Marie). Palmehaven lukkede allerede samme år som restaurationen Guldborgland lukkede.
Antallet af udskænkningssteder er nu nede på 9.
Beværterforeningens protokol oplyser, at myndighederne i februar 1917 lukkede for salg af spiritus i 3 uger, herefter forhøjedes prisen på stærke drikke med 100 %.
Restauratørerne vedtager så, af fremover bliver brændevinsflasken ikke stående frit fremme på bordene.

Selv om restauratørerne havde gode år fra 1917 til 1922, nedlægges der i disse år 4 udskænkningssteder og frem til 1930 yderligere 2, således at der nu er 7 tilbage.
Da Holmeskov pavillonen nedbrændte i 1942 mistede både byen og omegnen et populært samlingssted, ikke mindst skovfesterne, som mange nulevende til stadighed mindes med glæde.

År 1970 er der herefter 5 hoteller og restaurationer tilbage, nemlig Hotel Sakskøbing, Hotel Du Nord, Gæstgivergården, Rudolf Larsen og Lygtekroen.
I dag er der Hotel Sakskøbing på Torvet, Møllestenen i Torvegade, Kong C i Torvegade og Goose Pub i Søndergade samt en 2-3 pizzariaer.

Vi vil nu give en beskrivelse af de forskellige hoteller og værtshuse der har været i byen i perioden 1870 til 1970.

Det er ikke alle der har kunnet findes så meget materiale på, men hvor de har ligget i byen er beskrevet.

GULDBORGLAND
BROGADE 2
1870-1918.

I Wichmands ejendom (tidligere, med urette kaldet Kong Christoffers gård) var der et lille værtshus, det lå i den østlige ende, lige op til porten.

I 1880 var det Sidsel og Hans Nielsen der havde værtshuset, de havde nogle år tidligere været staldforpagtere på Hotel Sakskøbing.
Efter Hans Nielsens død, fortsatte hans kone med værtshuset.
De næste værter på Guldborgland var deres datter og svigersøn. Svigersønnen Carl Sønderup, var udlært slagter og handelsmand.
Det var her, som på alle de andre små værtshuse, konen der stod for den daglige drift.
Det var mest handelsfolk, der kom på dette værtshus, men søens folk har vel også fundet vej til det lille værtshus.
I 1918 lukker Guldborgland, samme år køber Anna og Carl Sønderup "Casino" i Søndergade, de giver det et andet navn nemlig "Landmandshotellet".
I en del år havde Nykøbing Bryghus depot i kælderen, i samme ejendom, ud til Brogade var der to skrå lemme ned til kælderen, kun aflåst med en hængelås, denne lem blev brugt af øldepotet.

"Guldborgland", Brogade 2 og Torvegade 10, billede ca. 1917
Til venstre ses en trappe, her var indgangen til Guldborgland.

HOTEL DU NORD
BROGADE 6
1870-1986

Her var værtshus i 1870, måske før, ejendommen ejedes i 1870 af malermester Wilhelm Borella, han udlejede en del af ejendommen, til værtshusholder Christen Hansen fra Grænge og dennes kone Sidsel, de drev gæstgiveri der til 1873.
Ejendommen sælges samme år til gæstgiver Karl P. V. Poulsen og dennes kone Juliane, de driver gæstgiveri til 1876.

Den næste gæstgiver er Frederik Peter Emil Møller og hans kone Ane Margrethe.
Det er måske dem, der finder på at give det navnet Hotel Du Nord. Det store københavnske Hotel Du Nord, på Kongens Nytorv bliver nedlagt 1893 og solgt til det nuværende "Magasin Du Nord".
De sælger Hotel Du Nord, til overtagelse 1. januar 1898 til en pris på 40.000 kr., køberen er kommis Wilhelm Hoffmann, han har hotellet til 1907, næste ejer er gæstgiver Hans P. Larsen, som kun har det i en kort tid, idet han sælger samme år, til den tidligere ejer af Central Cafeen, Ludvig Biechel.

I 1910 sælges Du Nord igen, denne gang til hestehandler og gæstgiver Andreas Knudsen og dennes kone Nielsigne, der boede i ejendommen flere familier, hotellet havde også en staldforpagter, som havde lejlighed i ejendommen.

I gården var der, en toetages bygning, som formentlig blev benyttet til sal, her var også nogle få værelser, som fortrinsvis blev brugt til personalet.
I salen blev der afholdt små forestillinger, koncerter, møder og lignende.
Hvornår man ophører med at bruge salen til den slags arrangementer vides ikke, men formentlig først i 30erne. Den omtalte sal kunne rumme ca. 50 spisegæster. Til hotellet var der også 5-6 værelser til udlejning.

Den 14. juni 1913 køber Rasmus Knudsen Du Nord, nu kom hotellet ind i et varigt ejerforhold. Det skifter kun ejer fra far til søn, det blev til en periode på ca. 70 år.

Du Nord var stedet, hvor alle mødtes, et fast klientel var dog søens folk, det var her bunden blev lagt til aftenens glæder.
Du Nord havde mange stamgæster blandt byens og omegnens borgere, både forretningsfolk, håndværksmestre, vognmænd, autoforhandlere og arbejdere. Kort sagt et bredt udsnit af byens og omegnens beboere.

Dette skyldes ikke kun den hyggelige atmosfære, der altid herskede på stedet, men også Rasmus Knudsen som var en hyggelig vært, afholdt af såvel gæsterne, som af hans kolleger, blandt byens andre hotelejere og værthusholdere.
Rasmus Knudsen var formand for Sakskøbing og Omegns Restauratørforening i 32 år, dette siger lidt om den populære mand.

I 1937 kom sønnen Willy Knudsen hjem sammen med sin kone Esther for at hjælpe forældrene i virksomheden, nogle få år efter overtog de Du Nord, som de videreførte, som et hyggelig sted og med de samme gode stamkunder, de beholdt også den gode atmosfære, som der havde været alle de foregående år.

Det var ofte Du Nord der stod for beværtningen, når der var fester i byen, når der var fest i bådehuset var det næsten altid Willy og Esther der havde beværtningen, egentlige fester blev der ikke afholdt på Du Nord, bortset fra enkelte privatfester.

"Hotel Du Nord", Brogade 6, billede ca. 1915.

BROGADE 12
1890

I år 1890 ejer købmand Fritz Rasmussen ejendommen, samme år bor der en gæstgiver Lars Larsen og hustru Marie Larsen de har formentlig drevet værtshus der i nogle ganske få år.

"Lars Larsen", Brogade 12, billede ca. 1900, beværtningen var i bygningen til højre.

JERNBANERESTAURATIONEN
JERNBANEGADE 2
1874-1920

År 1874, Lollandsbanen åbner.
I næsten alle ventesale var der en restauration, her i Sakskøbing har der formentlig været udskænkning fra starten, vi kender ikke de første forpagtere, men omkring 1910 er det forhenværende hotelejer Frederik Peder Emil Møller, (Hotel Du Nord 1890-1898) der er forpagter.
Denne restauration var beskeden, her var kun plads til nogle få borde, på det ene skulle der altid stå en karaffel med drikkevand og to glas, til fri afbenyttelse.
Mange husker sikkert Borchersens kiosk, det var her jernbaneudskænkningen var.
Her var også damernes ventesal, nøglen skulle afhentes på kontoret.

"Jernbanerestaurationen", Jernbanegade 2, billede ca. 1908.

JERNBANEHOTELLET
JERNBANEGADE 9
1888-1894

Jernbanehotellet er omtalt af blandt andre, bagermester Roar Rasmussen og hotelejer Willy Knudsen. Men det har ikke været muligt, at finde noget andet bevis for hoteldrift, men ældre borgere i Sakskøbing har fortalt, at der på facaden ud mod Søndergade var malet navnet "Jernbanehotellet".
Det var købmand og hotelejer Chr. Jeppe Hansen der købte ejendommen 1888 og solgte den igen i 1894, så det kan godt være der i den periode har været hoteldrift.

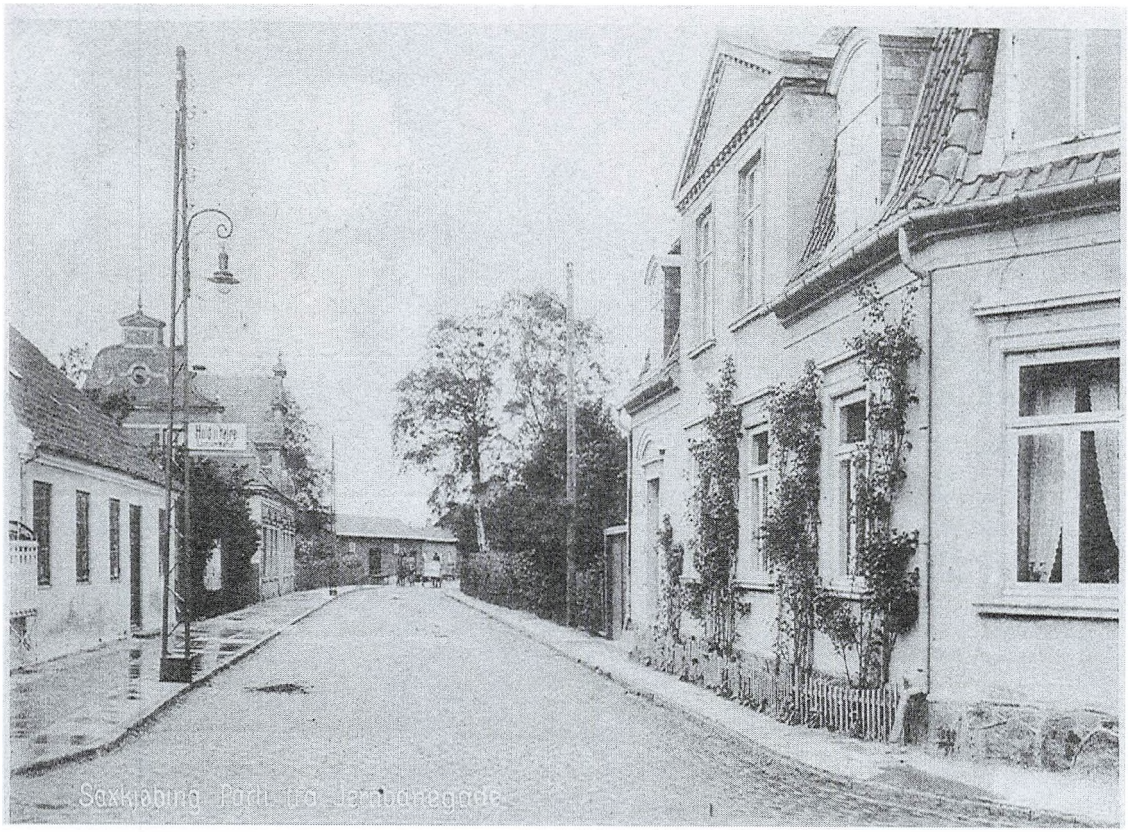

"Jernbanehotellet", Jernbanegade 9 er huset til højre, billede ca. 1918.

POGESKOLE OG RESTAURATION
JUNIORSGADE 9
1913-1916

Frøken Dorothea Nielsine Jensmine Holst købte ejendommen i 1895. Hun oprettede en pogeskole for både piger og drenge, to lærerinder underviste, en pigefrøken og en drengefrøken.
Skolen nedlægges i 1913 og afløses af en restauration.
Vognmand og restauratør Rasmus Rasmussen køber ejendommen samme år.
Han lukkede den restauration han havde haft i Søndergade 3 (Lolland).
Det var her, som på byens andre små beværtninger, konen som stod for den daglige drift.
Restaurationen lukkedes formentlig i 1916, samme år som Palmehaven åbnede.

Bagerste hus på billedet er Rasmus Rasmussen, Juniorsgade 9, foto ca. 1914.

FRU RASMUSSEN
JUNIORSGADE 19
1904-1916

Hans Hansen, kaldet Is - Hansen fortæller om fru Rasmussen. I 1908 var Hans Hansen ølkusk for Carlsberg, i fru Rasmussens beværtning plejede han at spise sin medbragte madpakke, for i Juniorsgade kunne man holde fredeligt og roligt med sin vogn og sine heste.
De to ting, man skulle være ængstelig for når man parkerede sit hestekøretøj i Sakskøbing, var de på det tidspunkt to eneste biler, grev Knuth og gårdejer Hans Nielsen i Karleby. Disse vogne forvildede sig aldrig gennem Juniorsgade.
Den var vel sagtens for snæver, men mødte Is – Hansen bilerne andet steds, måtte han skyndsomt stige af vognen og holde hestene i bidslet. De var rædselsslagne for bilerne, og de rystede længe efter, at disse var passeret.

Det er sandsynligvis den samme fru Rasmussen, som har haft gæstgiveriet Falster i Søndergade 15 fra 1890 til 1895 og gæstgiveriet på Torvet 4 fra 1895 til 1904.

"Fru Rasmussen", til højre ses Juniorsgade 19 derefter nr. 17
Stregtegning ca. 1917.

MADAM CHRISTENSEN
JUNIORSGADE 21
1900-1907

Maler Carl Nielsen fortæller om hoteller og beværtninger i Sakskøbing.
Han omtaler madam Christensens beværtning i Juniorsgade nr. 21, som han husker fra sine drengeår, fru Christensen var farmor til en hans legekammerater. Carl Nielsen er den eneste der har omtalt denne beværtning, fru Christensen lukker før 1908.

"Fru Christensen", til venstre ses Juniorsgade 21, billede ca. 1928.

DANNEBROG
KIRKESTRÆDET 1
1847-1925

Hvornår navnet "Dannebrog" benyttes første gang vides ikke, men skomager Jens Løje får beværterbevilling 18. december 1847, han har gæstgiveriet til 1878.
En datter Abelmine og hendes mand Herman Reinsch overtager gæstgiveriet samme år, de driver det til hendes mand Herman Reinsch død i 1884.
Derefter driver Abelmine det selv i 6 år, i 1890 udlejer hun det til gæstgiver Hans Madsen, han er der til 1892. Samme år sælger Abelmine til uldspinder og væver Hans Petersen.

Gæstgiveriet havde 5 værelser, nogle af disse havde 2-3 senge, foruden disse værelser var der 2 andre, som var forbeholdt uldkræmmere, disse kræmmere blev ofte boende, i længere tid, på det samme sted.
På et gæstgiveri af Dannebrogs størrelse, skulle der være to staldrum til heste. Her var også en keglebane.
De mest travle dage på gæstgiveriet, var selvfølgelig markedsdagene, men også når der var cirkus på Torvet, eller når der kom teater til byen, på disse travle dage var der liv i den store skænkestue.

Hans Petersen deponerede sin beværterbevilling 1. april 1925, og der blev aldrig mere gæstgiveri i den ejendom.

Til alle ejendomme i byen hørte der et stykke jord på byens mark, denne jord måtte kun sælges sammen med ejendommen, ej heller måtte den pantsættes.
Kommunen købte jorden og lejede ud til kolonihaveforeningen, haveforeningen er altså opkaldt efter gæstgiveriet Dannebrog.

"Dannebrog", Kirkestrædet 1, billede ca. 1915.

REIMERS BEVÆRTNING
KIRKESTRÆDET 2
1880-1900

Om denne beværtning vides meget lidt, den lå lige op til kirkegårdsmuren (på det sted hvor Paraplypigen nu står).
Beværtningen var ikke ret stor, den ejedes af hestehandler Ferdinand Reimer og hans kone Kathrine Margrethe, det var her, som på de andre små beværtninger, konen der passede værtshuset.
Værtshuset var der i 1880, og det lukkede i 1900. Ejendommen blev nedrevet i år 1900, for at give plads til den nye tekniske skole.

"Reimers beværtning", midt i billedet ses Torvet 14 derefter Kirkestrædet 2
Billede ca. 1899.

BØRSEN
BORGERNES STAMCAFE
KIRKESTRÆDET 3
1856-1898

Gæstgiver Peter Chr. Jensen var den første ejer af Børsen. Han var født her i byen 22. juli 1817, efter sin konfirmation, lærte han skomagerfaget, men allerede i 26års alderen tog han borgerskab som gæstgiver.
Han var en fortrinlig vært på Børsen i dens velmagtsdage. Han var i en årrække byrådsmedlem. Børsen var samlingssted for borgerskabet, her havde Sakskøbing Klub (konservativ klub) sit mødelokale, industriforeningens bestyrelse havde også deres mødelokale på Børsen.
Gæstgiver P. C. Jensen og hans kone havde 6 raske sønner, flere af disse sønner havde et eventyrligt liv. En døde, ca. år 1900, som pramfører på Amazonfloden, en anden søn Jacob Jensen, i cirkuskredse kaldet "Lynsmeden" havde lige fra drengeårene interesseret sig for cirkus, allerede som skoledreng, arrangerede han store cirkusforestillinger i baghaven til Børsen.
Han var i mange år knyttet til dampkarusellerne, panoramaer og mange andre af verdens vidundere. Hans rejste rundt i hele Europa, og har optrådt i mange forskellige cirkus.
I 1903 havde han den merkantile ledelse af det store cirkus Beketow.
Gæstgiver P. C. Jensen døde 23. juni 1889, efter hans død sælges ejendommen.
Den næste gæstgiver på Børsen var Joh. Max Petersen, han havde gæstgiveri til det lukkede i 1898.

"Børsen" ses fra baggården, Kirkestrædet 3, stregtegning ca. 1917.

LOLLAND
SØNDERGADE 3
1901-1913

Beværtningen Lolland var ejet af restauratør Rasmus Rasmussen, det var en meget lille beværtning med kun ganske få borde.
Rasmus Rasmussen var tillige vognmand, han flyttede senere i år 1913 til Juniorsgade 9.

Om det var hans næsten nabo hotelejer Rasmus Clausen på Harmonien, hans hestevogn og gule hingst der gav ham ideen eller inspirationen, ved vel næppe nogen i dag, men i hvert fald blev Rasmussen den første i Sakskøbing som åbnede lillebilforretning som biltaxa virksomhed.
Vognen havde kædetræk, der findes næppe i dag noget tilbage af den, men havde den været intakt og kørende, ville den utvivlsomt have vakt lige så megen opsigt nu, som den gjorde dengang, og prisen ville have været mange gange større end Rasmussen gav for bilen.

"Lolland", Søndergade 3, billede ca. 1912.

HARMONIEN
SØNDERGADE 7
1886-1952

Her var ikke værtshus i 1880 dengang ejedes ejendommen af Lucie Amalie Windeleff, som var enke. I 1886 sælges ejendommen til hestehandler og staldforpagter Rasmus Jørgensen og hans kone Kathrine. De havde i en årrække været staldforpagtere på Hotel Sakskøbing, samtidig drev de en mindre vognmandsforretning.
De er formentlig de første værthusholdere på Harmonien, ligesom det sandsynligvis er dem der finder på navnet Harmonien.

Ved kong Christian den 9ende og dronning Louises guldbryllup, blev der holdt en stor fest på torvet, det var gæstgiver Rasmus Jørgensen, der havde beværtningen ved denne fest, han ansøgte derfor byrådet, om tilladelse til at lave køkken i skolegården, dette tillades.

I 1905 sælger Rasmus Jørgensen Harmonien, til maler P. Hovmand Poulsen og hans kone Valborg. Der er dem der i 1908 lader ejendommen ombygge, der sættes en etage mere på forhuset, og der laves lejlighed til dem selv, samt 4 værelser til udlejning.
I gården opføres en enetages bygning, beregnet til festsal, der kunne være ca. 50 spisegæster. På denne bygning var der en balkon, hvor musikerne kunne sidde og spille, når der var dans i gården, ved store fester var der ofte telt i gården.

Den 24. august 1908 køber Rasmus Clausen ejendommen, i hans tid var der mange foreninger som holdt deres møder og fester på Harmonien.
De første år Clausen var ejer af Harmonien, var han samtidig indehaver af byens hyrevognsforretning. Vognen var en gig eller en charabanc alt efter behov.
Normalt var kun giggen i funktion, den var forspændt en gul hingst, et fornemt dyr, som i sine yngre dage havde kendt bedre tider på en væddeløbsbane.
Clausen købte senere et automobil, til hyrevogn, den holdt ofte ved jernbanestationen, når togene kom ind, og den blev ofte benyttet af handelsrejsende, som skulle besøge kunder i Guldborg, i de egentlige landkommuner var der i de tider så godt som ingen forretninger.

I Clausens tid på Harmonien blev der afholdt mange store fester. En af de sidste store fester, var ved valget i september 1920, ved den lejlighed var der forudbestilt til ca. 180 spisegæster på Harmonien, kuvertprisen var 1 kr., menuen ukendt.
I gården var der rejst et telt, og på pladsen overfor, på hjørnet af Søndergade og Rådhusgade, var der også rejst et stort telt, også der havde Harmonien udskænkning. Rådhusgade var lige anlagt og grunden endnu ubebygget.

En lille historie, fra engang i tyverne skal også med i denne beskrivelse.
To kuske fra Nielstrup, kørte hver dag mælk til Sakskøbing Mejeri i Søndergade og hver dag gjorde de holdt ved Harmonien, når de havde læsset af, hestene fik mulpose på, og kuskene gik ind på Harmonien. Her spiste de deres medbragte mad, og fik sig en snaps og en øl. Det skete, at de fik så mange, at de måtte hjælpes til vogns, når så blot

hestene blev sat i gang, så fandt de selv vej hjem og kuskene kunne så nå, at få sovet rusen ud inden de nåede Nielstrup.
En dag kom en af kuskene ind og bestilte 2 gange biksemad, som skulle være færdig, når de kom fra mejeriet, den anden kusk havde nemlig fødselsdag, og dette skulle fejres med biksemad, og diverse øl og snaps. I dagens anledning havde værten gjort opdækningen lidt mere festlig end normalt, og blandt andet sat en fin karaffel med engelsk sovs på bordet.
Kuskene var særdeles fornøjet med det hele. Da værten kom med regningen, kiggede de lidt på den og sagde "ja det passer ikke helt Rasmus, og vi vil ikke snyde dig, vi har nemlig også taget hver 2 snapse af den fine karaffel, og dem har du ikke skrevet på".

Rasmus Clausen havde Harmonien til 1949, hvor sønnen Claus Evald Clausen overtog Harmonien, han havde den kun nogle få år, idet han solgte ejendommen til Andelsbanken i 1952. Endnu en hyggelig restauration lukkede, omkring 1960 køber kommunen ejendommen og lader den nedrive, for at lave en vej (Tværvej) ned til Apotekervænget.

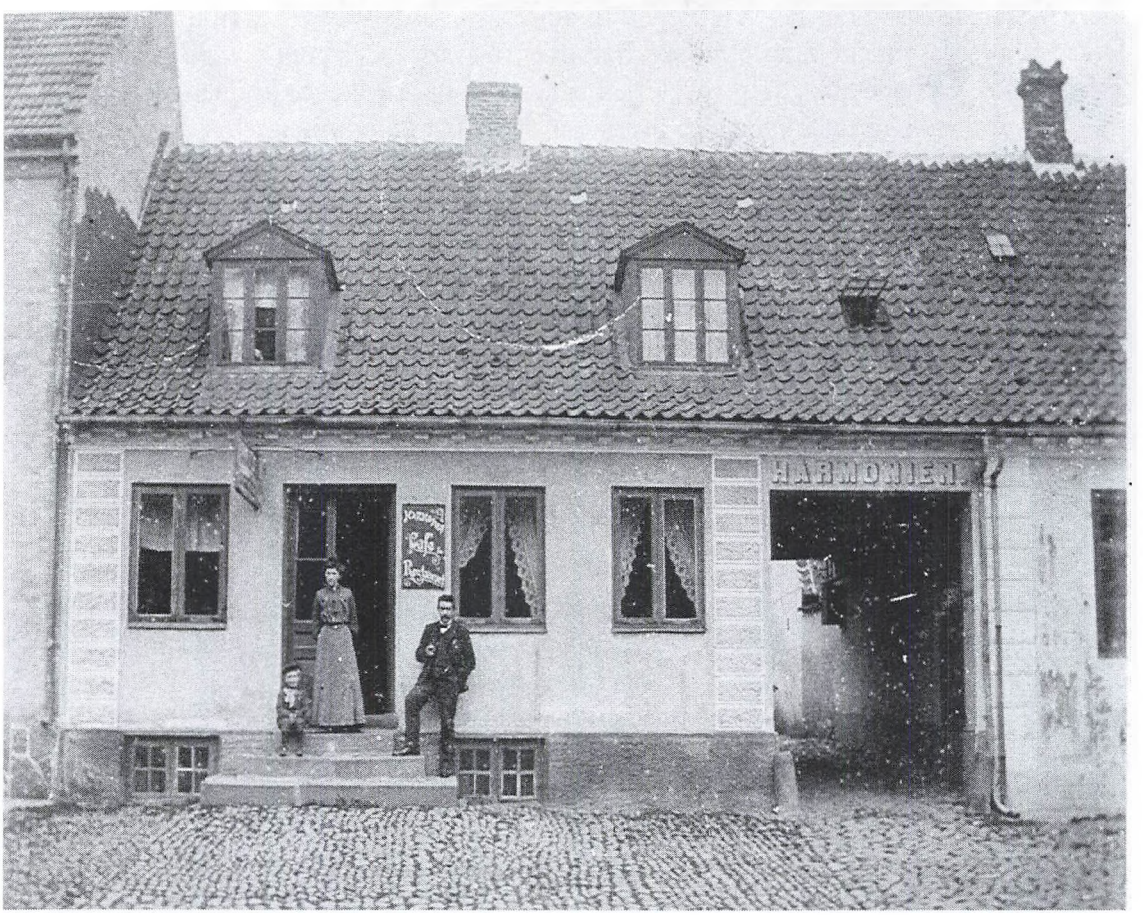

"Harmonien", Søndergade 7, billede ca. 1895.

FALSTER
SØNDERGADE 15
1890-1906
OG
SØNDERGADE 11
1907-1912

I år 1890 var det først gæstgiver Christian Rasmussen og hans kone Karen Rasmussen der havde værtshuset, i året 1895 er det gæstgiver Niels Madsen, i 1906 sælger han ejendommen og flytter til Søndergade 11 og åben værtshuset Falster på ny adresse.

Værten Niels Madsen brugte sjældent at gribe korporligt ind overfor urolige gæster. Han havde et ganske andet våben, som var så kendt, at det havde givet ham navnet "Harmonika Niels", våbnet var en harmonika. Når der var optræk til skænderi og påfølgende slagsmål, greb han kassen og trakterede den med en sådan voldsomhed, at de uenige parter ganske simpelt ikke kunne høre de uforskammetheder, de overøste hinanden med.
På den måde blev mange daglige uoverensstemmelser på Falster bragt ud af verden.
Værtshuset Falster havde kun fire borde, gæsterne var udelukkende arbejdere.
Gæstgiver Niels Madsen faldt ned af en trappe hos købmand Green og døde den 13-12-1910, hans enke solgte ejendommen i 1912.

"Falster", fra højre ses Søndergade 15-13-11, billede ca. 1906.

ØSTLOLLAND
SØNDERGADE 20
1870-1906

I året 1870 er det gæstgiver Jens Eriksen der ejer ejendommen, han har gæstgiveri til sin død, hans enke sælger ejendommen til gæstgiver Hans Jørgen Alexandersen, hvor længe Alexandersen ejer ejendommen vides ikke, ej heller om det er ham der sælger til bødker H. Hansen.

Bødkeren lejer gæstgiveriet ud til gæstgiver Hans Clausen, hvor længe han har værtshuset vides ikke, det vides heller ikke om det har været lukket i perioder.

En artikel i Kommunal Tidende i 1889.
Et suk fra Søndergade, nu bliver Søndergade kaldet Guldborgsund, gaden ligner et sund, og så har den værtshuset Falster på den ene side af gaden og værtshuset Østlolland på den anden side.

Det fremgår ikke af folketællingen 1901, om der er værtshus i ejendommen, men i 1906 står der Østlolland, og det er restauratør Arild Jørgensen der er lejer.
Arild Jørgensen er restauratør i Tunnelen i 1908, på det tidspunkt er Østlolland lukket.

"Østlolland", Søndergade 20, ejendommen tilhørte i 30erne handelsmand Guldborg Hansen.

CASINO
LANDMANDSHOTELLET
SØNDERGADE 22
1870-1960

De første værtshusholdere i ejendommen, er formentlig Frederikke og Hans Hansen, de købte ejendommen 20. december 1859, ifølge forsikringsoplysninger kunne det tyde på at Hans Hansen lod nogle nye bygninger opføre, omkring 1865-1866 er der følgende bygninger på grunden.
Forhuset som havde grundmuret facade og gavle, bagsiden var opført i bindingsværk, det blev benyttet til beboelse, skænkestue og sandsynligvis værelser til udlejning.
Baghuset som var opført i bindingsværk, indeholdt dansebar, lo og stald, der var også et halvtagshus med sti og lokum, derudover var der en keglebane med grundmuret bagside, men åben ud mod gården, det var allerede i 1860erne et forlystelsesetablisement.

Værthusholder Hans Hansen døde i 1879 og hans enke bortforpagtede værtshuset til forhenværende staldforpagter, på Hotel Sakskøbing, Rasmus Jørgensen og hans kone Kathrine, de havde forpagtningen til 1888, samme år købte de ejendommen Søndergade 7, her oprettede de gæstgiveriet, Harmonien.

Hans Hansen enke Frederikke døde 1889, de næste ejere var Emilie og Carl Hommel, det er Emilie der var køberen, hun havde særeje, det fortælles at hun var handikappet og sad i kørestol.
Det var hendes mand Carl der stod for den daglige drift af gæstgiveriet, som nu kom til at hedde Casino.
I deres tid var der mange store fester på Casino, ikke mindst om sommeren i den store have som der dengang hørte til Casino. I den periode hvor Sakskøbing Sukkerfabrik blev opført var der travlhed på stedet, her boede og spiste et stort antal af de udenbys arbejdere. Det fortælles at salen blev indrettet som værelser, det fortælles også at det var værten selv der stod for madlavningen.
Emilie Hommel solgte et stort stykke af haven til kommunen, da Rådhusgade skulle anlægges. Deres søn Svend søgte beværtebevilling den 12. februar 1917, men det blev afslået.
Kort tid efter solgte han til Carl Sønderup, han og hans kone havde i en årrække haft værtshuset Guldborgland i Brogade, da de købte Casino blev Guldborgland lukket.
Casino skiftede navn til Landmandshotellet, et navn som det holdt til det blev lukket i 1960.
Carl Sønderups kone Anna Christine døde allerede i 1919 kort efter deres overtagelse, så Carl Sønderup solgte i maj 1921.
Derefter kom er periode med flere forskellige ejere og forpagtere. I 1921 hotelejer Carl Ludvig Nielsen, i 1924 hotelejer Jørgen Valdemar Jørgensen, og hotelejer Fridjof Høgsted Hansen samme år.

Den 29-11-1930 køber frøknerne Anna og Ketty Skaaning Landmandshotellet, som i daglig tale blev kaldt Landmanden.
I deres tid på Landmanden, var der godt gang i forretningen, der var solistoptræden i Landsbyen, som salen blev kaldt, og mange store fester i haven, såsom fugleskydninger, udstillinger m.m.
I 1941 lader de en stor sal opføre i gården, næsten hele gårdpladsen blev bebygget, ved denne lejlighed blev der også lavet mere tidssvarende toiletforhold. I Landsbyen som salen kom til at hedde var der dansant mindst en gang om ugen, men festerne i haven ophørte næsten helt.
Det skal lige nævnes, at det var Anna der stod for køkkenet og Ketty der stod for alt det øvrige.
Frøknerne Skaaning sælger i 1948 til hotelejer Hans Chr. Hansen, Landmandhotellet ophører i 1960 og bliver til møbelforretning, hele ejendommen nedbrænder natten mellem den 12. og 13. august 2003.

"Landmandshotellet", Søndergade 22, billede ca. 1927.

SKOVTROLDEN
STADIONVEJ
1952-1978

Den nye sommerrestauration ved Holmeskoven skal være klar til at tages i brug fra 1. maj 1952. Ny Dag 22. marts 1952.
Man er nu i fuld gang med at indrette grunden ved anlægsdirektoratets ejendom, som lejes af kommunen til formålet.
Der skal foretages visse planeringer i haven. I disse dage er man i fuld gang med at føre en vandledning til ejendommen, hvor der før kun fandtes en gammel brønd.
Spørgsmålet om, hvem der skal være vært på Skovtrolden, er endnu ikke afgjort, men man kan vente, at restauratørforeningen i løbet af kort tid vil drøfte spørgsmålet.
Skovtroldens første forpagter blev hotelejer Andreasen fra Centralhotellet, ellers gik forpagtningen til forskellige hotelværter i byen.
Et gammelt skovløberhus lå ved den sydlige side af Holmeskovvejen, lige op til skoven. Da Stadionvejen skulle laves, måtte huset fjernes, men man lod baghuset blive stående, det var her Skovtrolden var.
Senere blev der lavet en træbygning, lidt længere mod vest. Lige op til Skovtrolden var der en ret stor festplads.
Den nye vej, mellem Nystedvej og Nykøbingvej var færdig i juni 1954, og i den anledning blev der afholdt asfaltbal i Holmeskoven.

"Skovtrolden", Stadionvej, billede ca. 1978.

PAVILLONEN
HOLMESKOVEN
1890-1942

Pavillonen i Holmeskoven, blev opført i 1890, af hotelejer Peter Frederik Bruhn på hotel Sakskøbing, grunden var lejet af grevskabet Hardenberg Reventlow på Krenkerup. Pavillonen har altid tilhørt ejeren på hotel Sakskøbing.
Den 4. april 1918 får hotelejer Michelsen tilladelse til at indlægge el i Holmeskovpavillonen.
Pavillonen brændte mandag den 1. juni 1942.
Sakskøbing Avis skrev følgende: Holmeskovpavillonen nedbrændte til grunden.
I aftes kl. ca. 20 opstod der ild i pavillonen, der i løbet af en times tid fuldstændig nedbrændte, ilden menes opstået i et komfur i køkkenet, hvor man i dagens løb havde haft ild, for at varme vand til opvask og rengøring.
Zonesprøjterne fra Maribo og Slemminge mødte hurtigt op, men ilden havde på dette tidspunkt godt fat i det tørre træværk, så der var intet at stille op med selve pavillonen. Det lykkedes derimod at redde det nærliggende materialeskur, hvor danseteltet opbevares.
Pavillonen der til efteråret skulle vige for den nye vej, havde således begyndt den sidste sæson, og i den anledning var der lige før pinse flyttet en del derud af service, teaterstole med mere, hvilket alt sammen tillige med det øvrige inventar blev bytte for flammerne.
Pavillonen der ejedes af hotelejer Th. Nielsen på hotel Sakskøbing, var forsikret i brandforsikringsselskabet for landbygninger, for 32.000 kr. Løsøret var forsikret i Lolland-Falster og Langelands købstæders brandforsikringsselskab, for 16.000 kr.

"Pavillonen", Holmeskoven, billede ca. 1920.

LIMFJORDEN – CENTRALCAFEEN
CENTRALHOTELLET – GÆSTGIVERGÅRDEN
MØLLESTENEN
TORVEGADE 2
1897-1970

I 1870 ejedes ejendommen af urtekræmmer Jens Emil Kjærby. I 1880 af købmand Laurits Engelstofte Bruun. Medens han er ejer oprettes i 1887 Saxkjøbing Telefonstation og får til huse der, indtil 1907. Fra 1907 til 1916 er telefoncentralen flyttet til Søndergade 1, men i 1916 flytter den igen tilbage til Torvegade 2 i en nyopført ejendom.

Købmand Engelstofte Bruuns enke sælger ejendommen i 1897 til bødker Th. Hansen og tømrermester C. C. Luchmann. Disse sælger samme år til tidligere præstegårdsforpagter Ludvig Biechel fra Radsted, han agter at drive gæstgiveri i ejendommen, og er formentlig den første gæstgiver på stedet.
Gæstgiveriet Børsen i Kirkestrædet lukker samme år, det kan tænkes at det er denne bevilling Biechel overtager. I 1899 efter kun 2 år, sælger Biechel til gæstgiver Arild Jørgensen, denne har kun ejendommen i meget kort tid, idet han sælger samme år til Lars Peter Larsen Nymand fra Rørbæk mejeri.

Gæstgiver L. P. Larsen Nymand har Centralcafeen til 1906, hvor den igen skifter ejer. Den nye ejer er Rasmus Rasmussen, ved dette ejerskifte oplyses det at der er en kontrakt med telefonselskabet, som gælder til 1919, men denne kontrakt ophæves 1907.
I 1912 lader Rasmussen den gamle ejendom nedrive, og lader den nuværende ejendom opføre, indvielsen finder sted 24. november 1912. Pressen skrev meget rosende om den nye bygning.

Hotelejer Rasmus Rasmussen sælger i 1918. Frem til 1922 er der 3 ejere. I 1922 købes Centralhotellet af forretningsfører P. Kirkegaard, han driver hotellet til 1925, hvor det igen sælges. Det er den tidligere ejer Rasmus Rasmussen der er køberen, han har i de mellemliggende år haft Centralgården i Killerup.

Det var ikke uden grund, at han i daglig tale altid blev kaldt "Central Rasmussen". På hotellet var der ugentlig dansant i "Vinterhaven" vistnok det der blev kaldt 10 øres dans, man betalte 10 øre pr. par, for et bestemt antal danse, vistnok 3.

Rudolf Andreasen købte Centralhotellet i 1939, og gik straks i gang med en del forandringer, på 1. sal blev der lavet selskabslokaler, nyt parketgulv i salen, scene i den østlige gavl med mere. I en kortere periode var hotellet forpagtet ud til Andreasens svoger Willy Riis, i samme periode driver Andreasen en pavillon i Stubbekøbing.
I Andreasens tid var det et velbesøgt sted, hvilket sikkert skyldtes det meget afholdte værtspar.

I perioden frem til 1963, har der været 3 ejere, om denne periode er der ikke fundet noget særligt.

Næste ejer er Holger Engelbrecht Jensen, han købte i 1963, han lader ret hurtigt efter købet opstille bowlingbaner i salen, disse blev flittigt benyttet, på et senere tidspunkt blev bowlingbanerne flyttet til de gamle udbygninger i gården.
I september 1965 sælges Centralhotellet til Knud Svendsen, han har været køkkenchef, inspektør samt restauratør på flere mondæne restaurationer, han har især interesseret sig for fiskeretter.

I perioden op til 2008 var der flere ejere af hotellet, blandt andet i år 1969, Jørgen Reinfort, Gæstgivergården. I 1976 Hanne og Alex Koceluh, i 1984 Preben Rasmussen, Møllestenen. I 1986 Flemming Koch. Fra år 2002 til 2008 er der flere forskellige ejere af Møllestenen.

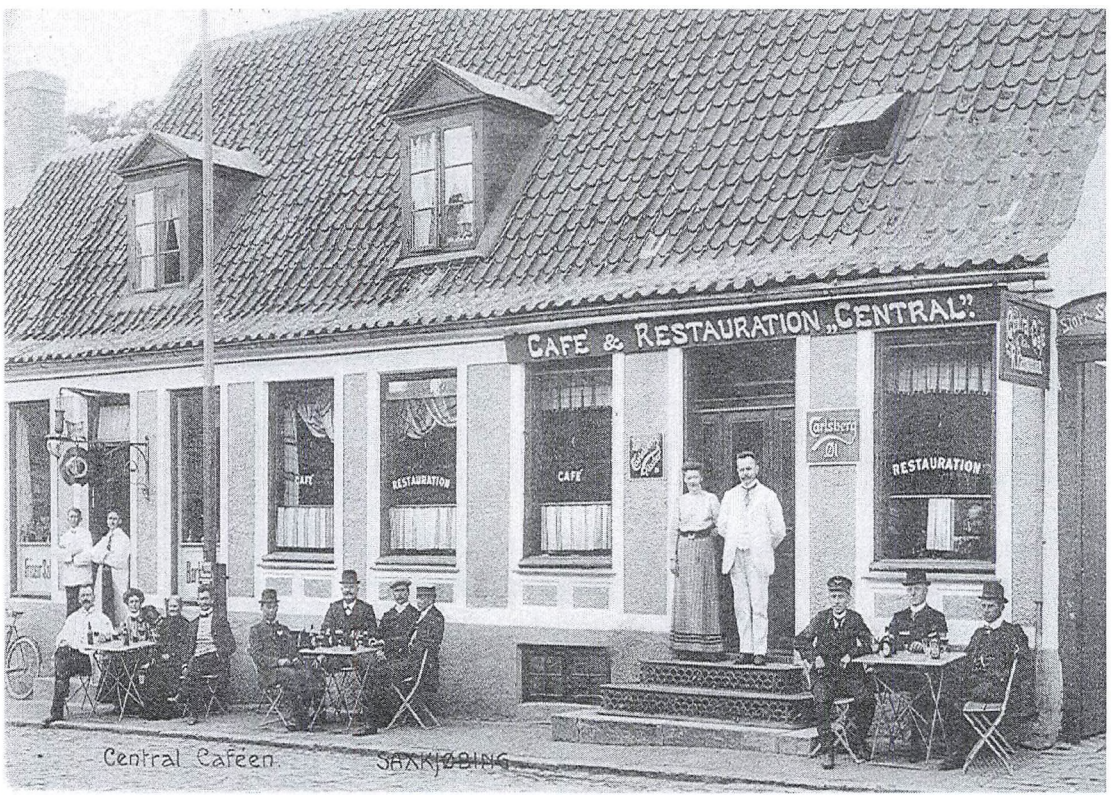

"Centralhotellet", Torvegade 2, billede ca. 1910.

KAREN RASMUSSENS BEVÆRTNING
TORVET 4
1895-1904

I 1895 ejer købmand L. C. Berg fra Nakskov ejendommen, lejer var gæstgiverske Karen Rasmussen, vi ved ikke noget om denne beværtning. Huset blev nedrevet i 1904, den nuværende bygning blev opført samme år af købmand Berg, der lavede kontrakt med Postvæsenet, som løb i 15 år, postvæsenet flyttede ind den 15. november 1904.

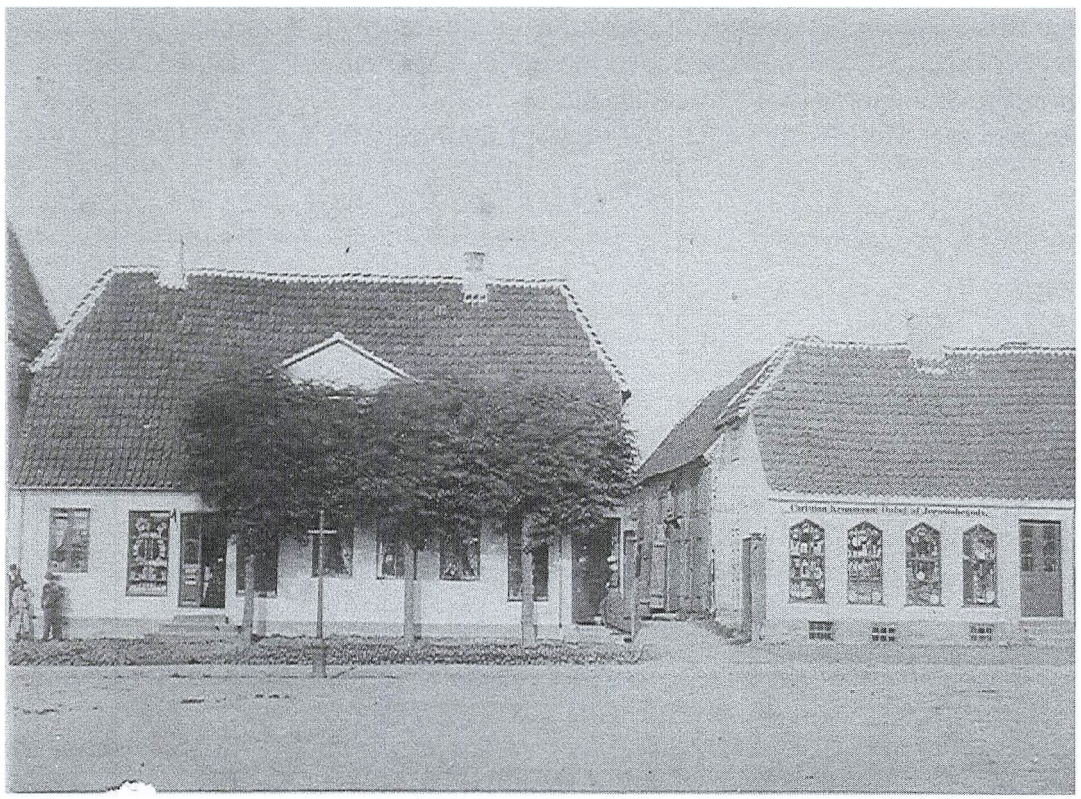

"Karen Rasmussen", Torvet 4, billede ca. 1870.

PALMEHAVEN
TORVET 5
1916-1918

Restauratør Robert Bredo åbnede søndag den 1. oktober 1916 kl. 16, Palmehaven. Palmehaven var et eksklusivt sted, hvor herrer skulle bære slips og damerne pelskrave, hvis de ville ind. Endvidere fortælles det, at hvert bord var forsynet med en lille messing klokke, som skulle benyttes når man ønskede betjening.

Den dag Palmehaven åbnede var klokken ikke ret meget over fire, før alle bordene i lokalerne var optaget af et søndagsglad publikum.

Der har stået en del strid om den Palmehave, og der er også gjort en del for at forhindre, at bevillingen blev udfærdiget. Blandt andet ud fra den betragtning, at var der nogen by, hvor der var restaurationer nok, så var det i Sakskøbing. Men en ting måtte alle både venner og modstandere indrømme, at her var skabt noget smukt og stilfuldt. Og hvis den tone, der rådede ved åbningen, ville fortsætte i fremtiden, ville Palmehavens levetid blive både lys og lang.
Det gik desværre sådan at Palmehaven måtte lukke i oktober 1918, ejendommen blev solgt til isenkræmmer Meisner. Han overtog ejendommen 12. november 1918, han lejede lokalerne ud til konditor H. Mortensen (Guf Mortensen), han havde ikke spiritusbevilling, og var selv afholdsmand.
Isenkræmmer Meisner flyttede til Torvet med sin forretning den 25. maj 1921.

"Palmehaven" Torvet 5, Palmehaven var til venstre i bygningen, billede ca. 1916.

HOTEL SAXKJØBING
1827-1970

STALDFORPAGTNINGEN

LYGTEKROEN OG PEJSESTUEN

Der hvor købmand Lars Hansen Juniors store købmandsgård lå på hjørnet af Juniorsgade og Torvet, bliver der efter nedrivningen af det meste af købmandsgården opført et hotel.
Hotellet bliver opført af gæstgiver og købmand Peter Hansen i 1827, han har hotellet til sin død i 1846, det bliver Kgl. privilegeret i 1835.
I stueetagen i den østlige ende boede gæstgiveren, han havde indgang fra Torvet, døren er for længst muret til.
Efter Peter Hansen død driver hans enke Dorte Hansen gæstgiveriet videre til 1856, hvor sønnen Frederik Hansen tager over, i 1859 er det gæstgiver Hans Larsen Knudsen der driver gæstgiveriet.
I 1881 overtager hotelejer Peter Frederik Bruhn hotellet, han kom fra Husum, hans kone Olivia kom fra Bandholm, Peter Frederik Bruhn døde i Sydafrika i 1909.

Den 27. marts 1893 overtager hotelejer Jens Christian Thorup hotellet, han kom fra Mors.
På første sal lå den berømte eller berygtede "Skorstensal", den havde en skorsten stående midt i salen, deraf navnet. Denne sal var byens eneste teatersal indtil år 1897, da hotelejer Thorup lader den nuværende teatersal opføre, han anlægger også en keglebane i marts 1898.

I den vestlige ende, af samme bygning, var der en rejsestald. Lige op til rejsestalden havde staldforpagteren sin lejlighed, han havde indgang fra Juniorsgade, denne dør er muret til.
Staldforpagteren var hotelkarl og vognmand samt udlejer af køretøjer, til staldforpagtningen hørte der også en mindre skænkestue, denne havde indgang fra gården.
I år 1870 var der en staldforpagter ved navn Hans Nielsen. Den næste forpagter var Rasmus Jørgensen, efter nogle år som forpagter, købte han en ejendom i Søndergade, her begyndte han som gæstgiver.
Næste forpagter var Niels Madsen, der ligeledes efter nogle år som forpagter, kunne købe en ejendom, han købte Søndergade 15, her begyndte han som værtshusholder.
Efter år 1901 er der ikke nævnt nogen staldforpagter, kun en hotelkarl.

Den gamle rejsestald blev ombygget til en hyggelig krostue, der fik navnet "Lygtekroen", i 1952 blev der i forbindelse med Lygtekroen lavet en pejsestue.

I 1979 ombygges Lygtekroen til et mere tidssvarende lokale, som fik navnet "Pejsestuen".

Efter hotelejer Thorup kom i 1910 hotelejer Niels Peter Nielsen der har hotellet til 1912, hvor hotelejer Rasmus Christian Christensen overtager det indtil 1916, hvor hotelejer L. Michaelsen, der var fra Præstø og hans kone Elisabeth Kathrine, der var fra Nysted overtager hotellet.
De havde hotellet i en lang periode, indtil 1940, hvor hotelejer Thorvald Nielsen fra Agerup overtager det.

Til hotellet historie hører også en lille beretning en af isenkræmmer Meisners mange historier.
BIKESEMAD: Meisner og nogle af hans venner, var en dag på hotel Sakskøbing, der havde de spist en gang biksemad, og da alle var mætte, var der stadig en ret stor portion biksemad tilbage.
De sad netop og talte om, hvad de skulle gøre ved resten, da kom der en mand ind i restaurationen, det var en selskabet kendte ret godt, en som der ofte blev laver grin med, manden var skikkeligheden selv, men grin med ham skulle der laves.
Manden kiggede langt efter fadet med biksemaden, og Meisner spurgte om han var sulten, jo det var manden da, de må gerne få resten af maden, hvis du kan spise alt hvad der står på bordet, det mente manden godt at han kunne, hvis du ikke kan spise det hele, så skal du betale alt hvad vi har nydt her ved bordet, dette gik manden ind på.
Men han havde ikke regnet med, at det også var den engelske sovs, salt og peber, men disse tre dele blev omhyggeligt blandet i biksemaden, manden gjorde store øjne, men en aftale var en aftale, manden gik i gang med det store måltid.

Medens manden spiste, gik Miesner ud på toiletterne, og fjernede nøglerne til alle W.C. dørene, i den sikre forvisning om, at når manden var færdig med spisningen af biksemaden, ville han på grund af de stærke krydderier, hurtigt få brug for et toilet.
Efter endt spisning, fik manden ganske rigtigt hurtigt brug for et toilet, men han kunne ikke låse, nøglerne manglede men døren blev da lukket. Meisner listede ud og satte nøglen i døren og låste. Da manden efter lang tid endelig var færdig, kunne han selvfølgelig ikke komme ud, hans trængsler var endnu ikke til ende, men efter megen råben og skrigen, kom Meisner endelig og gjorde sig store anstrengelser for at få døren op, men alt syntes forgæves, Meisner sendte bud efter Frederik "Dunkraft" med besked om at komme på hotellet, og dirke en dør op, også Frederik arbejdede meget ihærdigt med låsen, men alt syntes forgæves.
Meisner viste altid råd, så han sagde, nu går jeg hjem og henter mit jagtgevær, og så skyder vi ham "HAN SKAL SGU, IKKE SIDDE DER OG DØ AF SULT.

I 1945 køber hotelejer Holger Jensen og hustru Karen hotellet for en købspris på 230.000 kr.
Efter deres overtagelse af hotellet, sker der store forandringer, der bliver lavet nye toiletter, køkkenet bliver ombygget, værelser bliver moderniseret og der bliver bygget en ny værelsesfløj i Juniorsgade.

Hotelejer Holger Jensen døde i 1963, hvorefter hans enke Karen driver det videre indtil sønnen Poul og hans hustru Else Marie forpagter det i 1967, for senere i 1972 at overtage hotellet.
De startede med at bygge en ny mødesal til, og på første salen indrettede de en lejlighed, så de kunne bo på stedet, kort efter dette, tog man fat på at opføre en verandatilbygning, for at skabe forbindelse mellem det gamle hotel og den nye sal.

I 1986 er hotellet flygtningecenter, derefter køber Hanne og Frede Rasmussen hotellet, de lukkede i august 1988. I december 1989 køber hotelejer Torben Larsen stedet, han sælger det i 2000 til Morten og Susanne Themstrup, i 2006 køber Carl Jones med flere hotellet.

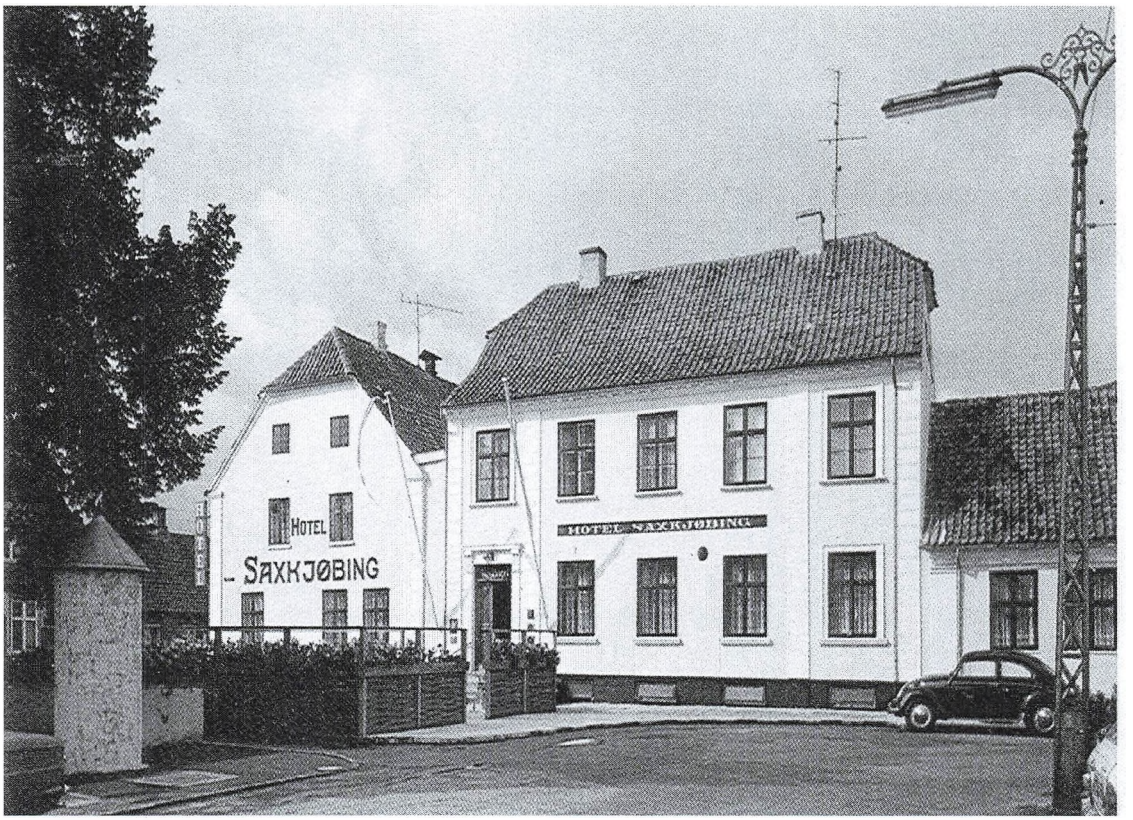

"Hotel Saxkjøbing", Torvet 9, billede ca. 1970.

Juniorsgade til høje ses Hotel Saxkjøbing, trappen var indgang til "Staldforpagtningen".

ARBEJDERBEVÆRTNINGEN
TORVET 11
1900-1902

Arbejderbeværtningen har vi ikke kunne finde, men den omtales af fru Emma Olsen i et interview i Ny Dag ved hendes 80 år fødselsdag i 1965, hun var datter af værten på Dannebrog, og var næsten nabo til beværtningen, så der er ingen tvivl om rigtigheden. Der har været beværtning, med eller uden beværterbevilling.

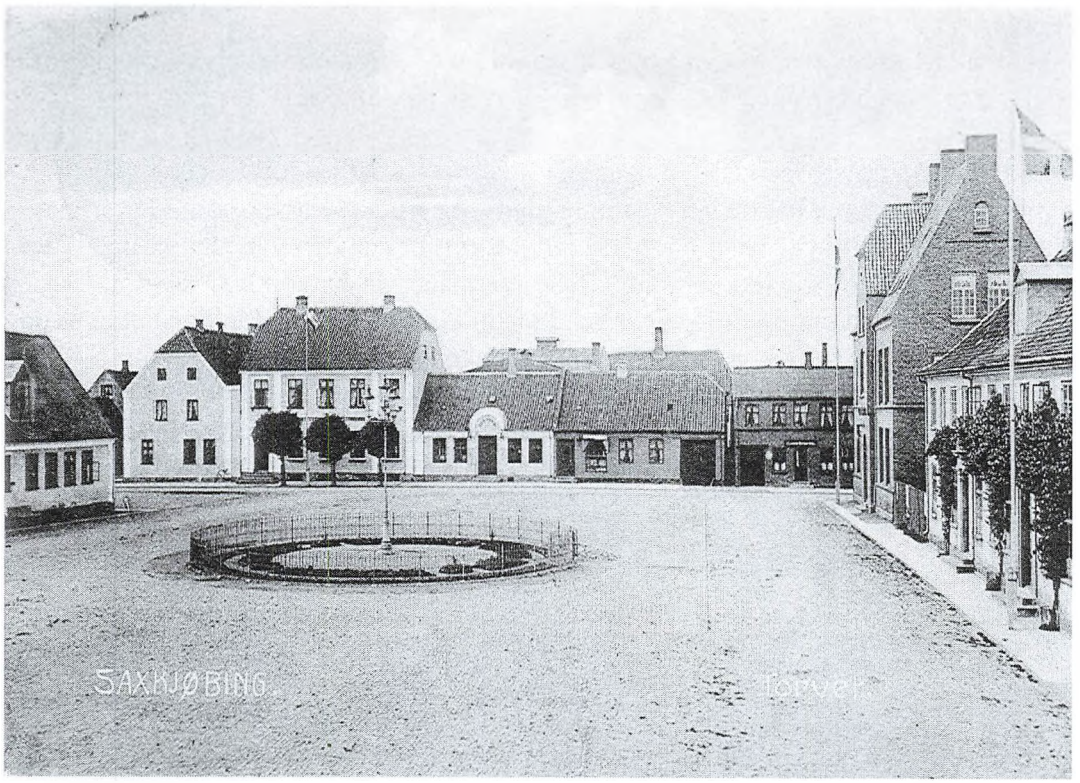

"Arbejderbeværtningen", Torvet 11, i bagrunden ses fra venstre, Hotel Saxkjøbing derefter Torvet 11 og 13.

JØRGEN OG RUDOLF LARSEN
TORVET 13
1900-1972

På dette sted lå jordemoderboligen, som ejedes af kommunen. Bygningen var i en meget dårlig stand, nærmest faldefærdig, den sælges i 1871, for 500 Rd. til tømrermester Andreas Olsen, han opfører den nuværende bygning, dog er bygningen forandret en del gennem årene, men stort set er det den samme bygning som Olsen opførte i 1871.

Tjener Jørgen Larsen købte ejendommen år 1900 af købmand Fritz Rasmussen og tømrermester Olsens enke.
Han begyndte som restauratør med det samme, og oparbejdede gennem årene en fin restauration, et hyggeligt sted, og tillige meget propert.
Restaurationen var kendt som et godt madsted, det var også et bredt udsnit af byens borgere der kom hos Jørgen Larsen. Det var stedet hvor byens håndværksmestre mødtes til en hyggesnak, over en formiddags øl, samt når der blev holdt grisemarked på torvet blev her indgået mange håndslag over en tår øl. Stedet var også et sted vor man fik sig en fyraftensbajer, der blev også holdt mange generalforsamlinger af de små fagforeninger, dog satte lokalerne en begrænsning, ca. 30 personer i mødestuen, og lidt mindre i selve restaurationslokalet.

Sønnen Rudolf Larsen købte ejendommen i 1934, ham og hans kone havde den til først i 70erne.
I lokalet ud til gaden, var der små meget velholdte mahogniborde, plys stole og sofaer, jo det var et hyggeligt sted af komme, her var også meget rent.

En lille historie fra stedet.
En murerarbejdsmand havde sin bestemte plads, og Rudolf Larsen sørgede for at "Martins plads" altid var ledig når han kom. Martin havde den vane, at gå lige hjem fra arbejde, vaske sig og klæde om, når det var overstået, gik han op hos "Rudolf" og købte sig en øl, inden han gik hjem for at spise. Martin kom på samme klokkeslæt hver dag og han drak kun en øl, sådan havde det været i mange år.
En muresvend lavede en mindeplade til Martin, som han meget højtideligt fik overrakt af Rudolf Larsen. Martin var meget stolt over pladen, indtil han opdagede, at den kun var låget af en tobaksdåse. Men pladen blev hver dag hængt på "MARTINS PLADS".

"Rudolf Larsen", Torvet 11, billede ca. 1935.

DET KOLDE BEN
HANS MADSENS ENKE
VESTERGADE 23
1896-1920

Gæstgiver Hans Madsen og hans kone Ane Christine er de første værthusholdere i denne ejendom, de købte ejendommen i 1896.
Ejendommen blev solgt i 1906 til skomager og købmand Viggo Semberg.
Hans Madsen døde samme år, men hans kone blev boende og fortsatte med at drive værtshuset, hun var der til ca. 1920.
Da hun overtog værtshuset, blev det kaldt "Hans Madsens Enke", et navn man kan begribe. Det vides ikke hvorfor stedet blev kaldt "Det kolde ben", det er sikkert ikke Hans Madsen, der har fundet på det, i det her værtshus kom der fortrinsvis havnearbejdere, og andre arbejdere, mange lagde alle deres penge der.

Det fortælles om Hans Madsen, at han nytårsaften år 1900 havde besluttet at festligholde det højtidelige øjeblik, da det 19. århundrede gled over i fortiden. Han havde fået den ide, at han ville holde tale på Sakskøbing torv, til det formål havde han medbragt en trækvogn, med to kasser øl. Øllerne skulle deles ud til tilhørerne, når talen var holdt.
Da det sidste trut lød fra kirketårnets glugger, besteg Hans Madsen trækvogningen, men tog sig ikke i agt for, at sådan et forbistret køretøj kan tippe, han gik et skridt for langt frem, og i næste øjeblik lå han og alle øllerne på stenbroen, alle flaskerne gik itu, og Hans Madsen lå mellem alle glasskårene, så det var en Hans Madsen der måtte hjem og forbindes.

"Det Kolde Ben", Vestergade 23, billede ca. 1915.

TUNNELLEN
VESTERGADE 24
1891-1915.

I 1834 er det købmand J. Bøttern der ejer ejendommen, hans enke sælger i 1891, til muremester og brøndborer R. Anthonsen.
Han opfører en bindingsværksbygning ved Lillemark, den skal bruges til sal, han laver også en gennemgang (Tunnel) mellem kælderen og den nyopførte sal.
Han bygger også en rejsestald til 16 heste, og anlægger en ny have, samt en keglebane på den modsatte side af vejen (Lillemark 4).
Hermed er der lagt op til et gæstgiveri, men det lader til, at han har nogle problemer med at få beværterbevilling. En gammel revyvise om Tunnellen begynder således:

"VORT AFHOLDSHJEM TUNNELLEN VIL SÆLGE AFHOLDSØL".

I 1903 sælger og mageskifter han med tømrer Lorentz Hansen, denne har en bestyrer til beværtningen, om han får bevilling vides ikke.

Østlollands Folkeblad skriver 14. marts 1904 om Tunnellen, der er i dag blevet installeret et lille teater, det hele er dog ganske interimistisk og alene til brug for logen N. I. O. G. T., som i aften og søndag spiller dilettantkomedie der, men der er store planer med Tunnelen. Det er meningen at slå det op til et folkeligt etablissement i stil med "Hotel Saxkjøbing" der er det store forbillede, og det kommer alt sammen forsikrer man os. Fast teater med skrågulv og alt dertil hørende, teatersuper med små retter og lave priser og bal i Tunnelhaven. Alle disse planer blev dog ikke til noget.

Til daglig kom der ikke så forfærdelig mange i Tunnellen, logen N. I. O. G. T. havde deres lokaler der, her blev afholdt brydestævner og danselærer Theodor Engell havde danseskole, det var den slags arrangementer der holdt Tunnellen oppe.
Omkring 1908 er det restauratør og ølkusk Arild Jørgensen der er vært, han køber senere Tunnellen, nu er det som Tunnellen fik en opblomstringstid, det var på grund af opførelsen af Sukkerfabrikken, der kom mange arbejdere til byen.
Omkring 1913 er det Ane Rasmussen der ejer ejendommen og restaurationen lukker.

"Tunnelen", Vestergade 24, billede ca. 1910.

CYKELHVIL
VESTERGADE 38
1892-1931

Gæstgiver Hans Madsen og hans kone Ane Christine, var de første værtshusholdere i denne ejendom, de havde nogle år forpagtet et andet gæstgiveri, nemlig Dannebrog i Kirkestrædet, om det var dem der fandt på navnet "Cykelhvil" vides ikke, de har værtshuset til 1896, samme år køber de ejendommen lige overfor.

Den nye ejer hed Rasmus Hansen, hvor længe han har værtshuset vides ikke, ej heller hvem han sælger til.
I år 1900 sælges ejendommen til Hans Jørgensen, Kippinge, han sælger samme år til restauratør Lars Rasmussen og hans svenske kone Cecilie, det fortælles at det var et lille hyggeligt værtshus med kun få borde.
Men på grund at det hyggelige værtspar var det et velbesøgt sted, det var som på de andre små værtshuse konen som passede forretningen, medens manden havde et andet arbejde. Lars Rasmussen havde en mindre vognmandsforretning, dragerkørsel og lignende.
En anden gæstgiver Hans Petersen fra Dannebrog kørte ligeledes dragerkørsel, de to kollegaer mødtes ofte på deres ture, og drak på skift øl på hinandens værtshuse. Her var det deres konen der serverede for dem, konerne holdt øje med hvem det var der betalte,

at det så var de samme penge, der blev købt øl for hver gang, lagde konerne ikke mærke til, det har de to spasmagere sikkert moret sig over i lang tid, men deres hustruer opdagede det til sidst.

Lars Rasmussen havde ret tidligt anskaffet en spilleautomat til værtshuset, ved at putte en femøre i automaten, spillede den nogle af datidens populære melodier, ligeledes havde han ret tidligt anskaffet en telefon.
Et par gæster ville engang lave lidt spas med værten. De kiggede ind og så hvem der sad der. Derefter gik den ene derind, den anden gik hjem og ringede til værten. Han bad om at komme til at tale med N. N. som sad ved bordet ved vinduet. Værten spurgte forbavset, hvordan kan du vide at han sidder der. Jo, sagde vedkommende det kan jeg da se, kan du ikke se mig? Værten protesterede på det kraftigste, han kunne ikke se ham der telefonerede. Jamen, er det ikke en "Se telefon" du har fået, jeg ser dig ganske tydeligt. Jeg kan også se din kone, hun sidder ovre i krogen og strikker, jeg tror det er en strømpe hun strikker på. Så var værten overbevist. Du kommen til at klage, sagde den anden, du har fået en forkert telefon.
Historien fortælles i to variationer, den ene går ud på, at værten virkelig klagede, den anden at han øjeblikkelig ville af med telefonen.

På Cykelhvil var der næsten altid mange gæster, det var et bredt udsnit af byens borgere, der kom der, mange fagforeninger holdt deres møder der.
Efter Lars Rasmussens død i 1919, drev fru Rasmussen Cykelhvil videre til efteråret 1931, og byen mistede atter et af sine små hyggelige værtshuse, til sorg for nogle, til glæde for andre.

Ejendom nr. 3 fra venstre er "Cykelhvil", Vestergade 38, billede ca. 1911.

KILDER

Sakskøbing Lokalhistoriske Arkiv

Johan Jørgensens erindringer

Folketidende

Sakskøbing Avis

Drengen med de to gravsten i Slemminge

af Karen Larsen

Sognepræsten i Slemminge Ulla Skou Rasmussen gav mig en dag en lille gul seddel, hvorpå der stod navnet Peder Larsen og en fødsels- og dødsdato.
Kan du ikke lige prøve at finde ud af, hvorfor man har fundet en gravsten oppe på et loft på en ejendom i Udstolpe? Det var den besked, der fulgte med.

Min første tanke var, det kan jeg ikke finde ud af. Jeg kan ikke finde ud af, hvorfor nogen har anbragt en gravsten på et loft. Men det skulle vise sig at blive anderledes. Jeg tror nemlig, at jeg er kommet så nær sandheden af historien, som det er muligt.

Peder Larsen blev født den 08-06-1874 og døde den 19-08-1889. Således stod der på den gule seddel, som var en afskrift fra gravstenen fundet på loftet.
Jeg tog sedlen med ind på Lokalarkivet i Sakskøbing, og så startede et stykke slægtsforskningsarbejde, jeg begyndte med at slå op i kirkebogen for Slemminge under døde mænd. Der stod, at han var søn af hjulmand Claus Larsen i Udstolpe, og han var druknet ved hestevanding i en mergelgrav på Nørregaard. Han har altså arbejdet som tjenestedreng på Nørregaard, hvilket bekræftes, hvis man ser efter i kontrabogen.
Siden 1814 er der ført to sæt kirkebøger, hvoraf præsten skrev den ene. Grunden er den, hvis præstegården brændte, så havde man den anden bog, idet de ikke blev opbevaret samme sted.
Der står så de samme data i begge bøger, men der kan være lidt forskel på bemærkningerne. I dette tilfælde stod der i kontrabogen, at Peder Larsen var tjenestedreng på Nørregaard og ugift.

Jeg omtalte ulykken for min far, som har arbejdet med heste i sine unge dage. "Han har villet ride dem til vandet" lød det svar jeg fik. "Ride dem til vandet", det havde jeg ikke gjort mig nogen tanker om. "Man skal jo sørge for at komme af i ordentlig tid, ellers plumper man jo i", var den uddybende kommentar, jeg fik.

Pludselig kunne jeg se det hele for mig. Det var en dag i høstens tid, at ulykken skete. Om det har været varmt den dag, ved vi ikke, men det kan det have været.
Da hestene, hvor Peder Larsen måske har siddet på den ene, kom hen til vandet, har de meget naturligt bøjet hovederne mod vandet for at få noget at drikke. Hvis Peder Larsen har siddet på ryggen af den ene hest, har han fået overbalance og er røget i vandet.
Vi ved ikke, om ulykken skete præcis på den måde, eller om de store varme dyrekroppe skubbede til drengen, så han faldt i.

Det var som skrevet en dag i august, at ulykken skete. Hvis vi forestiller os, at det har været en varm dag, så vil overfladevandet i mergelgraven have været varmet op af solens stråler, men det underliggende vand har været isnende koldt, fordi der ikke har været bevægelse i vandet. Da Peder Larsen faldt i, må vi formode, at hans krop gik i

krampe på grund af temperaturforskellen i overfladevandet i forhold til det underliggende vand.
Han er således formodentlig druknet meget hurtigt. Han har måske ikke kunnet svømme.

Hans fader var Claus Larsen, hjulmand i Udstolpe, som var gift med Karen Knudsdatter, som også var drengens moder.
Peder Larsen blev ikke døbt i Slemminge, men ud fra folketællingen over familien i 1890, kunne jeg se, at en ældre broder til Peder var født i Tårs, hvor også forældrene stammede fra, og der var Peder også født og døbt.

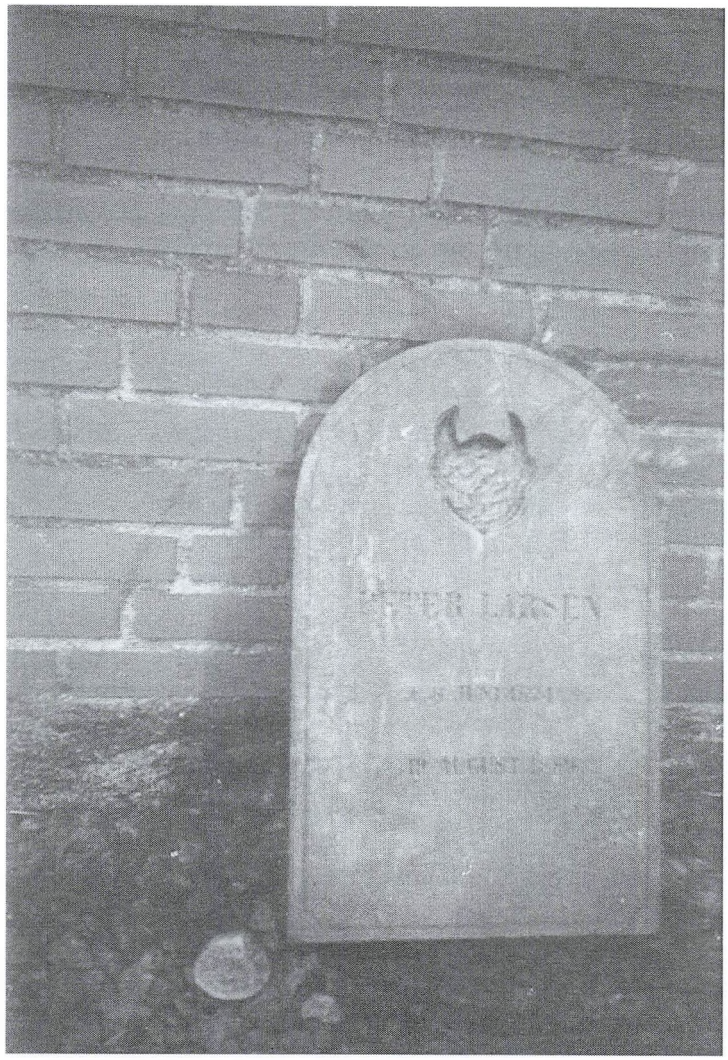

Den første gravsten over Peder Larsen.

I Taars kirkebog er følgende anført:
Peder Larsen, født den 8. juni 1874, døbt den 6. september 1874 i Taars kirke, søn af hjulmand Claus Larsen og hustru Karen Knudsdatter, 28 år.
Dåbsfaddere til Peder Larsen var:
Pigen Ane Larsen på Orebygaard, Ane Knudsen i Taars, ungkarl Rasmus Knudsen, Orebygaard, Lars Arrildsen samme sted.
Rasmus og Ane var søskende til moderen, jævnfør folketælling fra 1850 i Taars.

Så forsøgte jeg at finde forældrenes bryllup:
Ungkarl og hjulmand Claus Larsen i Taars, søn af husmand Lars Schultz, født her i sognet den 13. juli 1837, 34½ år ved vielsen og pigen Karen Knudsdatter i Taars, datter af gårdmand Knud Rasmussen, født her i sognet den 4. juni 1846, 25½ år ved vielsen. Der blev lyst for dem fra prædikestolen 24. og 25 søndag efter Trinitatis og 1 søndag i advent, viet den 8. december 1871 i Taars kirke.

Ved at slå op i bogen "Taars Sogn i Musse Herred Lolland udgivet af Forlaget Guldborgland kan jeg se, at Lars Jensen Schultz havde huset Skovbyvej 31 i fæste fra 1850. Han ejede altså ikke huset, huset har matr.nr. 50 Taars.

Fra bogen Baroniet Guldborglands Fæstegårde også udgivet af Forlaget Guldborgland kan jeg se at Knud Rasmussen fik gården Skovbyvej 6 i fæste fra 1848 til 1893, hvor han døde, der var matr.nr. 19 i Taars by.

Folketælling 1901 i Udstolpe By.

Claus Larsen, født 13-07-1837 i Tårs, gift 1871, kommet fra Taars 1878, husfader og hjulmand, antal levende børn 5, antal døde børn 1.
Karen Knudsen, født 04-06-1846 i Taars, gift 1871, kommet i 1878, husmoder
Erik Lauritz Larsen, født 1872, ugift søn og hjulmagersvend
Frederik Martin Larsen, født 1884, ugift søn og hjulmagerlærling

Drengene har altså stået i lære hos deres far, hustruen Karen Knudsen kaldes også Karen Knudsdatter og Karen Larsen i de forskellige folketællinger.

I en fortegnelse opgjort i forbindelse med folketællingen 1901 over huse og ejendomme i Slemminge er det angivet, at hjulmand Claus Larsen havde ejendommen matr.nr. 26 i Udstolpe by, det ligger på Vævervej 9.
Ved folketællingen 1906 er det kun Klaus Larsen og hans hustru, som bor i ejendommen.

Ved folketællingen 1921 ses det, at sønnen Martin og hans hustru Helga bor i ejendommen sammen med forældrene, Martin er blevet hjulmand som sin far.

Claus Larsen og hans hustru nåede at have guldbryllup, hvilket blev omtalt i Lollandsposten den 30. november 1921. Der står dog intet om deres liv og levned. Claus Larsen havde både 80 og 85 års fødselsdag, men det er heller ikke omtalt.

Men så slog jeg op i Saxkjøbing Avis den 6. december 1921.

Guldbryllup kan på torsdag fejres af hjulmand Claus Larsen og hans hustru i Udstolpe.
I 1867 begyndte Claus Larsen sin forretning i Taars, men i 1878 flyttede denne til Udstolpe.
Guldbrudeparret har altid ført et stræbsomt liv, og ved deres dygtighed og hjælpsomhed vandt de alles agtelse.
Guldbrudgommen blev født i Taars i 1837 og guldbruden samme sted i 1846. I ægteskabet er flere børn. En af sønnerne er savværksbestyrer Larsen i Guldborg, en anden søn har overtaget forretningen derhjemme, og to sønner er ansat ved de københavnske sporveje, mens en datter var gift med afdøde smed L. Rasmussen i Våbensted.
Guldbrudeparret er på højtidsdagen af deres mange venner inviteret til fest på Centralhotellet.

I Saxkjøbing Avis den 13. december 1921 takkede ægteparret alle, som havde glædet dem på deres guldbryllupsdag.
Underskrevet Claus Larsen og hustru.

Hustruen omtales på intet tidspunkt i forbindelse med guldbrylluppet med sit navn, og den døde søn omtales heller ikke.

I Saxkjøbing Avis den 24. juli 1923 er der en dødsannonce:
I dag døde vor kære mand og fader, hjulmand Claus Larsen, hvilket herved bekendtgøres for slægt og venner.
Udstolpe, den 23. juli 1923.
På børns, svigerbørns og egne vegne.
Begravelsen foregår fra Slemminge kirke lørdag den 28. juli kl. 12.
Underskrevet Karen Larsen.

I Saxkjøbing Avis den 3. august 1923 er der takkeannonce:
Hjertelig tak for venlig deltagelse ved min kære mand hjulmand Claus Larsens død og begravelse.
Karen Larsen.

I Saxkjøbing Avis er der fundet denne dødsannonce den 14. oktober 1924:
I dag døde vor kære moder Karen Larsen, enke efter hjulmand Claus Larsen af Udstolpe, hvilket bekendtgøres for slægt og venner.
Udstolpe, den 12. oktober 1924
På familiens vegne
Martin Larsen
Begravelsen foregår fra Slemminge kirke torsdag den 16. oktober kl. 12.

Og den 21. oktober 1924 i samme avis:
Hjertelig tak for venlig deltagelse ved vor kære moder Karen Larsens død og begravelse.
Børnene.

På Slemminge kirkegård står der en gravsten på stedet, hvor gravstene fra de nedlagte gravsteder står, hvor Claus Larsen, Karen Larsen og Peder Larsen er registreret med deres fødsels- og dødsdatoer.

Gravsten nummer to på Slemminge Kirkegård.

Jeg formoder, at det har været forældrenes ønske, at den dag de ikke var mere, skulle Peders navn registreres på forældrenes gravsten.
Forældrene gav Peder en gravsten allerede ved hans dødsfald i 1889. Det er ganske sikkert, at de ikke har haft råd til det. Men en gravsten skulle han have. Claus Larsen er fundet i en registrering over, hvor meget folk, som boede i Slemminge i 1896, som var flere år efter Peders død, skulle betale i skat. Faderen skulle betale 6,80 kr. i skat, heraf var den ene krone som værdi af formue og bolig. Til sammenligning skulle pastor Dall betale 120,29 kr., heraf 62 kr. af formuen og Søren Christensen, en gårdmand skulle betale 105,87 kr., heraf 8 kr. i formueskat.

Da forældrene døde blev Peders gravsten tilovers, men børnene har ikke ønsket at smide den ud. Den har haft værdi. Derfor tog Martin den med hjem og satte den op på loftet, hvor den så blev fundet mange år efter.

For at vide mig sikker på, at jeg havde ret i disse formodninger, kørte jeg ind til nu afdøde Herman Hansen, som på sine gamle dage kom til at bo på Kildebo.
Jeg spurgte ham, om han havde kendt en hjulmand Larsen i Udstolpe. Det var med vilje for ikke at lede ham på sporet, at jeg ikke sagde hjulmandens fornavn.
Jeg var godt klar over, at han ikke kunne have kendt Claus Larsen, men det kunne jo være, han havde kendt Martin. Det viste sig at være tilfældet, og Herman Hansen huskede også Martins fornavn. Jeg spurgte så, hvor Martin boede" i den ejendom som Tove og Willy Larsen bor i nu" var svaret.
Det er Willy Larsen, som har fundet gravstenen oppe på sit loft. Dermed har vi en naturlig forklaring på, hvorledes en dreng kan blive registreret på 2 gravsten.

Overstående arbejde er udført som slægtsforskningsarbejde. Når man slægtsforsker, er der vigtigt at sammenholde kilderne med hinanden, idet der kan være fejl i for eksempel folketællinger, som ikke altid er lige troværdige hverken med datoer eller med stavningen af navne. Kirkebøgerne regnes for at være noget af det mest troværdige at bygge sin slægtsforskning på, men også her kan der være uoverensstemmelser.
Efter 1814 er der ført to sæt kirkebøger, hvor den ene lå i præstegården og den anden hos en anden person ofte degnen. Grunden til af føre to kirkebøger er den, at mange præstegårde er gået op i røg, og dermed er mange kirkebøger med dyrebare oplysninger også væk. En anden vigtig kilde er skifterne, som er de boopgørelser, der foretages i forbindelse med dødsfald. Og endelig er der aviserne med artikler, dødsannoncer samt billeder, som både ligger på arkiverne samt hos private.
Derfor er det vigtigt, hvis man støder på noget, især det der ser gammelt ud at spørge arkivet om interesse for dette.

Kilder:

Slemminge kirkebog.
Tårs kirkebog.
Taars sogn i Musse Herred udg. af Forlaget Guldborgland.
Baroniet Guldborglands Fæstegårde udgivet af samme.
Saxkjøbing Avis.
Lollands Posten.
Skatteliste for Slemminge sogn 1896.
Diverse Folketællinger.
Sakskøbing Lokalhistoriske Arkiv.
Private fotos.
Samtaler med Herman Hansen, Tove og Willy Larsen, samt Else og Ernst Rasmussen

Rudolf Christiani

En Sakskøbing dreng der gjorde Danmark større

af

Bo Christiansen

De fleste lidt ældre kender navnet Christiani & Nielsen, det verdenskendte ingeniør firma, som var ekspert i jernbeton og byggede havne, vejanlæg og jernbaner i Europa, Sydamerika og Mellemøsten.

På en ferierejse for nogle år siden til Frankrig nærmere bestemt til havnebyen Saint-Nazaire ved Loire flodens udmunding, så jeg en af Hitlers U-bådsbaser med det enorme betonbyggeri af overdækket sluse og betonbunker, der ved færdiggørelsen kunne rumme 20 U-både i sikker beskyttelse for engelske bombardementer.
Jeg købte en bog "La Base Sous-Marine de Saint-Nazaire" på side 30 læste jeg, at man i 1943 ville bygge en ny overdækket sluse ved siden af den gamle, sådan at U-bådene sikkert kunne sejle ud, (og da Christiani og Nielsen havde bygget den gamle sluse, fik de også mulighed for at bygge den nye), denne bunker som er 155 m lang, 25 m bred og 14 m høj er konstrueret af firmaet Christiani og Nielsen med hjælp fra professor Agatz fra L´Ecole technique supériure de Berlin-Charlottenburg.
Det var en dramatisk oplysning og min nysgerrighed drev mig til at finde flere oplysninger om Rudolf Christiani, det fandt jeg i bogen "De gjorde Danmark større" på side 56 står der: "Præstesønnen Rudolf Christiani blev født i 1877 i Sakskøbing". Så kunne jeg på Lokalhistorisk Arkiv i Sakskøbing finde, hvad vi havde om Rudolf Christiani, og vi havde så meget, at jeg nu kan starte beretningen om Rudolf Christiani fra starten af hans liv, og det vil jeg så gøre.

Fra højre Torvegade 9-7-5- 3. Rudolf Christiani var født i Degneboligen 3-5.

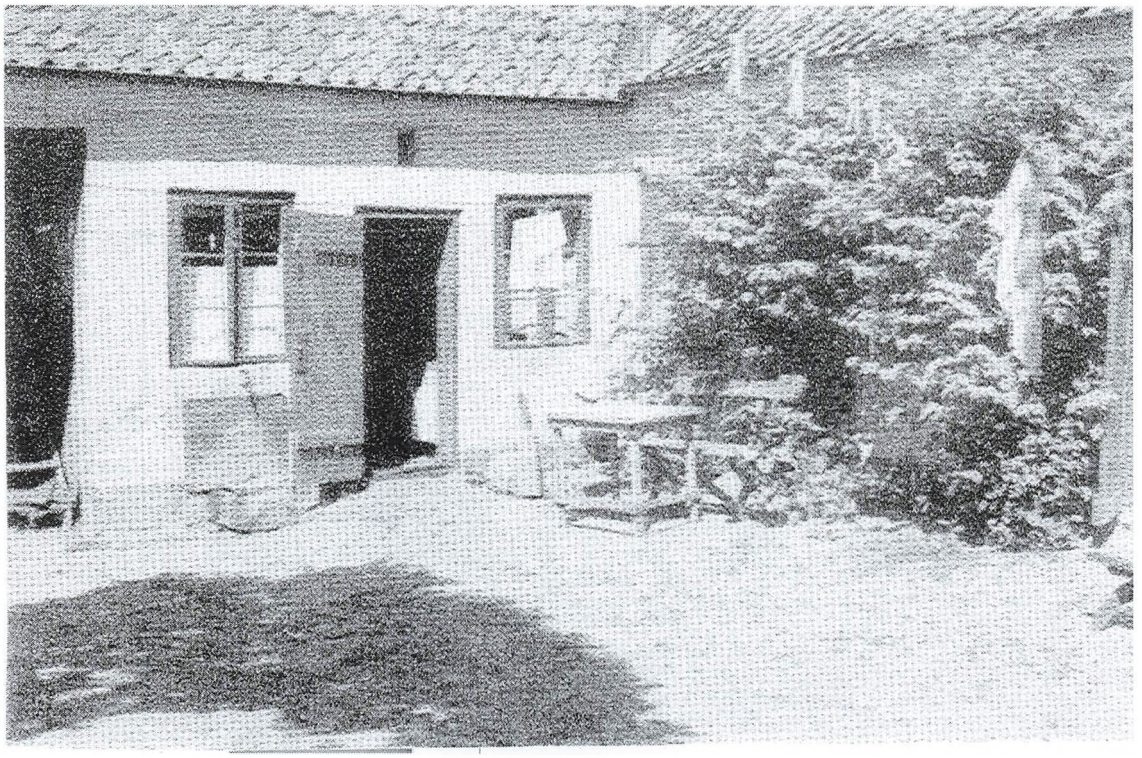

Baggården til Torvegade 5, Rudolf Christianis fødehjem.

Fritz Rudolf Christiani blev født den 8. februar 1877 i degneboligen Torvegade 3-5 i Saxkjøbing. Faderen var ordineret som hjælpepræst ved Saxkjøbing kirke Fritz Holger Christiani (1848-1931) og moderen var Cecilie Ulrikke Birgitte Pontoppidan (1856-1936).

I sommeren 1872 tog Fritz Holger Christiani teologisk embedseksamen med 1. karakter. Derefter holdt han sommerferie i Nysted, hvor hans far, Carl Emil Christiani, kort før var blevet sognepræst.
Her lærte han biskop D. G. Monrad at kende, og for ham aflagde han de praktiske prøver i prædiken og katekisation med et godt resultat. Han var således parat til en præstegerning, og i sommeren 1873 blev han så udnævnt personalkapellan hos pastor Bøhmer i Majbølle.
Den 3.oktober 1873 blev han ordineret i Maribo Domkirke, og efter Monrads ønske prædikede han derpå for en stor forsamling – og få dage efter begyndte han sin gerning i Majbølle. Da der kun var lidt at bestille, gik han ind på at hjælpe sognepræst Tryde i Sakskøbing. Her var nok at gøre, da præsten var gammel, åndelig svækket og uden arbejdsevne, På biskop Monrads tilskyndelse tog Fritz Christiani nu fast ophold i Sakskøbing og passede så Majbølle herfra. Uhyre meget var der at gøre, men det var, som om det lettede arbejdet, at biskop Monrad altid var så venlig og imødekommende.

Den 10, juni 1874 holdt Fritz Christiani bryllup med Cecilie Pontoppidan, der var datter af afdøde apoteker Pontoppidan i Nysted. I slutningen af 1874 tog pastor Bøhmer afsked fra Majbølle, og i begyndelsen af 1875 udnævntes Fritz Christiani til ordentligvis kapellan i Sakskøbing.

Efter fire års virke fik han embedet som sognepræst for Øster Nykirke i Ribe Stift, og med deres to børn Aksel Frode Emil og Fritz Rudolf Christiani rejste det unge præstepar til det nye sognekald.

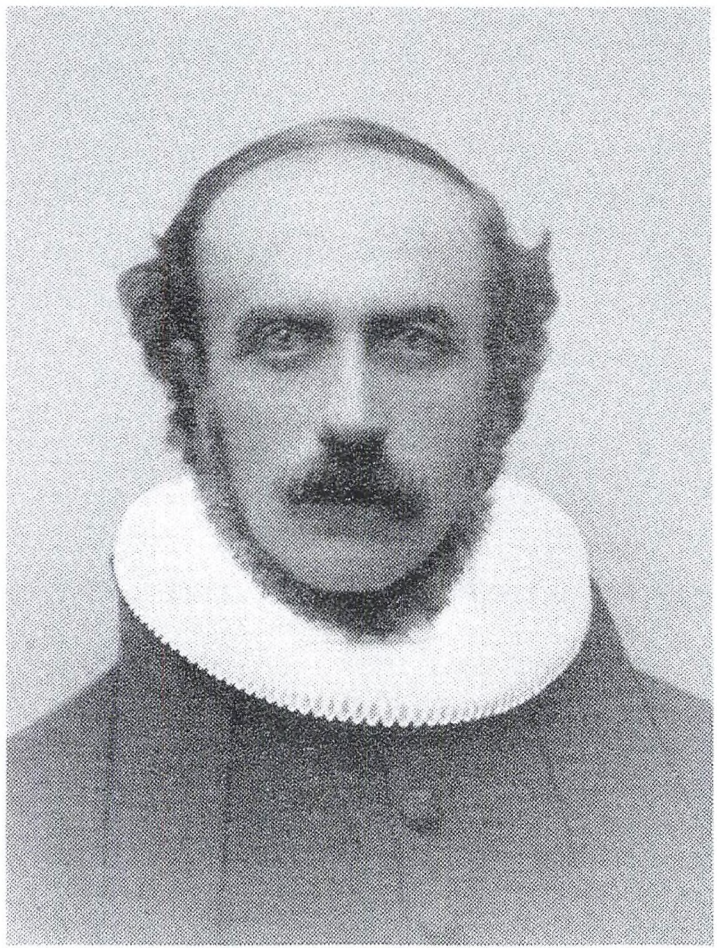

Rudolf Christianis far Fritz Holger Christiani.

Da stedet var meget afsides og indtægterne små, lovede biskop Balslev i Ribe efter to års forløb at anbefale en forflyttelse, og Fritz Christiani blev derefter udnævnt til sognepræst i Nibe og Voxlev i Viborg Stift.

For Rudolf Christiani betød skolegangen i Nibe kun en forberedelse til studentereksamen. Allerede som dreng var han klar over, at det var ingeniør han ville være. Studentereksamen tog han på Emil Slomanns Skole i København.

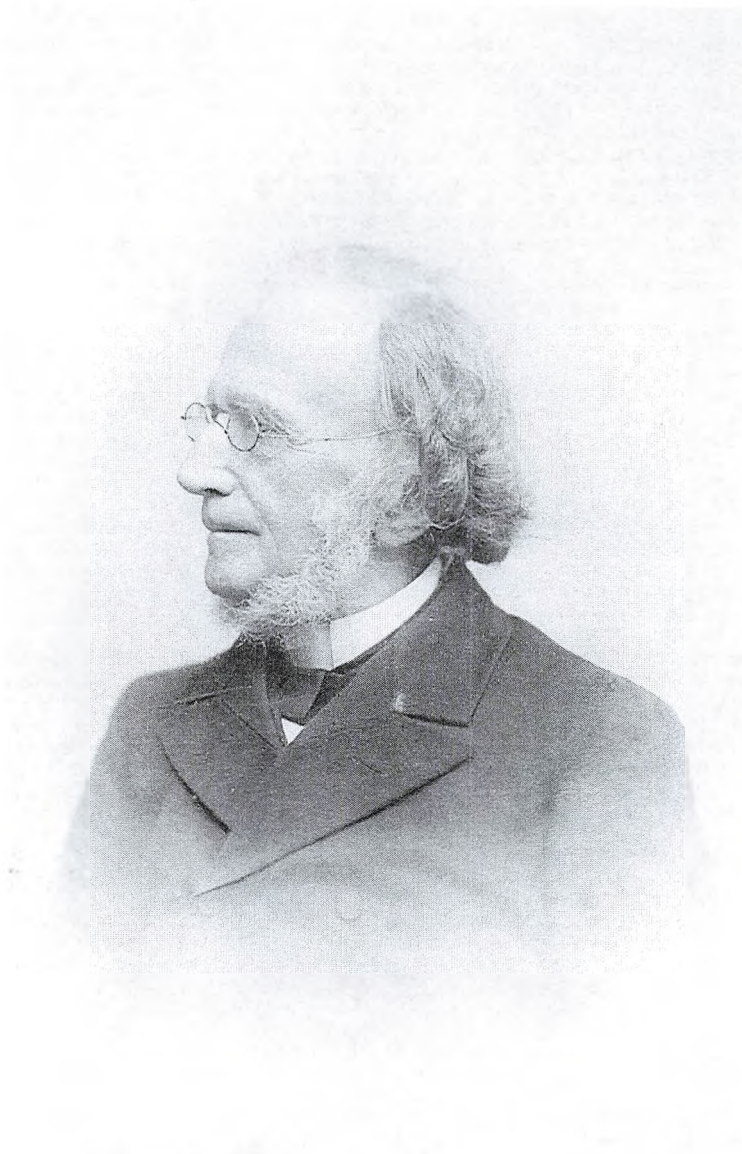

Emil Christiani var præst i Nysted 1871-1886, det var Rudolf Christianis farfar.

Allerede som ung mand var Rudolf Christianis interesse rettet mod erhvervslivet. Selvom Christiani-familien både på den fædrene og mødrene side var af gammel præsteslægt, var det store forbillede for Christiani hans onkel Alexander Foss, derfor valgte han at studere ved Polyteknisk Læreranstalt, og i 1900 blev han cand. polyt. som bygningsingeniør. Umiddelbart efter sin eksamen drog Christiani til udlandet, hvor han først arbejdede som maskinarbejder på Nya mekaniska Werkstad i Landskrona, og efter et kort ophold som ingeniør hos B&W drog han til Paris for at studere ved Ecole des Ponts et Chaussées. Samtidig arbejde han for forskellige firmaer deriblandt det verdenskendte Hennebique, som på det tidspunkt var førende med hensyn til jernbeton.

I vid udstrækning var det ingeniører fra Hennebique, som bidrog til at udbrede kendskabet til jernbeton udenfor Frankrig.

Rudolf Christiani som smedelærling i Landskrona 1896.

Virksomheden Christiani & Nielsen blev grundlagt den 8. februar 1904 af Christiani og søløjtnant i flåden Aage Nielsen. Fra adressen Linnésgade 35 i København med telegramadressen "jernbeton", omsatte Christiani & Nielsen det første år for 143.000 kr.

Det nystartede firma med Christianis udenlandske erfaringer og inspiration fra professor Ostenfeldt var i stand til at udvikle et produkt på vandbygningsområdet nemlig en ny type kajmur nemlig en kaj af jernbeton pæle, derfor blev målet at opbygge en international virksomhed og forsøge at sælge den nye kajkonstruktion, og i 1906 begyndte den store udvidelse af firmaet.
Men lad os nu for en stund vende opmærksomheden mod Sakskøbing.

Sakskøbing Vandtårn

I 1891 var der 143 brønde i Sakskøbing, de fleste var formentlig godt tilfredse med vandkvaliteten, selvom der nok kunne sættes et stort spørgsmålstegn ved betegnelsen godt vand.
Der var ingen kloakering, snavset vand fra byens husholdninger og virksomheder samt fra sygehuset i Juniorsgade flød i rendestenene, hvorfra en del sivede ned i jorden.

I 1907 havde byrådet et vandværksudvalg, men intet vandværk. Der var planer om at bygge et, men kun hvis borgerne ville være med ved at tegne sig for haner, som det hed i opfordringen, men tilslutningen var ikke stor nok.

I oktober 1907 blev der klaget over vandmangel efter en lang tør periode. Mange måtte gå langt for at hente vand, og der kom opfordringer i Østlollands Folkeblad til at gøre et nyt forsøg. Det gjorde byrådet, og på et møde i januar 1908 blev det besluttet at bygge et vandværk og at få kloakforholdene i orden. To prøveboringer i samme måned gav gode resultater og distriktslæge Langhoff kunne erklære, at det var dejligt vand, der kom op af hullerne.

Den 14-04-1908 kunne Østlollands Folkeblad meddele, at boringerne nu var tilendebragt, og disse giver mere vand end der er brug for, og det er endda udmærket vand.
Arbejdet med hensyn til opførsel at vandtårn og levering af maskiner er udbudt, så antagelig varer det ikke længe, inden borgerne forsynes med godt kommune vand.

Folkebladet meddeler den 08-05-1908, at der var indkommet 11 tilbud på vandtårnet og 7 på pumper. Udvalget indstillede, at man holdt sig til et tilbud fra Christiani & Nielsen, København, det ville koste 13.900 at opføre vandtårnet.
Formanden motiverede indstillingen og fremhævede, at det var det mest arkitektoniske, når hensyn toges til prisen. Østerberg kunne ønske en andet tag på tårnet og henviste til et fra E. Rothe, København, indkommet tilbud. Formanden var enig med hr. Østerberg i, at Rothes tag var smukkere, men udvalget var bange for, at det ville blive en del dyrere også at vedligeholde, da der til dette var benyttet spån, medens man havde benyttet tagpap til Christiani & Nielsens tag.

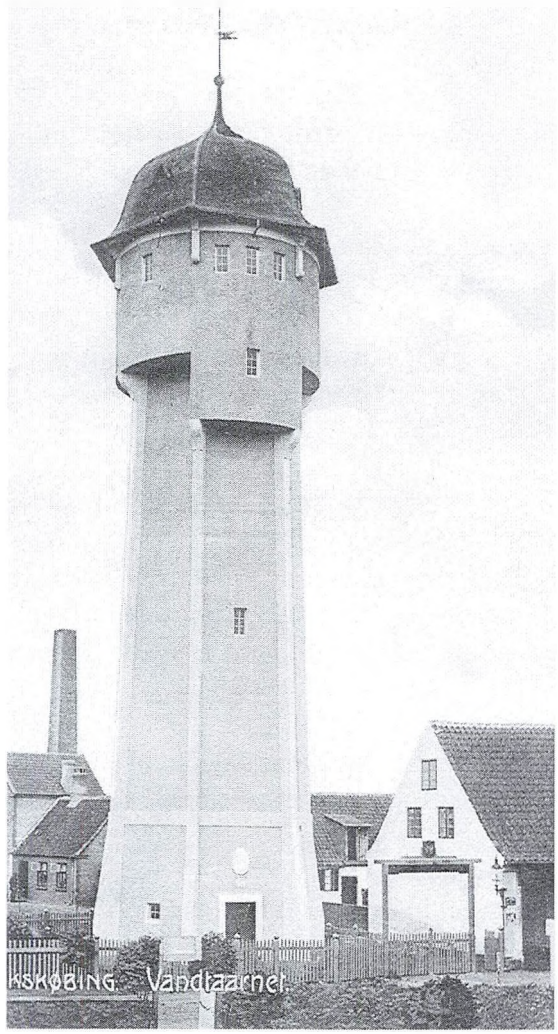

Sakskøbing Vandtårn ca. 1910.

Inspektør Nielsen spurgte, hvor længe et tag af spån kunne holde? Østerberg: 30-40 år, og foreslog udvalget at opfordre Christiani & Nielsen til at forandre lidt på tagets profil. Fritz Rasmussen slutter sig hertil. Ingeniør Wulff, København, som overværede mødet, mente, at Christiani & Nielsen var villig til at foretage den nævnte forandring. Inspektør Nielsen der mente, at man favoriserede dette firma, foreslog, at man debatterede E. Rothes tilbud nærmere.
Formanden: Udvalget har indstillet Christianis tilbud, fordi man er bange for træ konstruktionen i Rothes. Hotelejer Thorup ville stemme for udvalgets indstilling og opfordrede rådets medlemmer til at gøre det samme.
Efter endnu nogle bemærkninger af ingeniøren, formanden og Fritz Rasmussen vedtog man udvalgets indstilling, dog med den bemærkning, at udvalget opfordrer Christiani & Nielsen til at forandre tagets profil, uden tårnet blev dyrere.
Med hensyn til maskiner og pumper kunne der ikke træffes nogen afgørelse ved mødet, da filterapparater ikke var medregnet i priserne. Man vedtog at indhente nye tilbud og overlade udvalget selv at acceptere de mest fordelagtige tilbud.

Den 27-05-1908 holdt Sakskøbing Vandværksudvalg møde på Hotel "Saxkjøbing", hvor det vedtoges at overdrage leveringen af maskiner og pumper til firmaet Mahler i Vejle for 9600 kr., medens rørlægningen overdroges firmaet Philipsen & Hansen, Sakskøbing, for 10.400 kr.

Broen over Sakskøbing Å på den nye vej

Den 09-01-1905 skriver Folkebladet om den projekterede vej fra Rørbæk til Sakskøbing: Førstelærer Rasmussen, Rørbæk: "Vejen må og skal komme, men her skal der kendes om de kønne ord om godt forhold mellem by og land kan stå deres prøve". Dette blev udtalt på et borgermøde den 28. november i anledning af Sakskøbing Byråds afvisende holdning overfor den omtalte vej.
Sagen var oprindelig startet 3-4 år tidligere af landboerne, der gerne ville have en kortere forbindelse mellem Sakskøbing og Landsognet Rørbæk – Reersø, særlig af hensyn til den noget urimelige omvej børnene skulle gå for at komme til skolen i Rørbæk. Der var dengang tænkt på en skolesti. Denne sti blev efter megen debat anlagt i 1907. Det viste sig snart at en sti ikke var nok, der var skabt en forbindelse mellem land og by på et overmåde heldigt sted, og tanken om at udvide stien til en vej voksede sig hurtigt stærk.

Der blev endnu mere debat om ændringen fra en skolesti til en vej med bro over åen, og Folkebladet kan skrive: I vore dage, hvor konkurrencen er så stor, trænges der til alle de veje og midler, der kan føre til udvikling og opvækst af en by. Den eneste gamle og nuværende forbindelse var god i den ulykkelige Kristoffers den Anden` s tid; men skal man leve på minderne fra den tid, og en by nu nøjes med det, man nøjedes med den gang, så går man i hundene, ligesom selve Kristoffer.
Den nye vej vil lette adgangen fra oplandet. Byens gader fritages for indslæb at alt det snavs, der nødvendigvis må falde fra roevognene, og gadernes brolægning spares for en del slid af de belæssede vogne.

I 1908 blev der dannet et konsortium bestående af lærer Rørsø, købmand P. Hansen, Sakskøbing og gårdejer Claus Olsen, Reersø. Konsortiet indledte straks forhandling med byen, amtet, landkommunerne, sukkerfabrikken og en del private.
Disse forhandlinger resulterede i forskellige tilskud, dels til broen og dels til vejen. Amtet bevilgede 4500 kr., Sukkerfabrikken 1500 kr., Sakskøbing Landsogn 2000 kr., Sakskøbing By 300 kr., og forskellige private gav i alt ca. 1500 kr.
I maj måned 1909 blev den store bro over åen ved den nye vej, "Saxes Alle", påbegyndt af ingeniørfirmaet Christiani & Nielsen, København for et beløb på 5000 kr. I Oktober 1910 var vejen, der blev lavet efter amtsvejinspektørens anvisning, færdig, og i maj 1911 blev den del, der ligger på Sakskøbing siden, overtaget af Sakskøbing By, den anden del af vejen var på et lidt tidligere tidspunkt overtaget af Landkommunen.

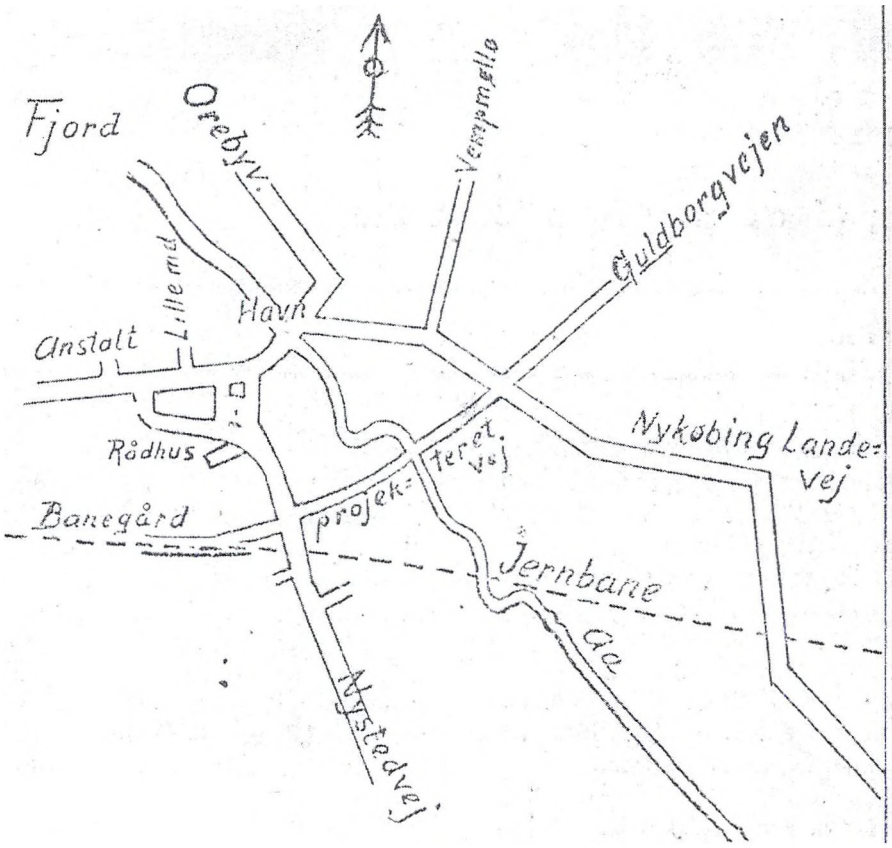

Første stregtegning af den nye vej og bro.

Havneudvidelse 1921-1922

I begyndelsen af finansåret 1921-22 var man klar over, at havneløbet og havnebassinet trængte til en oprensning. Der blev udarbejdet tegninger med mere, men man fandt tilbuddene var for høje, så man vedtog at udskyde arbejdet, idet man forventede et fald i priserne.

I januar kom der tilbud fra Det Forenede Oliekompagni om at anlægge et tankanlæg ved havnen.

Havneudvalget stillede sig velvilligt til sagen, men det krævede, at kajpladsen blev udvidet, samt at havnesporet blev ført ned til bådehuset, som var under opførelse. Der blev udarbejdet et nyt projekt, hvorved havnen blev udvidet med 150 m ny kajmur. For at afhjælpe arbejdsløsheden vedtoges det at påbegynde arbejdet og lade så meget som muligt af arbejdet udføre ved håndkraft, dermed kunne en del af arbejdet godkendes som nødhjælpsarbejde.

Arbejdet blev udbudt, såvel uddybningen, oprensningen og bolværksarbejdet. Firmaet Christiani & Nielsens tilbud på bolværksarbejdet blev antaget, det lød på 81.500 kr., så kunne havneudvalget vælge om spunsvæggen skulle udføres i jernbeton eller træ, man valgte træ, dog med en bagvæg af jernbeton, som man ser på billedet.

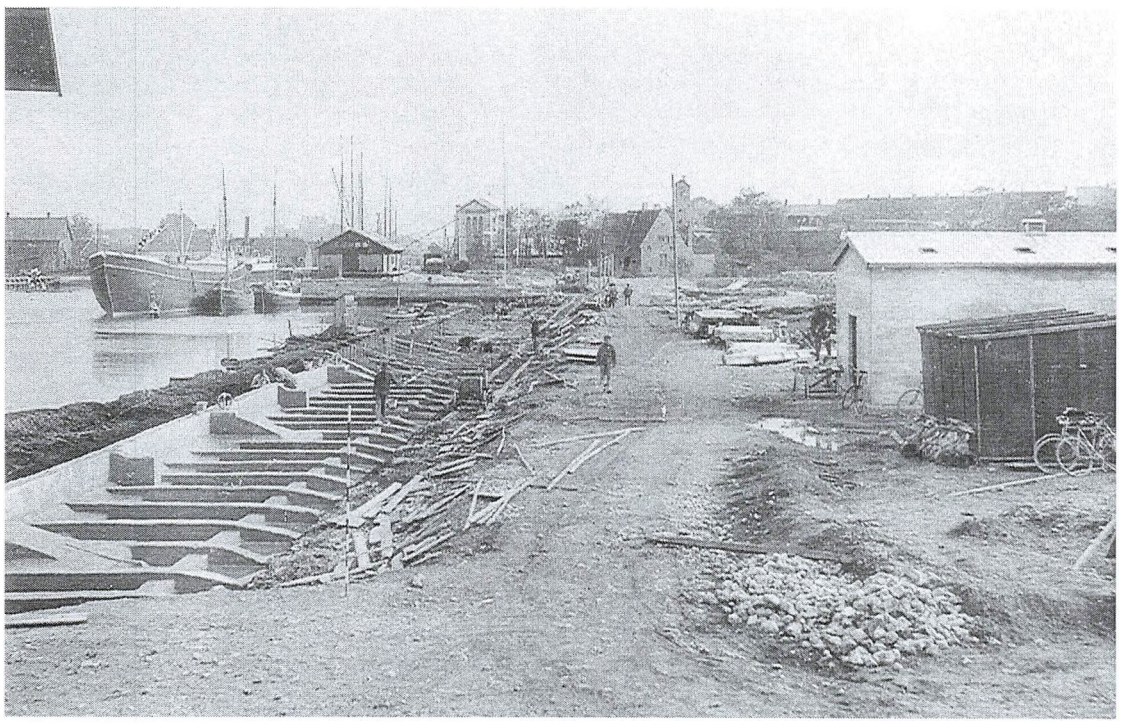

Bygning af den nye kajmur, man ser bagmuren, som er bygget af jernbeton, foto 1922.

Verdensfirmaet Christiani & Nielsen

Kære læsere nu har i læst, hvad det nye firma har lavet i Sakskøbing, nu skal i se hvordan det gik Christiani & Nielsen på verdensmarkedet i en utrolig vanskelig tid, vi får dog en følsom og venlig hilsen fra Rudolf Christiani i 1937 og i 1942, i en ekstrem situation for firmaet bygger det en forlængelse af en sukkerlade for Sakskøbing Sukkerfabrik, sukkerladen er 60 m lang 21m bred bygget i jernbeton med buetag og påkaldte sig stor opmærksomhed.

Den kæmpemæssige dok i Saint-Nazaire på den franske Atlanterhavskyst blev bygget af Christiani & Nielsen i 1927-1933. Da den var færdiggjort, var det den eneste dok, der kunne rumme tidens største skib Normandie, som gav navn til den kombinerede dok og sluse.
I 1942 blev dokken udsat for et dristigt britisk kommando-raid, som skulle forhindre, at de tyske slagskibe kunne blive repareret. Angrebet påførte dokken store skader og Christiani & Nielsen påtog sig at udbedre dem for den tyske marine, ikke blot blev dokken repareret, men den blev også overdækket med et betontag så de kommende u – både kunne komme uskadte ud fra de store betonbunkere, der skulle udgøre deres base.

Det var ikke nogen heldig opgave at have løst, hvis Tyskland ikke vandt krigen. Ved det engelske angreb blev 169 englændere dræbt og 200 taget til fange.

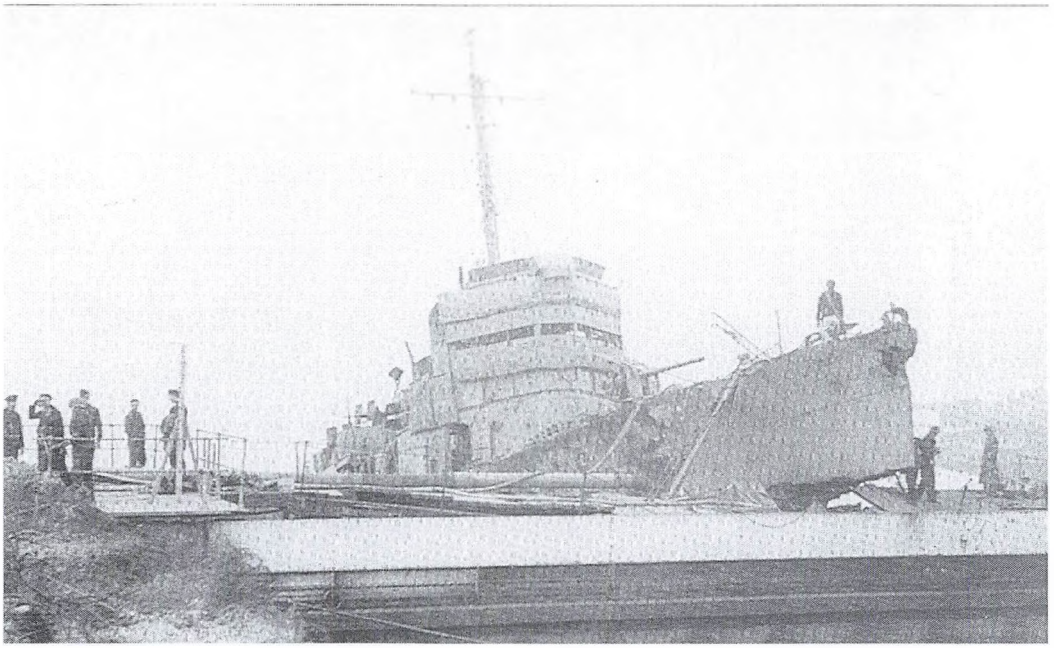

Den britiske destroyer Campbleton er braset ind i sluseporten til Joubert slusen under det britiske commando raid. Det var planen at 4,3 tons sprængstof skulle ødelægge slusen. Det var denne sluse, Christiani skulle reparere og overdække.

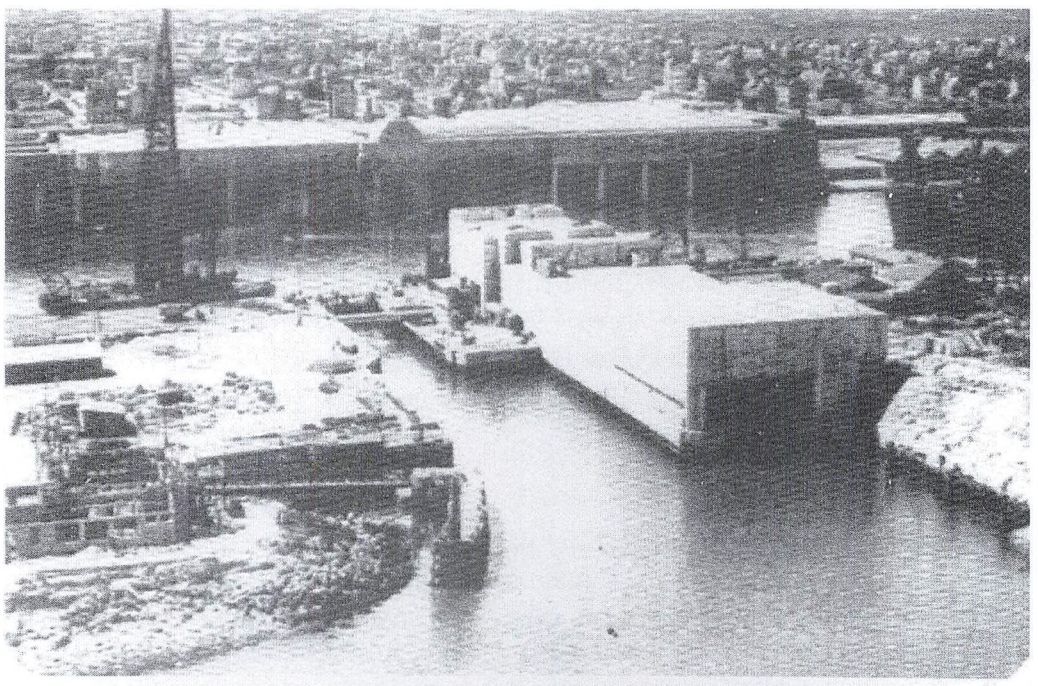

Billedet af den nye overdækkede sluse, hvor 3 u-både kunne komme ud samtidigt, ved siden af den gamle sluse til venstre. I baggrunden ses betonbunkeren, der kunne rumme 20 u-både.

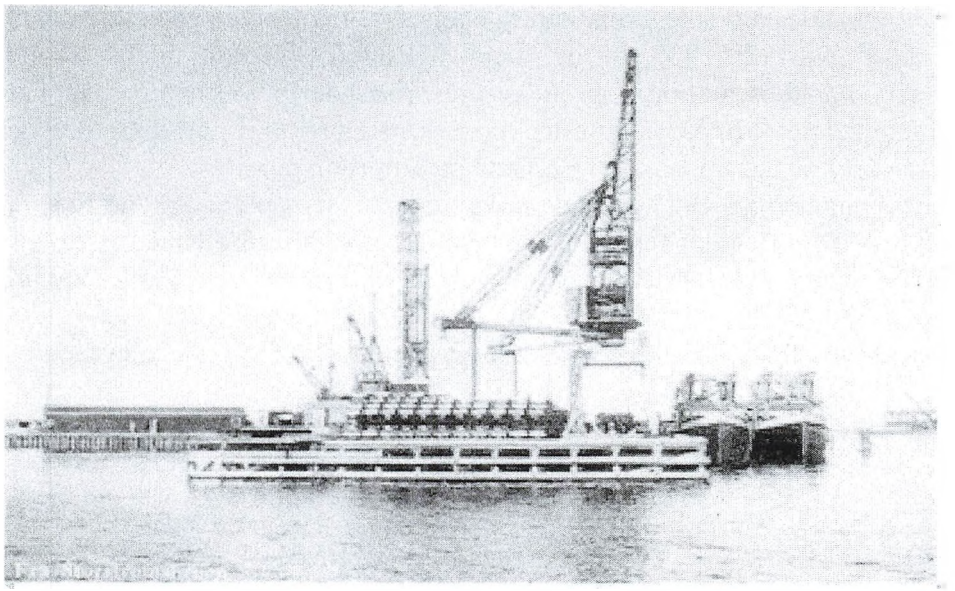

Bygning af sænkekasse til Storstrømsbroen, foto 1934.

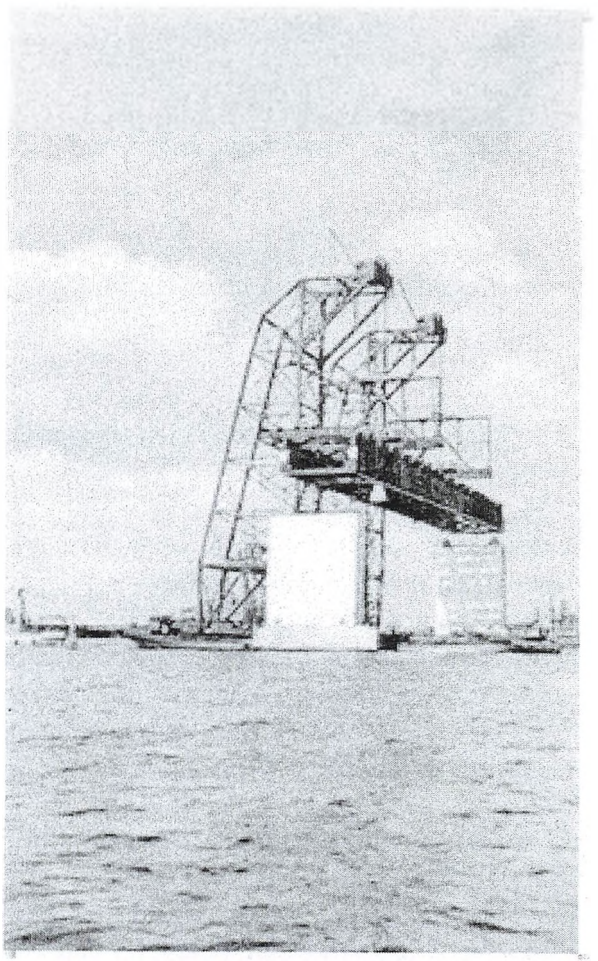

Montering af brofag på Storstrømsbroen, foto 1935.

I Danmark lykkedes det ikke Christiani & Nielsen at få opgaven på betonkonstruktionen til Lillebæltsbroen 1929-1935, derfor arbejdede Rudolf Christiani intenst for at få opgaven på betonkonstruktionen på Storstrømsbroen, derfor var han indgået i et konsortium med det britiske stålkonstruktionsfirma Dorman, Long & Co. Og dermed skaffet Danmark et lån fra Bank of England på 1 million pund.
Broen blev bygget 1932-1937 og blev indviet den 26. september 1937 af Kong Christian den 10. under stor festivitas, da tusinder af folk fra Lolland-Falster og Sydsjælland overværede, at det første tog, ført af lokofører Olsen, kørte over broen.

Den 26. september 1937 modtog Sakskøbings borgmester følgende telegram:

Paa Storstrømsbroens Aabningsdag, hvor min Fødeby bliver landfast med Hovedstaden, sender jeg de bedste Ønsker for Saxkjøbings Fremtid.

Rud. Christiani.

Dr. techn. Rud. Christiani, der er Medindehaver af det verdenskendte Firma Christiani & Nielsen, er som bekendt barnefødt her i Saxkjøbing, hvor hans Fader var Præst.

Telegrammet blev offentliggjort i Saxkjøbing Avis 8/10 1937

Christiani & Nielsen fra krigen til freden

I 1935 var Christiani & Nielsen et af verdens mest ekspanderende firmaer inden for entreprenør- og ingeniørområdet med 15 datterselskaber spredt over hele kloden. Firmaet var organiseret omkring hovedkontoret Ørstedhus opført 1934, og som et af Københavns første højhuse signalerede det med tydelighed, at Christiani & Nielsen var en moderne virksomhed med stor indtjening. Allerede inden besættelsen havde koncernen forberedt sig på at miste kontakten med de oversøiske afdelinger, og man havde derfor oprettet et afdelingskontor i New York.

Udover at være den ene grundlægger af et af landets største multinationale selskaber var Christiani også aktiv som politiker.
Fra 1935-43 var Christiani medlem af Rigsdagen for Venstre og den politiske indsats lå særligt på udenrigsområdet med hans virke som delegeret ved Folkeforbundet.

Christiani påbegyndte byggeriet af den 68 km. lange Autobahn mellem Hamburg og Lübeck i 1934 (Strassen des Führers). Det første spadestik blev taget den 23. september

af Adolf Hitler og i efteråret 1939 havde firmaet bidraget til at anlægge omkring 120 km., af det samlede motorvejsnet.
I 1942, blev arbejdet stoppet, men da Autobahn arbejdet blev genoptaget i Vesttyskland i 1950erne var Christiani & Nielsen igen at finde blandt de firmaer, der byggede videre.

Langt det største entreprenørarbejde i Tyskland i forbindelse med Fugleflugtslinjen skulle have været Christiani & Nielsens byggeri af motorvejsforbindelsen mellem Lübeck og Puttgarden samt et havneanlæg på Fehmern.
Arbejdet blev påbegyndt af firmaets afdeling i Hamborg med teknisk assistance fra hovedsædet i København. Kontrakten med det tyske trafikministerium lød på 10. mio. Reichsmark og i sommeren 1942 før arbejdet blev indstillet, vurderede firmaet, at fortjenesten ville være 600.000 Reichsmark, hvilket svarede til omkring 900.000 kr. Arbejdet forløb imidlertid ikke efter Christianis forventninger og i september 1942 gav firmaets ledelse udtryk for, at de tyske myndigheder havde nedprioriteret projektet. Tysklands rustningsminister Albert Speer beordrede, at cement og stål kun måtte anvendes til krigsvigtige formål. Christiani forsøgte forgæves i foråret 1943 at lægge pres på trafikminister Gunnar Larsen (der var ham med spaden der knækkede på Lollandssiden ved det første spadestik) for at genoptage forhandlingerne med tyskerne om arbejdet, men Gunnar Larsen ville nøjes med at rykke for en genoptagelse af forhandlingerne, hvis tyskerne ikke henvendte sig.

Opgøret efter krigen

Christiani var evig opsat på at sætte sig spor i historien, et af de mest forfejlede forsøg på at forbedre sit og firmaets image var, da han i 1943 udkom med en plan, der gik ud på, at Tyskland skulle rømme Norge og Danmark, der så skulle besættes af Sverige. "Den skandinaviske Plan" var så urealistisk, at den var helt uden jordforbindelse i december 1943.
Baggrunden var blandt andet, at han til stadighed var blevet udsat for angreb i den illegale presse for sit samarbejde med besættelsesmagten, desuden havde der i svensk presse været bragt nogle kritiske artikler om firmaets arbejde i Norge, hvor han arbejdede på at opføre et aluminiumsværk til produktion af aluminium til den tyske flyproduktion.

Rudolf Christiani var i høj grad kommet på gyngende grund under besættelsen. Efter befrielsen udarbejdede statsadvokaten et anklageskrift mod Christiani, der sigtede ham efter Værnemagerlov I, der også faldt ind under landsforræderiloven. Subsidiært var Christiani også sigtet efter Værnemagerlov II for "utilbørligt" samarbejde med besættelsesmagten.
Værnemagersagen mod Christiani ville have været retsopgørets alvorligste anklage mod et stort firma, men sagen blev henlagt i 1949.

Foto af Rudolf Christiani.

Kilder.

Sakskøbing Lokalhistoriske Arkiv.

Nysted Lokalhistoriske Arkiv.

Luc Braeur: La Base Sous-Marine de Saint-Nazaire.

Steen Andersen "De gjorde Danmark Større".

Firmabladet CN Post årgang 1957.

Zone Redningskorpset

Beretningen om et redningskorps der begyndte lokalt, blev landsdækkende og forsvandt igen

af
Flemming Bendixen

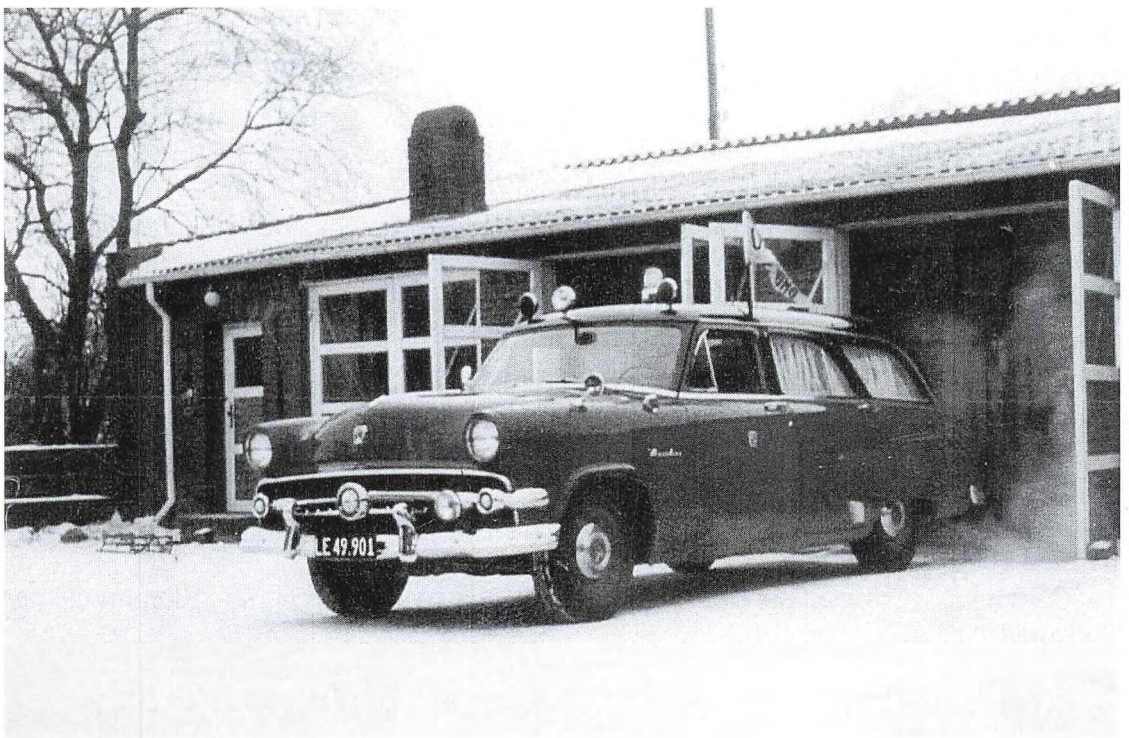

Billedet viser en ZR- ambulance fra stationen i Nykøbing F.

Hvordan det begyndte

Vi skal begynde med begyndelsen. I 1884 brændte Christiansborg Slot i København. Blandt tilskuerne til det komplet kaotiske slukningsarbejde var en ung initiativrig mand ved navn – Sophus Falck.
Han var chokeret over den manglende effektivitet der medførte et tab af uerstattelige værdier, der kunne have været undgået, hvis redningsarbejdet havde været professionelt grebet an.
Det gjorde han som bekendt noget ved, idet han i 1906 etablerede sit eget private "Redningskorps for Kjøbenhavn og Frederiksberg".
Vi må huske på, at på den tid var en nymoden opfindelse, automobilen netop ved at slå igennem, og Sophus Falck indså potentialet i at erstatte datidens, hestetrukne håndsprøjter med motorsprøjter. Helt indlysende skulle man synes i dag.

Han blev hjulpet godt på vej af en ny opfindelse, gjort af hans landsmand opfinderen Ellehammer, nemlig en pumpe, der ret enkelt kunne monteres på enhver automobil.

Initiativrige folk på Falster

Den 16. juni 1925 opretter handelsmanden Reinholdt Hansen sammen med Carl Weinrich fra Sjælland en af Falcks zonebrandvagter i Eskilstrup på Reinholdt Hansens adresse. Carl Weinrich var fabrikant og Ford forhandler i Snertinge på Sjælland, og har sikkert leveret det nødvendige køretøj, 1 stk. Ford med brandkarosseri. De to omtalte ejede brandvagten med 50 % til hver.
Samme år skete der flere ting på Sjælland, hvor såvel Carl Weinrich som Ford forhandler Dahlberg Hansen fra Skælskør var aktive i oprettelse af zonebrandvagter.
Der var ganske enkelt gode penge i brandslukning idet forsikringsselskaberne og kommunerne jo betalte regningerne. Formentlig er zonebrandvagten i Snertinge med oprettelse i 1925 den første.
Der opstår hen ad vejen en del interne stridigheder om retten til det lukrative brandmarked på Sjælland og Lolland-Falster.
For at holde lidt snor i hele udviklingen oprettede Falck "Redningskorpsets afd. B" i København og ansatte en hvis hr. E. Juel Wiboltt som direktør. På et tidspunkt køber Falcks mand i København E. J. Wiboltt, Carl Weinrich ud af zonebrandvagten i Eskilstrup, og indtræder selv i stedet, og der oprettes en kontrakt der aftaler ejerforholdet med ¾ til Reinholdt Hansen og ¼ til Wiboltt for brandvagterne på Falster og med 50/50 for øvrige brandvagter.
I 1926 udvider man med oprettelse af 2 brandvagter på Lolland nemlig Slemminge og Søllested.

Nye ideer på Falster

Den 1.april 1926 udvider Reinholdt Hansen i Eskilstrup med en ambulance og en kranvogn og opretter nu under navnet "Zonebrandvagtens Redningskorps Falster", uafhængigt af Falck.
Man begyndte at tilbyde hjælp til private ved at tegne husstandsabonnenter, idet de fremsynede herrer, der nu også omfattede vennen Johs. Hare, havde næse for et fremtidigt marked med den hastige udbredelse af privatbilismen.
Dette interesserede ikke Sophus Falck, der mente at husstandsabonnenter ville æde sig op i bureaukrati og administration. En holdning han senere blev nød til at ændre.
I 1927 en man således etableret med dels et redningskorps, der drives af Reinholdt Hansen som står for Falster og Johs. Hare der står for Lolland, registreret under navnet "Lolland-Falster Redningskorps", og dels et brandværn under zone brandvagtordningen, som Wiboltt og Reinholdt står for.
Samme år opretter Wiboltt og Weinrich i fællesskab "Nord & Vestsjællands Zonebrandvagter" med stationer i Helsinge,Ugerløse og Frederikssund.

På den måde er Wiboltt altså medejer af samtlige brandvagter på Sjælland og Lolland-Falster sideløbende med sin ansættelse hos Falck i København. Det var ikke nogen holdbar situation for Falck.

Bruddet med Falck

Det er klart at det måtte komme til et brud. Falck kunne ikke stiltiende se på, at de tre herrer med Reinholdt Hansen i spidsen, kørte helt deres eget løb uden om korpset. Lige som man var grundlæggende uenige om den fremtidige strategi.
Det endelige brud skete ved et stormfuldt møde den 27. august 1930 i De danske Zonebrandvagter, som var en af Falck etableret paraplyorganisation, hvor man ganske enkelt ekskluderede Reinholdt Hansen.

En pudsig ting i forbindelse med bruddet er, at Falck indtil dette tidspunkt officielt blot hed "Redningskorpset" med tilføjelse af bynavnet. Man "glemte" at tage patent på navnet Zonen, der jo ellers var den gængse betegnelse for de lokale brandvagter, og det navn man opererede med i offentligheden rundt omkring. Først i december 1930 efter den endelige etablering af "Zone Redningskorpset", ændrede Falck sit officielle navn til "Falcks Redningskorps".

Ethvert barn i Danmark kender i dag Falcks bomærke "Falken med tekstbåndet". Dette bomærke indførte redningskorpset først i forbindelse med navneændringen i december 1930, indtil da var Falcks bomærke en redningskrans og en stige. Zonen valgte som bekendt malteserkorset med en redningskrans som sit bomærke. Hvornår og hvordan vides ikke med sikkerhed.
Men det er formentlig inspireret fra USA, hvor Hare opholdt sig og studerede brandvæsen.

Zone Redningskorpset etableres

Ud af denne for udenforstående noget forvirrende baggrund, opstod så det vi kom til at kende som ZONE REDNINGSKORPSET. Det skete officielt ved at Reinholdt Hansen, Hare og Wiboltt underskriver en interessent- og kommanditistkontrakt den 8. juni 1930. Reinholdt Hansen og Hare indskød hver 10.000 kr. i selskabet.
I første omgang indgik Lolland-Falster Redningskorps ikke i selskabet, der alene omfattede stationerne på Sjælland.
I det hele var ejerforholdet noget uoverskueligt, og det viste sig da også senere, at det skulle give anledning til en del problemer i korpset. Ja det havde nær kostet dets eksistens.

De 4 nøglepersoner

En nærmere præsentation af de 4 hovedpersoner omkring etableringen af ZR vil være nyttig.

Reinholdt Hansen (1889-1943), født på Falster som søn af gårdejer Knud Andreas Hansen i Stødstrup. Rejste til København og efter militærtjeneste optrådte RH som skuespiller på Casino. I 1915 var han vognmand og i 1916 grønthandler. I 1918 overtager RH hjemgården og ernærer sig samtidig som kreatur - og hestehandler. I 1922 sælger han gården og køber villaen "Stella" Søndergade 36 i Eskilstrup. Den 16. juni 1925 opretter han sammen med Carl Weinrich Zonebrandvagten under redningskorpset i København. Initiativtager til oprettelsen af Zone Redningskorpset den 8. juni 1930.

Johs. Kr. Hare (1887-1965), født i Eskilstrup søn af tømrermester Hans P. Hansen Hare. Kom i 1905 i manufakturlære i Stubbekøb ing og kom efter læretiden i 1910 til General Electric i USA og blev uddannet som en slags teknikumingeniør. Hans moder Ane Louise P. Johansen drev en efter tidens forhold meget stor og moderne manufakturforretning i Eskilstrup med 16 ansatte syersker. Hjemkommet fra Amerika overtager Johs. Hare moderens forretning i 1921. Indtræder i 1927 i Lolland-Falster Redningskorps og stifter i 1930 sammen med Reinholdt Hansen og Wiboltt, Zone Redningskorpset.

Eigil Juel Wiboltt (1896-1969), født i Nakskov som søn af direktør Alfred Wiboltt. Udgået fra Sorø Akademi og ansat i faderens firma samt i "Det almindelige Handelskompagni" og fra 1919 selvstændig forretning i London. I 1922 belv EW ansat i Falck i Afd. B. i 1926 som underdirektør, den 1. december 1926 blev han medejer af "Sydsjællandske og Lolland-Falsters Zonebrandvagter" samt i oktober 1927 også af Nord - og Nordvestsjællandske Zonebrandvagter og endelig medstifter af Zone Redningskorpset den 8. juni 1930.
Wiboltt havde desuden en lang række tillidsposter, blandt andet var han medlem af Indenrigsministeriets kommission til beskyttelse af civilbefolkningen mod giftgas.

Carl Weinrich (1881-1959), fra Snertinge var udlært smed og fra 1920 til 1926 Ford forhandler, men i 1927 skiftede han til General Motors. Oprettede sammen med Reinholdt Hansen Zonebrandvagter i Eskilstrup og sammen med Wiboltt de tilsvarende brandvagter i Snertinge, Ugerløse, Frederikssund og Helsinge. Han brød i 1933 med Zonen og forsatte med privat brandvæsen i Ugerløse og Snertinge.

Kaos truer redningskorpset

Det er en kendt sag, at et skib ikke kan sejle, hvis der er mere end en kaptajn på broen. I det nystiftede redningskorps var der ikke mindre end 3, hvad der selvfølgelig ret hurtigt førte til ledelsesproblemer.
Det viste sig, at Reinholdt Hansen og Wiboltt havde svært ved at enes. Wiboltt, der havde ledelsen i København, kørte mere eller mindre sit eget løb uden at orientere Reinholdt Hansen / Hare, og disse beskyldte Wiboltt for at negligere de retningslinier, der udgik fra korpsets hovedkontor i Eskilstrup.
Ligeledes var der rod i regnskaberne, og de komplicerede regler for overførsler mellem de enkelte stationer og selskaber gjorde ikke sagen bedre.

Korpsets økonomi var heller ikke god i 1930-erne, hvad der givet har medvirket til den dårlige kemi mellem på den ene side Wiboltt og den anden Reinholdt Hansen og Hare. Et konkret stridspunkt var at Wiboltt på eget initiativ sammen med Hare bestiller et Ford lastvognschassis til opbygning af en rullende redningsstation til Zone-stationen i København. Ingen andre, heller ikke Falck, havde noget tilsvarende.
Problemerne mellem dem tårnede sig op sidst i 30-erne, og truede reelt korpset på dets eksistens.
Advokat Marcussen, Nykøbing trådte til og foreslog en reorganisering af korpsets ledelse. Efter mange besværlige drøftelser enedes man om af lade ZR lede af et "Præsidium" hvor de 2 parter var repræsenteret af hver sin advokat. Økonomien var meget anstrengt, og en af hovedopgaverne var, at få orden på pengesagerne.
Hvad der yderligere bidrog til problemerne var, at der bag Zone-Redningskorpset forsat eksisterede de 3 gamle selskaber som før er omtalt, det gjorde ikke administrationen og ledelsen lettere og billigere.

Det hele endte med, at man den 15. juli 1944 stiftede Zone - Redningskorpset I/S med Reinholdt Hansens enke Louise Hansen, Hare og Wiboltt, advokat Marcussen, advokat Borup Svendsen og kriminalassistent Arvid Egebjerg i bestyrelsen.
Så skulle der være ro på bagsmækken, men økonomien strammede fortsat til, og omkring 1949 var redningskorpset reelt ved at gå konkurs. Det hele medførte at korpset den 12. august 1857 omdannes til et aktieselskab med en kapital på 450.000 kr. Bestyrelsen bestod nu af Hare og Wiboltt samt advokaterne Marcussen og Borup Svendsen. Denne organisationsform burde have været indført meget tidligere, og kunne utvilsomt have afværget mange af de problemer, som korpset led under i 1940-erne. Der var dog forsat dyb uenighed mellem Wiboltt og Hare om hvorledes ZR skulle drives.

Zone – Redningskorpset på Lolland – Falster

I det foregående har vi beskæftiget os med baggrunden for Zone – Redningskorpsets etablering, og den overordnede udvikling, problemerne med videre. Efterfølgende skal vi se på udviklingen på Lolland – Falster, der jo var stedet, hvor det hele begyndte.
I hele redningskorpsets levetid stod det stærkest på Bornholm, Sjælland og Lolland – Falster, hvorimod det kneb mere i Jylland, det var primært et østdansk redningskorps med tyngde på Lolland – Falster.

Eskilstrup

Stationen i Eskilstrup blev som tidligere nævnt etableret allerede i 1925 på adressen, Østergade 26, af Reinholdt Hansen og Weinrich som en zonebrandvagt under Falcks system med de kommunale og private brandvagter. Året efter udvidedes det til en redningsstation. I forbindelse med oprettelse af Zone – Redningskorpset i 1930 flyttes til Jernbanegade 5. Stationen blev ledet af Reinholdt Hansen og efter hans død i 1943 af

Marnefrid Suhr. Den fungerede som Zonens hovedkontor under ledelse af Johs. Hare. I 1946 flyttede man station og hovedkontor til Nykøbing F.
Reinholdt Hansen var berømt for sin indsats under brand, hvad avisreferatet fra den store brand på Fuglsang gods i 1942 blandt andet vidner om. Her brændte kostald, svinestald og fårestald samt en betydelig del af høsten, men takket være Reinholdt Hansens fortræffelige ledelse af indsatsen lykkedes det at redde herskabsstalden og den store hestestald.

Ud over brandslukning havde stationen mange dyreredninger og ambulanceudrykninger. Assistancestatistikken for 1946 – stationens sidste år i Eskilstrup – viser 960 udrykninger, hvoraf de 60 var til brande.

Slemminge

Også stationen i Slemminge er oprettet før ZR officielle etablering, idet Reinholdt Hansen i april 1926 indgik en aftale med brødrene Sofus og Valdemar Hansen om at etablere en zonebrandvagt hos dem, på adressen Engestoftevej 56 over for Sofus Hansens villa. I 1946 flytter man over gaden til et nybygget anlæg ved siden af Sofus Hansens villa.
Oprettelsen havde til dels baggrund i en skrivelse fra Sophus Falck til samtlige kommuner på Lolland med anbefaling af at tilslutte sig zone brandordningerne. Henvendelsen var påskrevet anbefaling fra blandt andet politimesteren i Sakskøbing.
Stationens første udrykning var den 11. august 1926 til en brand i Nysted.
I "Saxkjøbing Avis" fra den 22. marts 1934 findes en fyldig omtale af en større brand i hjørneejendommen Vestergade 1-3 og Torvegade 15, hvor der lå et par store manufakturforretninger. Såvel det kommunale brandvæsen som Zonens sprøjte fra Slemminge kom hurtigt til stede. Man udlagde 7 slanger og de to sprøjter ydede hver 1500 liter vand/minuttet, så det kunne blive til noget.
Det lykkedes at begrænse ilden, men desværre blev det varelager som ilden skånede ødelagt af det meget vand, og skaderne løb op i adskillige tusinde kroner.

Stationen i Slemminge blev ledet af Sofus Hansen, der nød stor agtelse og anerkendelse for sin indsats. Han havde ry for altid at være fremme, når der blev kaldt ud.
Ved hans død i 1951 skrev avisen blandt andet "Hurtig udrykning, godt arbejde og imødekommenhed karakteriserer Zonen i Slemminge".
Efter hans død overtog sønnen Hans Lohse Hansen stationen som eksisterede til 1953 hvor den flytter til Maribo. Man vedblev dog at have en brandsprøjte stationeret i det gamle sprøjtehus i Slemminge indtil 1954.
Assistancestatistikker for 1964 viser at stationen havde 42 udrykninger.

Zonestationen i Slemminge, ca. 1930.

Søllested

Kort efter oprettelsen i Slemminge etablerede man et samarbejde med møllebygger Carl Petersen i Søllested om at etablere en zonebrandvagt på hans ejendom Højrebygade 3.
I 1927 blev stationen forfremmet og under Lolland-Falsters Redningskorps fik den stationeret både en kranvogn og en ambulance.
I 1939 etablerede Carl Petersen stationen i Nakskov og flyttede materiel og mandskab dertil, og Søllested blev reduceret til ren brandstation.

Nakskov

Stationen blev etableret af Carl Petersen i 1939 for egen regning på adressen Maribovej 31, hvor Falck for øvrigt forsat har station.
Der havde dog forud været en ambulancestation fra 1928 på Nakskov sygehus.
Ligeledes har der i perioden 1928-1932 været en privat kranvognsstation ejet af H. E. Jensen på adressen Østre Boulevard 8, og fra 1932 til 1939 en kranvognsstation ledet af Poul Marcussen, begge stationer udførte service for ZR.
Først med Carl Petersens etablering var der imidlertid tale om en regulær rednings – og brandstation i Nakskov.
I 1957 etableredes fælles kommunal og ZR brandstation, som da havde overtaget stationen, efter at Carl Petersens enke, havde overtaget ejerskabet.

I 1959 overtog Knud Madsen stationen og var stationsleder indtil sammenslutningen med Falck i 1962, og han fortsatte i jobbet til sin pension.
Vognparken bestod i 1962 ved fusionen med Falck af 3 ambulancer, 3 kranvogne og 1 brandsprøjte plus 3 motorpumper. I stationens sidste år som Zonestation havde man 4205 assistancer.

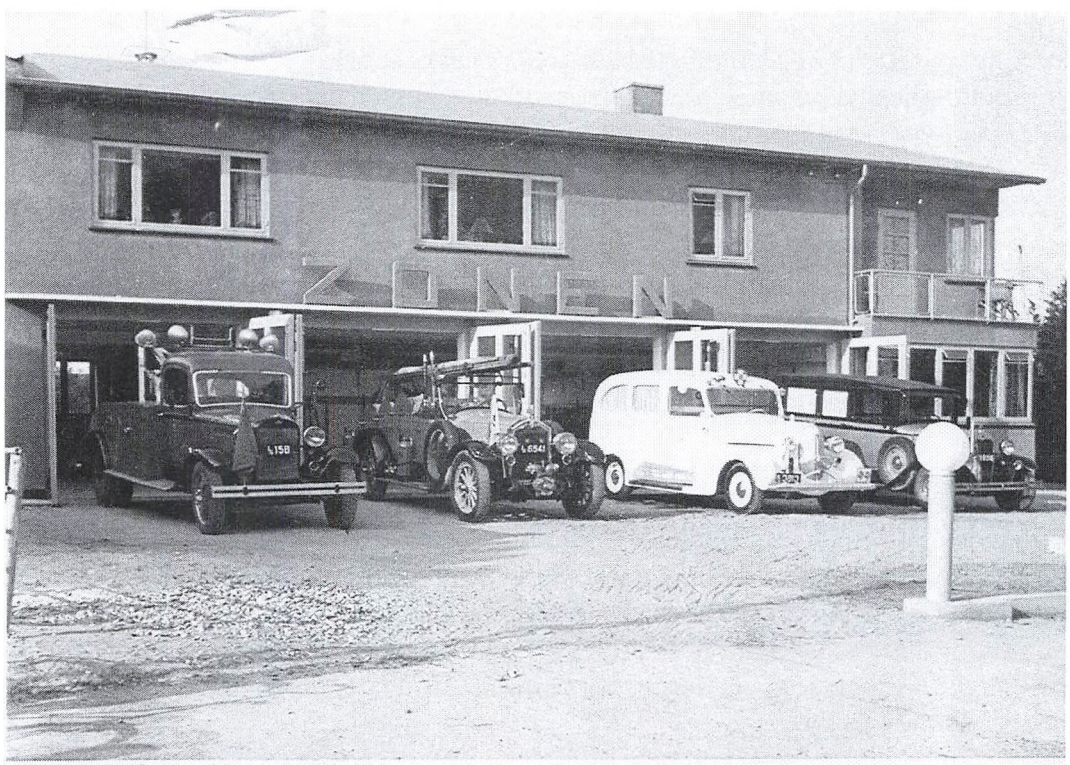

Øverste billedet er fra Zonen i Søllested ca. 1932, nederste er Zonen i Nakskov, ca. 1940.

Maribo

Stationen i Maribo var en af Zonens mest velfungerende stationer. På Vesterbrogade 42 havde Marius Peerson en Røde Kors ambulance i 1928. Her placerede Lolland-Falster Redningskorps sig efter aftale med Peerson samme år en ZR kranvogn. I 1934 udvidede Peerson med en brandsprøjte og fik slukningsaftale med kommunen. Desuden fungerede stationen som støtte til Slemminge, Søllested og Nakskov.
På grund af diverse uoverensstemmelser med ZR s ledelse ophørte samarbejdet med Peerson i 1938 og han flyttede sin redningsstation til Sakskøbing, hvor den eksisterede til den i 1958 blev overtaget af Falck.
Zonens station i Maribo blev derefter overtaget af Harry Hvidt, der imidlertid heller ikke var tilfreds med vilkårene hos Zonen og i 1950 blev stationen flyttet til Østre Landevej 6 på hjørnet af Leonora Christines vej.
Efter 3 år under ledelse af Henry Andersen overtog Hans Lohse Hansen jobbet som stationsleder, han var i bogstavelig forstand vokset op med redningskorpset, idet han var søn af den populære stationsleder Sofus Hansen i Slemminge.
Hans Lohse Hansen var en dygtig stationsleder og en meget afholdt person, og i hans periode var stationen præget af fremgang for Zonen.
I 1962 kunne han under stor festivitas indvi en helt nybygget station på adressen Vesterbrogade 57. Stationen var ejet af ZR og fungerede også som kommunal brandstation, og efter fusionen med Falck fortsattes i samme bygninger og med Hans Lohse Hansen som stationsleder.
Ved sammenlægningen i 1962 bestod stationens vognpark af 3 ambulancer, 4 kranvogne, 2 brandsprøjter og 4 motorpumper. Der blev ydet 3644 assistancer.

Zonens station på Øster Landevej 6 i Maribo, foto ca.1954.

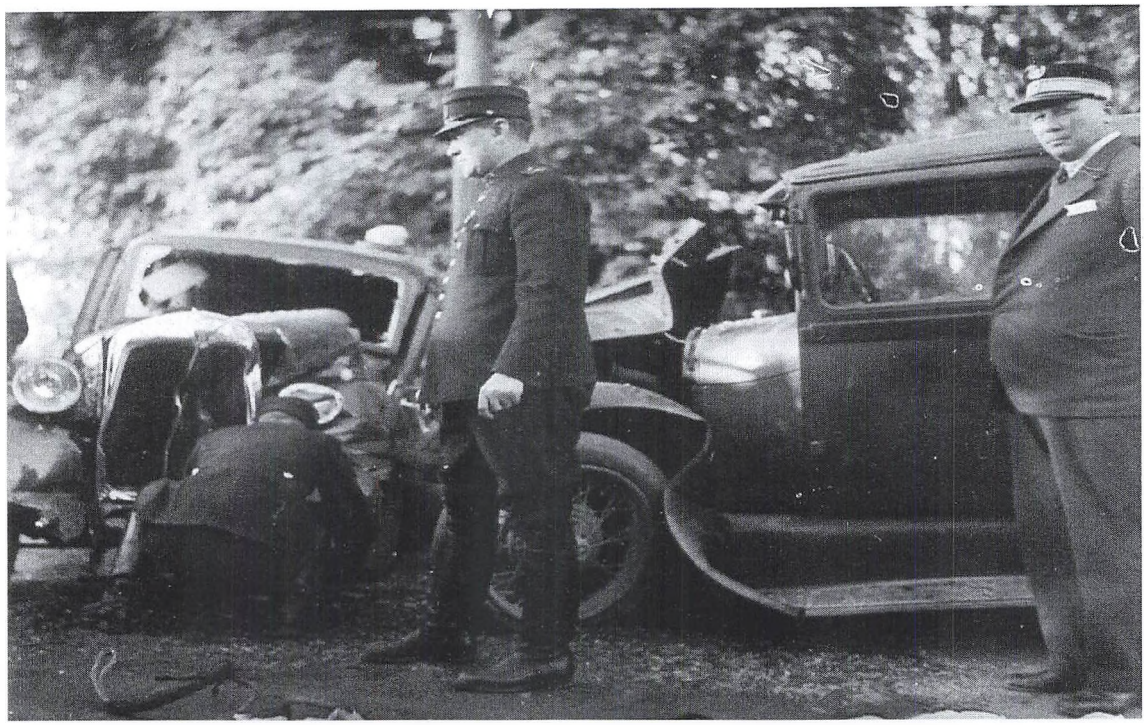

Biluheld i Våbensted ca. 1932.

Kranvognshjælp fra Falck - Zonen ved Saxes Alle i Sakskøbing, foto 1980.

Nykøbing F.

Da Zonen i 1946 valgte at flytte stationen og hovedkontoret fra Eskilstrup til Nykøbing var det ikke byens første redningsstation.
Allerede i 1932 havde Bernhard Pedersen en kranvognsstation på adressen Nygade 14 der kunne rekvireres af ZR abonnenter. I tidsrummet 1929 til 1946 var der endvidere ambulancestation først hos Rasmus Hansen i Slotsgade 25 og fra 1933 hos Niels Juul Blandebjerg på adressen Brogade 5 og fra 1939 til 45 hos Vagn Lohse Hansen, Voldgade 9.
Zonen etablerede sig på adressen Vestenborg Alle 29 med Marnefrid Suhr som stationsleder og Hare som leder af administrationen.
Omkring 1960 begyndte man at forhandle med Nykøbing Kommune om en fælles brandstation efter samme model som i Maribo og Nakskov. I 1968 tog Falck - Zonen den nybyggede og nuværende redningsstation på Kringelborg Alle i brug.
I sammenlægningsåret 1962 rådede Zonen i Nykøbing over en vognpark bestående af 8 ambulancer, 3 kranvogne, 4 motorpumper, 1 brandsprøjte, 4 personvogne samt en entreprenørafdeling med 2 vogne og 2 blokvogne.
Assistanceantallet var i samme år 10.508.

Zonestationen i Nykøbing F. på Vestensborg Alle nr. 29, foto 1950.

Sammenslutningen med Falck i 1962

Op gennem 1930-erne var der flere gange følere mellem de to redningskorps om sammenlægning, men uden resultat.
Omkring 1960 var situationen den, af Falck flere steder i landet underbød Zonens priser ved kontrakter til kommunerne. I Nakskov tilbød Falck således bykørsel til priser, der lå under deres egne omkostninger.
Startskuddet til det der endte med fusionen mellem de to korps gik på Fyn. Forpagteren af samtlige Zonens stationer på Fyn hed Aksel Aage Pontoppidan. Han havde over for ZR s ledelse anmodet om genforhandling af sin kontrakt med henvisning til, at omkostningerne var steget. Henvendelsen blev afvist og Pontoppidan kontaktede derfor ledelsen af Falck på Fyn, William Falck jun.
De to udformede et fælles aftaleudkast om at Falck overtog samtlige Zonens stationer på Fyn. Rygterne nåede selvfølgelig Falcks hovedkontor, der sendte en indbydelse til Zonens ledelse om et forhandlingsmøde, det blev afholdt på landsretssagfører Albert Christensens kontor. Her enedes man om at ZR skulle fremsende et forslag til et samarbejde eller fusion.

Den 30. april 1962 holdtes endnu et møde. Hvor ZR s ledelse fremlagde en analyse og et forslag gående ud på, at man delte landet mellem sig således af Falck købte Zonen ud af visse områder.
Ifølge ZR ledelsens forslag skulle Zonen overtage en del områder på Sjælland, Lolland – Falster, Bornholm og en del af Sønderjylland, men hovedstaden skulle man deles ligeligt om, Falck skulle stå for resten af landet.
Korpsene skulle udadtil optræde som "Falck & Zonen. Der skulle ligeledes nedsættes et fælles udvalg til at løse eventuelle konflikter med videre.
Her var altså tale om, at de 2 korps delte kagen mellem sig. En tanke der ligner den man havde allerede ved Zonens stiftelse i 1930.

Aftalen medførte imidlertid betydelige interne stridigheder i ZR s ledelse, primært koncentreret om Hare og Wiboltt. Dels om fordelingen og værdiansættelsen af aktierne og dels om placering af henholdsvis Hare og Wiboltt i den nye organisation.
Pladsen i denne artikel gør det ikke muligt at gå i detaljer, men slutresultatet blev som bekendt, at den fælles aftale fra juni faldt til jorden grundet de interne ZR stridigheder, og at Falck overtog den samlede aktiekapital i Zonen for 10.8 mio. kr. eller kurs 1600 pr. aktie.
Den endelige aftale blev underskrevet den 4. december 1962.

Et kapitel i dansk redningshistorie er hermed afsluttet. I en årrække efter sammenslutningen levede Zonens navn og bomærke videre i det "Nye" fælles korps. Men malteserkorpset udgik allerede i 1971 og fra 1977/78 forsvandt også Zonens navn fra stationer og biler.

Minderne har vi da lov at ha!

Hvad er der så tilbage af det hæderkronede korps? Ja faktisk er det ikke helt dødt. Besøgende i Andelslandsbyen Nyvang ved Holbæk vil der se en Zonestation anno 1930-erne med ambulance og kranvogn, og de vil også kunne opleve "udrykning", og hvis der er brug for kranvognshjælp på stedet.
Desuden findes en meget aktiv forening Zoneredningskorpsets Venner, der blandt andet kan tilbyde forskellige former for jubilæumskørsel med originale zonevogne. Foreningen redigerer og udgiver fire gange årligt et særtillæg i bladet "Brand & Ambulance" med nyheder om Zonen. Som foreningens særlige fortjeneste må nævnes rekonstruktionen af en Zone station som den var i 1950-erne på Teknisk Museum i Helsingør. Et flot minde om et stykke dansk redningshistorie. Desuden stiller man med originale køretøjer ved diverse filmoptagelser.

Interesserede læsere, der måtte ønske at gå dybere ind i Zonens historie end denne artikel giver mulighed for, henvises til at anskaffe bogen "Zone Redningskorpset i Danmark" der er udgivet af støtteforeningen, ligesom man kan finde supplerende oplysninger på foreningens meget fyldige hjemmeside www.zone-redningskorpset.dk

Kilder.

Bogen: "Zone Redningskorpset i Danmark" udgivet år 2000 af "Museum for Zone Redningskorpset".
Fotos: Danmarks Tekniske Museum, Zone Samlingen.

En livsskæbne

af
Bent Jensen.

En livsskæbne var pressens overskrift i en nekrolog, der beskrev Mathias Schwartzkopf Randrup Dideriksens triste liv efter dødsfaldet på Anstalten den 30. maj 1928.

Mathias Dideriksen var det meste af sit liv patient på Anstalten i Sakskøbing, men han var ikke en helt almindelig patient. Han blev kaldt "gamle Dideriksen" han var født i Rødby den 19. februar 1850, som søn af væver Hans Dideriksen og hustru Dorthea Marie Hansen.

Mathias havde ikke nogen god barndom. Han var kun lige fyldt 7 år, da faderen døde. På grund af faderens sygdom kom Mathias i pleje fra han var fyldt 5 år. Det var hårdt for mennesker, som levede dengang at være såkaldte "småkårsfolk", så moderen var ikke i stand til at kunne forsørge sig selv og deres fire små børn.

Mathias havde et meget dårligt og anspændt forhold til sin plejefar præsteforpagter M. S. Randrup i Taagerup, som han var hos fra han var 5 år gammel. Da Mathias var ca. 12 år, sendte plejefaderen ham derfor ud at tjene hos Johan Ploug i Rødby, hvor han både boede og arbejdede.

Da han var fyldt 15 år bestemte plejefaderen, at han skulle i snedkerlære i Sakskøbing. Selvom det sikkert ikke har været noget for Mathias, var han dog beskæftiget her i godt et år, herefter kom han i lære i København i ¾ år hos snedkermester T. Kristensen i Magstræde nr. 6.
I de 2 år han var i snedkerlære blev Mathias mere og mere syg, og det ender med at han i en alder af 17 år bliver indlagt på St. Hans og på Oringe, hvor han var patient i 3 år.

Den 20. maj 1870 blev han indlagt i Sakskøbing på Anstaltens sygeafdeling, som dengang hed "Tvangsarbejds- og Dåreanstalt". I dag er navnet "Saxenhøj", et navn anstalten officielt fik engang i 1970erne.

Mathias Dideriksen var i alt indlagt her i 58 år og 10 dage, indtil han afgik ved døden den 30. maj 1928. Han blev 78 år gammel.

Anstaltens hovedindgang. Billedet er taget indefra ud mod Anstaltsvej, som i dag er Nørrevang, bemærk at der kun ses et hus i hele gaden, billedet stammer sandsynligvis tilbage fra omkring 1870erne.

De første 6 år Mathias var indlagt på Anstalten, blev det meste af alt, hvad han skrev, tilbageholdt. Alle hans breve blev omhyggeligt gennemlæst af det ansvarlige personale, og var der det mindste, som mentes kunne være anstødeligt for nogen, eller hvis der blev skrevet en upassende bemærkning om Anstalten, blev brevene ikke afsendt. Mathias skriver selv i et af brevene til sin broder: "Jeg må kun skrive, at jeg har det godt". Selv denne lille bemærkning var nok til at brevet blev tilbageholdt, Der findes ligeledes breve skrevet til moderen samt til hans andre søskende uden anstødeligt indhold, som også blev tilbageholdt.

Når familien intet hørte fra ham, fordi brevene var beslaglagt, blev det selvfølgelig også mindre han hørte fra dem. Familien kendte jo ikke årsagen til, at de aldrig hørte fra ham.

Denne umenneskelige måde at behandle psykisk syge mennesker på, har på ingen måde været gavnligt for deres helbredelse. Det må have medvirket til at gøre forholdene ganske forfærdelige at blive udelukket fra sine nærmeste på en så umenneskelig måde.

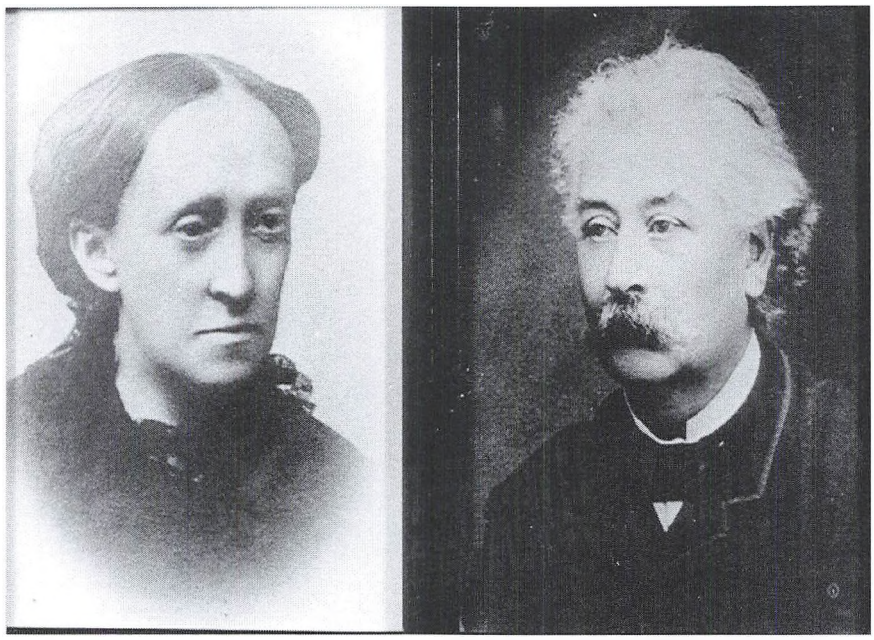

Hans Henrik Hansen, der var Anstaltens første inspektør 1866 - 1892. Han ses her sammen med hustruen Emma Augusta Juliane Beck.

Rasmus Nielsen og hustru. Han blev ansat på Anstalten som 15-årig og blev udnævnt til inspektør den 1. juni 1892. Stillingen fratrådte han først i 1933, Han var i 1892 blevet gift med sin forgængers datter Hansine Henriette Mathilde Hansen.

Et selvportræt af Mathias. Han lavede mange forskellige tegninger, hvoraf en del er bevaret for eftertiden.

Mathias var en flittig og dygtig skribent, og da meget af det han her skrevet er blevet tilbageholdt, er det i dag muligt at læse og studere hele hans sagsmappe. Den indeholder mange forskellige ting, blandt andet ca. 54 af hans egne breve, der har et meget rigt og spændende indhold. I mappen findes breve, sange, digte, en indbunden sangbog, tegninger, med mere.

Der findes tilbageholdte breve til hans mor, hans søster Bolette Katrine, der boede i North Shields i England, samt søsteren Hedvig, der boede i Kramnitze. Ligeledes findes tilbageholdte breve til broderen Diderik, der var bagersvend i Rødby, samt 1 brev til hans plejefar, 7 breve til inspektør Hansen og 1 brev til inspektør Nielsen på Anstalten.

Mathias skrev også breve til mange andre personer. Blandt de mest kendte skal her nævnes, at flere breve var til kong Christian den IX, og der er breve til henholdsvis kronprinsesse Lovice, og til prins Valdemar. Herudover var der breve til baron Rosenørn Lehn på Oreby gods, samt til biskop Styr, byfoged Margor i Sakskøbing, læge Heyn i Sakskøbing, købmand Lund i Maribo, købmand Fritz Rasmussen i Sakskøbing og hans gode ven apoteker Pedersen i Rødby.

Mange af brevene er uden årstal og dato. En del af disse breve, er skrevet af Mathias på en tid, hvor han har været psykisk ustabil – sandsynligvis før 1893.
Muligheden for at han med vilje har gjort lidt grin med de personer, han forsøgte at skive til, foreligger dog også.

Det ældste af de bevarede breve er skrevet til apoteker Pedersen i Rørby, den 30. december 1870.
Brevet er velformuleret, og skrevet ret hurtigt, men skriften er anderledes og ikke så tydelig som i hans andre breve. I brevet skriver Mathias, at han savner at høre fra sin søster i Kramnitze. Hans søskende var ellers meget betænksomme, de skrev ofte breve og sendte mange pakker til ham, især til fødselsdage. Hans broder var også flink til at besøge ham på Anstalten. I et brev omtaler Mathias også, at han nu har været 8 måneder her på Anstalten, hvad han ikke mener er godt for så ung en mand som ham. Han forsætter brevet med at skrive, at der jo ikke er noget at gøre ved det. På dette tidspunkt kunne han ikke vide at opholdet her skulle vare de næste 58 år.

Et andet brev fra Mathias til hans broder Diderik lyder således:

Saxkjøbing 25. december 1871.

Kære Broder Diderik

Din Skrivelse af 7. April, har jeg med glæde modtaget, som jeg takker dig mange gange for. Du ved ikke Diderik hvor denne tid her er hård for mig, men jeg har da ikke opgivet al virksomhed endnu. Jeg Håber da at hvis jeg kan vedblive at være rask, som jeg har været i den senere tid, vil Inspektør Hansen nok gøre for mig, hvad han kan.
Jeg må ikke sige andet efter min stilling end jeg har det godt, som jeg jo har at takke Inspektøren for.

Jeg håber da, at når du får lejlighed at du skriver mig et par ord til, at jeg dog kan høre, hvorledes i har det derhjemme. Jeg beder dig at hilse, Plougs i Ringsebølle, og tillige må du hilse Apoteker Pedersen fra mig. Nu vil jeg slutte min skrivelse for denne gang med en kærlig Hilsen til Eder alle.

Jeg vil ønske dig en god Jul og Et Glædelig Nytår
Din hengivende Broder

Mathias Dideriksen.

Det brev fik hans broder aldrig, sandsynligvis fordi han kommer til at skrive, at han har haft det hårdt. Det må også have været meget svært at skrive om sig selv, og være tvunget til at skal lyve.

Den 12. november 1874 skriver Mathias et brev til sin moder i Rødby, der lyder således:

Kæreste Moder

Glæd dig ved at din Søn er blevet fuldkommen rask igen. Takket være den Almægtige for at han har set i nåde ned til mig, og holdt sin evig beskærmende hånd over mig.
Ret med en inderlig glæde, skriver jeg disse få Linier til dig og ønsker af hjertet at de må give dig lidt trøst – for den store sorg, som du må bære på i din alderdom.
Det er mig endnu en stor glæde, at jeg fandt dig så rask, da jeg for nogle dage for over et år siden var hjemme. Og det vil blive mig en endnu større glæde, hvis jeg finder dig så rask, når jeg – som jeg håber – snart kommer hjem.
Ingen vil hellere, end jeg ønske dig at du må frydes på dine gamle dage.
Din uforglemmelige søn.

M. Dideriksen.

Af hvilken grund blev dette brev tilbageholdt?
Her er der da ikke skrevet noget, der kan støde nogen. Hvorfor fik han ikke lov til at sende det til sin moder?
Mathias tror selvfølgelig at brevet er sendt, og hans moder kan ikke forstå, hun ikke hører fra sin søn. Når hun intet hører fra sønnen, tror hun, at han har det så dårligt, at han er ude af strand til at skrive, brevet er bare lagt sammen med de andre papirer under stamnummer 223, det var det nummer, Mathias blev tildelt ved indlæggelsen.
Han var som alle andre patienter kun et nummer.

Kosten på Anstalten blev betragtet som værende god, men ensformig, da det var det samme de fik at spise hver uge år efter år.
I dag vil det nok for de fleste være svært at forestille sig, at der mere end 100 gange om året indgik vandgrød i den daglige middagsmad.

Den ugentlige spiseseddel, der blev anvendt i mere end en menneskealder, var uden årstal og lød således:

Søndag:-------Kødsuppe, med melboller og rødder, kogt kød med sovs.
Mandag:------Vandgrød og klipfisk.
Tirsdag:-------Ærter og flæsk.
Onsdag:---- ---Suppe og kød.
Torsdag:------Grønkål og kød.
Fredag:--------Vandgrød og et flækket surbrød.
Lørdag:--------Øllebrød og spegesild med et stykke smørrebrød.

Klokken 11,30 drak man kaffe, kl. 16 serveredes fedtebrød og øl, kl. 19 hvedetvebakker og te.

Det var yderst sjældent, der blev klaget over kosten, da patienterne jo nøjagtig vidste, hvad de skulle have at spise hver dag i ugen år efter år.
Men den 22. april 1876 klagede Mathias til inspektør Hansen over kosten, klagen lyder således:

Til Allerhøjstagtværdigste Hr. Inspektør Hansen, hersteds

Hr. Inspektør.

I morgen er det søndag, og vi skal have suppe til middag. I den anledning vil jeg fortælle Dem, at der står flere hundrede porrer udenfor mine vinduer i haven, hvoraf jeg ikke har smagt en eneste i min suppe i vinter. Efter hvad Hr. portner P. Hansen har sagt mig, er det pigernes passivhed, der er noget skyld i, at vi ikke får urter i vor suppe om onsdagen og søndagen! ?.
Med allerstørste Agtelse, ærbødigst
M. Dideriksen.

I en del af Mathias breve fremgår det, at han er kommet temmelig langt uden for normal tankegang. I nogle af brevene ser det ud som om han mente at vide, at han havde evner og magt til at øge indflydelse på sager, der var på et plan langt uden for hans rækkevidde.
Muligheden for at der ligger lidt ironi i hans tankegang foreligger dog også. Til tider var det hans opfattelse, at han kunne skrive til hvem som helt om hvad som helst.
Det kunne han også, men brevene kom aldrig længere end til Anstaltens kontor.

I et brev til byfoged Mangor i Sakskøbing dødsdømmer han distriktslæge A. Heyn.
Brevet er skrevet i 1888, det lyder således:

Til Allerhøjstagterværdigste Friherre Byfoged Mangor i Sakskøbing.

Dødsdom!

På grund af, at Distriktslæge Heyn har skrevet falske, giftige recepter i stedet for sovepulver – dødsdømmer jeg Ham i Juras og Justinus navn!
Enten skal han betale nogle tusinde kroner til Sakskøbings fattig kasse, eller han skal halshugges på Sølvbjerghøj!
Skrevet af min højkongelige hånd på mit nydanske Forbedringshus ved Sakskøbing.
Kong Mathias den første af Lolland, i patriotisk forbund med Storkongen af Sjælland!
Jeg er kun hans lille underkonge.

M. Dideriksen = Lolk

I et efterfølgende brev til Kongen benåder Mathias dog distriktslæge Heyn.
Af det meget lange brev, der er skrevet den 20. juni 1888, bringes der derfor kun et uddrag som følger her:

På grund af at distriktslæge Heyn har tituleret mig for Gartner på Anstalten, har jeg benådet ham. Og så har han været meget villig til at tale med mig om at oprette en nydansk Helbredelsesanstalt ved Bandholm, for Manomanium og Apoplekssium patienter.
Vi trænger meget til et stort sygehus på Lolland, for her på Anstalten i Sakskøbing bliver patienterne ikke helbredt. Derfor beder jeg staten om hjælp. Jeg har selv gjort udkastet, og selv tegnet sygehuset med omrids af haven. Jeg mangler forslaget fremlagt i Rigsdagen. Derfor beder jeg Regeringen om at række mig en hjælpende hånd. Jeg syntes, det kan være til gavn og lyksalighed for mit amt, at holde alle de mange penge i Maribo Amt for patienter, som vi nødsaget sender til andre Anstalter.

Der er ikke tvivl om at Mathias vidste besked med mange ting. Han læste alle de aviser og bøger, han kunne komme i nærheden af.
Han gik meget op i politik og kunne hidse sig gevaldigt op, hvis han kom til at diskutere et politisk emne. Det er der jo ikke noget udsædvanligt i, der er mange andre der også kan hidse sig op, for eksempel under politiske diskussioner uden at de har været i berøring med behandlingssystemet.

Mathias var meget vellidt og afholdt af patienter, ansatte og inspektøren på Anstalten. Når han havde fødselsdag afholdt han en lille fest for de andre patienter på afdelingen, idet hans økonomi gjorde ham i stand hertil på grund af en modtaget arv. Der senere vil blive omtalt her.

Efterhånden som årene gik, fik Mathias det bedre. Forholdene på Anstalten var også blevet bedre. Alle de første år Mathias var på Anstalten spurgte han flere gange inspektøren, om ikke der var et eller andet han kunne blive sat til at lave.

Anstalten havde dengang svært ved at finde beskæftigelse til patienterne.

Det ser ud som om, der efter 1893 sker en forbedring med Mathias, idet der ikke efter den tid nævnes noget om problemer med ham.

I 1892 tiltræder der en ny inspektør, Rasmus Nielsen, han var gift med den forrige inspektørs datter, Mathilde Hansine Henriette. Hun var uddannet sygeplejerske og fungerede som ulønnet sygeplejerske ved Anstalten – både nat og dag. Mathias havde efterhånden fået et meget godt forhold til den nye inspektør og hans hustru Mathilde, og det fremgår også af de to billeder, hvor han sidder med deres børn på skødet.

Billedet er fra 1897 og viser Mathias Dideriksen med to af inspektør Rasmus Nielsens ældste børn Poul Gerner og Louise Christine.

Billedet er fra 1899, hvor Mathias er 49 år gammel. Det viser ham med inspektør Rasmus Nielsens tre ældste børn, fra venstre Marie Elisabeth, Poul Gerner og Louise Christine.

I 1874 arvede Mathias 1.515 kr. efter sin farbroder købmand Dideriksen i Nakskov. Pengene overgik til Overformynderiet.
Rødby kommune prøvede ihærdigt at få fat i arven til dækning af de udgifter, de havde i forbindelse med hans ophold på Anstalten. Inspektør Rasmus Nielsen skrev til Rødby kommune, at de havde vedgået at betale hans ophold på Anstalten, og at den hensatte arv i Overformynderiet var penge, som han selv skulle have lov til at nyde godt af. Pengene ville blive anvendt til hans beklædning og til at opmunter ham med.
Det lykkedes dog først i 1919 for inspektøren at få lov til at disponere over arven, så der kunne blive udbetalt penge til Mathias.
I perioden 1920/26, havde Mathias fået lov til at bruge i alt 1.125,63 kr. Efter 1926 til sin død bruger han 302,01 kr.

Der foreligger en nøjagtig beskrivelse over alt hvad Mathias har købt, men den er så omfattende, at den ikke er medtaget her.

Mathias Dideriksen, det er et af de sidste billeder der findes af ham, og som er fotograferet i hans seneste leveår.

Den 30. maj 1928 døde Mathias Dideriksen, og den 6. juni blev han begravet på Sakskøbing kirkegård. Selv hans begravelse var langt ud over, hvad der var normalt for en patient på Anstalten.

Begravelsen foregik fra kapellet, hvor provst Prior som Anstaltens præst og Dideriksens ven, holdt en overordentlig smuk og rammende tale over den afdøde. Herefter blev kisten båret til graven af 6 uniformerede mænd. Provsten forrettede jordpåkastelsen. Herefter talte Anstaltens inspektør ved graven om Dideriksens liv og virke, samt bragte en tak til det store følge, der blandt andet bestod af Anstaltens direktion, stiftamtmanden samt amtsrådsmedlemmerne Mogensen, Christensen og sadelmager Madsen, Herudover deltog Anstaltens læge, det meste af personalet, en skare mandlige og kvindelige patienter samt borgere fra Sakskøbing.

Inden følget spredtes takkede Dideriksens niece for al venlighed og kærlighed, der var vist den afdøde.

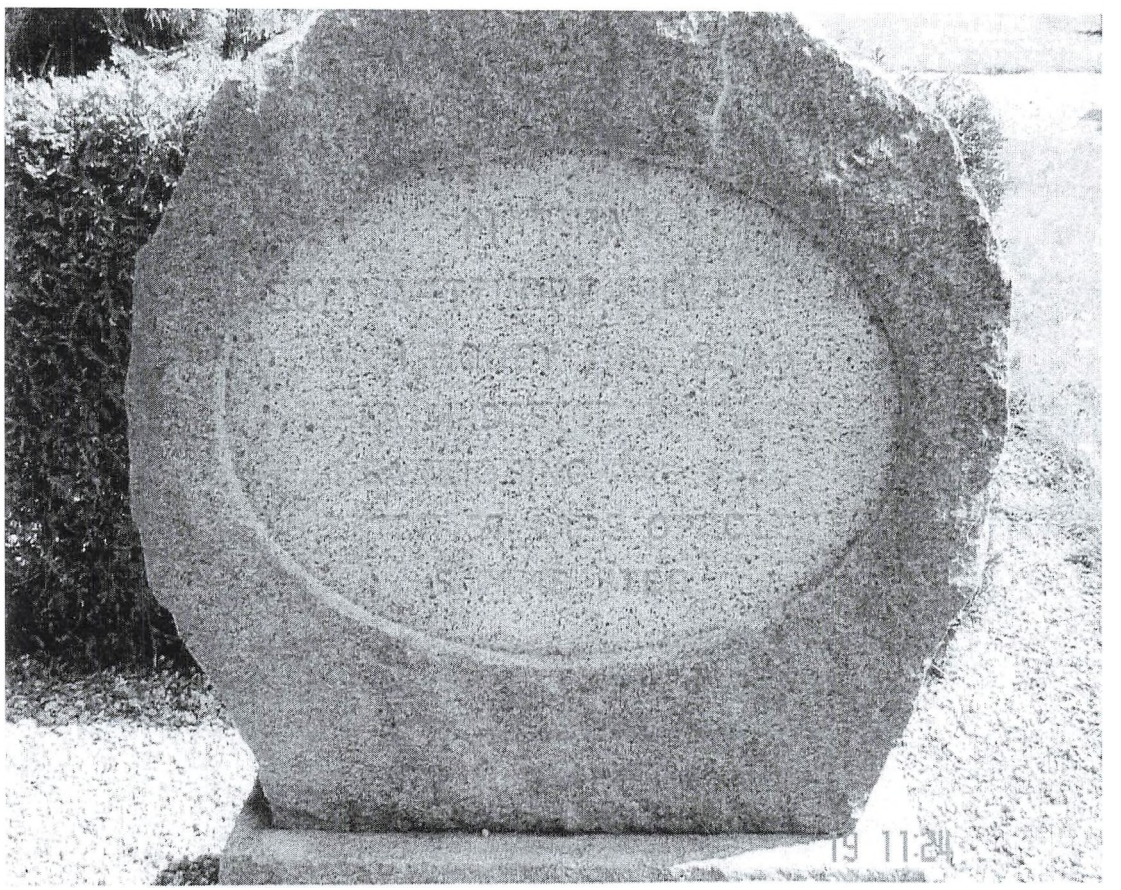

Mathias Dideriksens gravsten er i dag placeret på inspektør Hans Henrik Hansens familiegravsted, hvor også inspektør Rasmus Nielsen og hustru ligger begravet. Teksten er næsten forsvundet på stenen, der står følgende:

Mathias
Schwartzkopf Dideriksen
f. i Rødby 19/2 1850
d. paa Sindssygeanstalten
i Saxkjøbing 30/5 1928
Efter 58 aars ophold
samme sted.

Inspektør Rasmus Nielsen anmodede om at få restbeløbet af Mathias arv udbetalt til hans begravelse, og det fik han i alt med renter 739,09 kr.
Der er ikke nævnt, hvor mange der deltog ved spisningen efterfølgende ved begravelsen. Det må have været ret mange, for der blev købt 20 kyllinger, desforuden forskellige grøntsager, 1 flaske akvavit, 50 stk. pilsner, hvedebrød og kager og en ret stor mængde cigarer.

Der findes en nøjagtig specifikation over alle udgifterne i forbindelse med begravelsen. Den er så omfattende, så den ikke er medtaget her, men det kan nævnes at de samlede udgifter beløber sig til, hvor utroligt det end lyder – også på 739,09 kr.

Gravstenen kostede 190 kr. og der blev betalt for vedligeholdelse af gravstedet i 30 år. Fra 1959 har kirkegårdens ledelse sørget for at stenen er bevaret.
I dag er Mathias Dideriksens gravsten placeret på inspektør Hans Henrik Hansens familiegravsted, hvor også inspektør Rasmus Nielsen og hustru ligger begravet.

En bedre placering kunne Mathias Dideriksens mindesten ikke få, end at stå ved siden af inspektør Rasmus Nielsens gravsten, den mand som han kendte og havde et nært forhold til i 50 år.

Kilder.

Saxenhøjs Arkiv, 4990 Sakskøbing.